

Cervantes

Don Quijote

Radnóti Miklós átdolgozása

TARTALOM

Első fejezet,

AMELYBEN ARRÓL VAN SZÓ, HOGY EGY EGYSZERŰ FALUSI NEMESEMBER
KALANDOKRÓL ÁLMODOZIK, ÉS LOVAGNAK CSAP FEL

Második fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE ELINDUL, EGY FOGADÓHOZ ÉRKEZIK, SISAKKAL
A FEJÉN HALAT ESZIK, ÉS NÁDSZÁLON SZÍVJA A BORT

Harmadik fejezet,

AMELYBEN ÖRT ÁLL A FOGADÓ ELŐTT, ÖSZVÉRHAJCSÁROKKAL VIASKODIK,
ÉS LOVAGKÉNT TÁVOZIK

Negyedik fejezet,

AMELY DON QUIJOTE ELSŐ LOVAGI TETTÉT, AZ ANDRÁS NEVEZETŰ
JUHÁSZBOJTÁR MEGMENTÉSÉT MESÉLI EL

Ötödik fejezet,

AMELYBEN MEGINT EGY ÖSZVÉRHAJCSÁRRAL GYŰLIK MEG A BAJA. ROCINANTE
ELESIK, ÉS DON QUIJOTÉT ELVERIK, MINT A KÉTFENEKŰ DOBOT

Hatodik fejezet,

AMELYBEN FALUBELI SZOMSZÉDJA RÁTALÁL AZ ORSZÁGÚTON HEVERŐ
LOVAGRA, SZAMARÁRA ÜLTETI, ÉS VISSZAVISZI OTTHONÁBA

Hetedik fejezet,

AMELYBEN HŐSÜNK KÖNYVTÁRA ELTŰNIK, DE LOVAGI ÁLMAI MEGMARADNAK.
SZERZŐDTETI FEGYVERHORDOZÓNAK A JÁMBOR ÉS OKTALAN SANCCHO PANZÁT,
ÉS MOST MÁR KETTESBEN INDULNAK ÚJRA ÚTNAK

Nyolcadik fejezet,

AMELYBEN A SZÉLMALMOK ELLEN HARCOL DON QUIJOTE

Kilencedik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE VARÁZSLÓNAK NÉZI A BENCÉS BARÁTOkat, PÁRBAJT
VÍV A BISCAYAI HÖLGY EGYIK KÍSÉRŐJÉVEL, LEGYŐZI, DE A KÜZDELEMBEN
ELVESZTI FÉL FÜLÉT

Tizedik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE ARANYSISAK HELYETT RÉZTÁNYÉRT ZSÁKMÁNYOL,
DE SANCCHO PANZA ÚJ NYERGET KAP A RÉGI HELYÉBE

Tizenegyedik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE GÁLYARABOKAT SZABADÍT, S MEGISMERKEDIK
AZ EMBERI HÁLÁTLANSÁGGAL

Tizenkettedik fejezet,

AMELY DON QUIJOTE REMETESÉGÉT, ÖRJÖNGÉSÉT ÉS SANCCHO PANZA
KÜLDETÉSÉT MESÉLI EL

Tizenharmadik fejezet,

AMELYBEN SANCHÓT KÜLDETÉSE KÖZBEN A LELKÉSZ ÉS A BORBÉLY FELISMERI
ÉS KIVALLATJA. DOROTTYA, DON QUIJOTE UNOKAHÚGA, HERCEGNŐNEK
ÖLTÖZIK, ÉS KICSALJA A LOVAGOT A HEGYEK KÖZÜL

Tizennegyedik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE VÉGIGHALLGATJA MICOMICON KIRÁLYNŐJÉNEK
SZOMORÚ TÖRTÉNETÉT, LEÜTI SANCHÓT, MAJD KIBÉKÜL VELE

Tizenötödik fejezet,

AMELYBEN A LOVAGOT FOGLYUL EJTIK BARÁTAI, ÉS ÖKRÖS SZEKÉREN
VISZIK HAZAFELÉ

Tizenhatodik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE ELVARÁZSOLT LOVAGNAK VÉLI MAGÁT,
ÉS SEMMIKÉPPEN SEM ÉRTI, HOGY MIKÉNT KERÜLT HAZA SZÜLŐFALUJÁBA

Tizenhetedik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE ÉS SANCHE PANZA ÚJRA SZABADON ÜGETNEK AZ ORSZÁGÚTON. TOBOSO FELÉ MENNEK, HOGY DULCINEÁT MEGKERESSÉK

Tizennyolcadik fejezet,

AMELYBEN SANCHE IS BECSAPJA A HISZÉKENY LOVAGOT, AKI LÁTTA ÉS MÉGSE LÁTTA IMÁDOTT DULCINEÁJÁT

Tizenkilencedik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE LEGYŐZI A TÜKRÖK LOVAGJÁT, ÉS ISMÉTELTEN MEGGYŐZŐDIK A VARÁZSLÓK HATALMAS EREJÉRŐL. UGYANEK A FEJEZETBEN CSŐDÖT MOND A LELKÉSZ ÉS A BORBÉLY ÚJABB MENTÉSI KÍSÉRLETE

Husadik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE CSODÁLATOS LAKODALOMBAN VESZ RÉSZT, ÉS MEGVÉDELMEZI A CSODASZÉP MENYASSZONY SZEGÉNY KÉRŐJÉT. SANCHE ENNEK KÖVETKEZTÉBEN NEM EHETI VÉGIG AZ ÍNYCSIKLANDOZÓ LAKODALMAS EBÉDET

Huszonegyedik fejezet,

AMELYBEN HŐSEINK A HERCEGI PÁRRAL TALÁLKOZNAK, S BÁR A BEMUTATKOZÁSNÁL MINDKETTEN A FÖLDRE POTTYANNAK, MÉGSEM TÖRTÉNIK SEMMI BAJ. KIDERÜL AZ IS, HOGY A HERCEGI PÁR OLVASTA E TÖRTÉNET KORÁBBI FEJEZETEIT, S SZERETI HŐSEINKET

Huszonkettedik fejezet,

AMELY A BÚSKÉPŰ LOVAG ÉS SANCHE PANZA VENDÉGESKEDÉSÉT ÍRJA LE A HERCEGI PÁR VADÁSZKASTÉLYÁBAN. SANCHE ÖSSZEAKASZTJA A SZEKÉRRUDAT EGY UDVARHÖLGGYEL, DE VÉGÜL IS A HERCEGTŐL ELNYERI RÉG VÁGYOTT SZIGETÉT

Huszonharmadik izgalmas fejezet,

AMELYNEK TARTALMÁBÓL CSAK ANNYIT ÁRULUNK EL, HOGY SANCHE HOSSZASAN SZABÓDVA UGYAN, DE MÉGIS VÁLLALJA DULCINEÁÉRT A HÁROMEZER-HÁROMSZÁZ KORBÁCSÜTÉST

Huszonnegyedik fejezet,

AMELYBEN SANCHE PANZA ELFOGLALJA KORMÁNYZÓI SZÉKÉT, ÉS BÖLCS BÍRÁSKODÁSÁVAL MEGNYERI ALATTVALÓI BIZALMÁT

Huszonötödik fejezet,

AMELYBEN SANCHE ÖSSZEZÖRDÜL UDVARI ORVOSÁVAL, S VÉGÜL MÉGIS MEGTÖMI BENDŐJÉT, IGAZSÁGOT MOND, ÉS BÖLCSEKET BESZÉL

Huszonhatodik fejezet,

AMELYBEN SANCHE TEKNŐSBÉKA MÓDJÁRA VISELKEDIK, MAJD ÖNKÉNT LEKÖSZÖN KORMÁNYZÓSÁGÁRÓL

Huszonhetedik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE DE LA MANCHÁT LEGYŐZI A FEHÉR HOLD LOVAGJA. DULCINEA HÍRNEVÉN NEM ESIK FOLT, DE A BÚSKÉPŰ LOVAG EGY ESZTENDEIG NEM NYÚLHAT FEGYVERHEZ

Huszonnyolcadik fejezet,

AMELYBEN A BÚSKÉPŰ LOVAG ELHATÁROZZA, HOGY PÁSZTORNÁK CSAP FEL. SZÓ ESIK SANCHE KÖZMONDÁSAIRÓL IS

Huszonkilencedik fejezet,

AMELYBEN HOSSZAS ALKUDOZÁS UTÁN SANCHE MÉGIS ELKEZDI A VEZÉRLÉST DULCINEÁÉRT - A MAGA MÓDJÁN

Harmincadik fejezet,

AMELYBEN A BÚSKÉPŰ LOVAG HAZATÉR FALUJÁBA

Harmincegyedik és egyben utolsó fejezet,

AMELY A BÚSKÉPŰ LOVAG KIJÓZANODÁSÁRÓL, BETEGSÉGÉRŐL, VÉGRENDELETÉRŐL, HALÁLÁRÓL ÉS HALHATATLANSÁGÁRÓL SZÁMOL BE

Első fejezet,
AMELYBEN ARRÓL VAN SZÓ, HOGY EGY EGYSZERŰ
FALUSI NEMESEMBER KALANDOKRÓL ÁLMODOZIK,
ÉS LOVAGNAK CSAP FEL

La Mancha egyik falujában élt hajdan egy nemesember. A fogasán dárda függött, pajzsok lógtak, az istállóban egy vézna paripa kaparta a földet, az udvaron pedig néhány gyors agár futkározott. Az ételekre és italokra ráment jövedelmének majdnem a fele. A megmaradó pénzét a finom anyagból készült felöltőre, az ünnepi bársonynadrágra és szép cipőkre költötte, mert hétköznapi is szeretett előkelően öltözködni. Egy idős gazdasszony élt a házában s a fiatal unokahúga. Egy fiatal legény pedig a ház körüli tennivalókat végezte, inas és béres volt egy személyben, ő nyergelte meg a rozzant paripát, de ő kaszálta a rétet is a ház körül. A nemes ötven év körüli izmos, szikár, csontos arcú férfi volt, korán kelő és nagy vadász. Falujában híres volt arról, hogy üres óráiban - s üres órái ugyancsak gyakran akadtak - rendíthetetlen hősről írt lovagregényeket olvasott. Sokszor már a szeme fájt, a feje zúgott, de mégse hagyta abba az olvasást. Lassan még a vadászatot is elhanyagolta, kis gazdasága ügyeit sem intézte. Annyira belehabarodott az olvasásba, hogy eladogatta holdanként még a szántóföldjeit is az olvasni való lovagregények kedvéért. Teljesen a regényekben szereplő lovagok helyébe képzelte magát. Két barátjával, a falu papjával és a falu borbélyával az egyes lovagok kiválóságait vitatta meg, reggeltől estig és estétől reggelig olvasott, s a kevés alvás és a sok olvasás eredménye az lett, hogy józan ítélőképességét teljesen elvesztette már. Bűvölésekről, párbajokról, csatákról, kihívásokról, sebekről, szerelmekről, harci jó szerencséről s lovagi balsorsáról álmodozott.

Egyszer aztán az a furcsa gondolata támadt, hogy felcsap kóbor lovagnak, lóra ül és fegyveresen világnak indul, kalandokat keres, s átéli mindazt, amit olvasmányában a kóbor lovagok; megtorol minden sérelmet, nem kerül ki semmi veszedelmet, és örök hírnévre s dicsőségre tesz szert.

Menten hozzá is fogott a tervhez. A padlás zugában megtalálta valamelyik ősenek néhány fegyverét, megtisztította a portól és rozsdától, kifényesítette a rozoga vasakat. Volt ott minden, csupán egy hiányzott. Nem talált egyetlen lebocsátható rostélyú sisakot sem, csak egy egyszerű, rostélytalan vassüveget. Hosszan tűnődött, mert úgy gondolta, hogy rostélyos sisak nélkül nem lovag a lovag. Végül is vastag papírból valami félsisakszerű alkotmányt formált, hozzáerősítette a süveghez, s ez szemre úgy tűnt, mintha arcvédő rostély lenne. Meg is próbálta, kibírja-e a kardvágást. Fogta kardját, kétszer rásújtott, de már az első ütésre szétesett az egész, pedig egy álló hétig dolgozott rajta. Fejcsóválva újra összeillesztette az egészet, és belülről vassodronyt feszített alá, hogy tartósabb legyen. De újabb kísérletet már nem tett a karddal, s elhitette magát, hogy sisakja immár tökéletes rostélyos sisak.

Majd az istállóban kapargáló vézna és öreg gebét vette szemügyre, s ahogy nézte, a szerencsétlen állat csodálatos paripává változott képzeletében. Négy álló napig tűnődött azon, hogy miképp nevezze a lovat, mert hiszen régi, egyszerű neve nem maradhat meg. Ha a gazdája új életet kezd, új név illik a lóra is. Végül Rocinanténak nevezte. Erről azonban eszébe jutott, hogy önmagának is új nevet kell felvennie, s egyheti újabb tűnődés után Don Quijoténak keresztelte el magát. De eszébe jutott, hogy olvasmányában a hírneves lovagoknak mindig hosszabb nevük van, ezért aztán a maga nevéhez hozzácsapta szülőfaluja nevét is, Don Quijote de la Manchának nevezte magát, már csak azért is, hogy így faluja nevét viselve, a reá hulló dicsőségből jusson szűkebb hazájának is.

De úgy olvasta a regényekben, hogy a kóbor lovagoknak választott hölgyük is volt, szerelmek voltak, s ez még külön megszépítette fáradaimaikat, és alaposan növelte harci kedvüket.

Don Quijote nem volt szerelmes, de hát a tökéletes lovagság érdekében valakit választania kellett. Rövid gondolkodás után beleszeretett a faluja szomszédságában lakó, s néki már igen régen tetsző csinos parasztlányba, aki persze az egész dologról mit sem tudott. Lorenzo Aldonzának hívták a fiatal parasztlányt, de ez semmiképpen sem tetszett a lovagnak. Most, hogy szíve választott hölgyévé tette, elkeresztelte Dulcineának, s mert ez rövid volt, s a lány Tobosóban született, végül is Dulcinea del Tobosónak nevezte el.

Második fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE ELINDUL,
EGY FOGADÓHOZ ÉRKEZIK,
SISAKKAL A FEJÉN HALAT ESZIK,
ÉS NÁDSZÁLON SZÍVJA A BORT

Így hát útra készen állott Don Quijote, és nem is késett egy pillanatot sem. Minden perc késedelem kárára van a világnak - gondolta magában -, hiszen az igazságtalanságok megtorlása, a visszaélések megakadályozása volt lovagságának célja. Nem szólt tehát senkinek, s július havának egyik legforróbb hajnalán, jóval napfölkelte előtt beöltözött fegyverzetébe, felült Rocinantéra, és a baromfiudvar hátsó ajtaján át kikocogott a rétre. Boldog és büszke volt, örült, hogy távozása ilyen észrevétlenül történt. De kint a mezőn hirtelen nagy gond szakadt rá. Eszébe jutott, hogy ő nincs is lovaggá ütve tulajdonképpen, s így a lovagi élet törvényei szerint nem keveredhet harcba semmiféle lovaggal. Majdnem visszafordult, de azután úgy határozott, hogy a legelső, útjába kerülő emberrel lovaggá ütteti magát. Egész napon át lovagolt a pokoli hőségben, és legnagyobb kétségbeesésére semmi érdemleges dolog nem történt vele, nem találkozott senkivel. Mire bealkonyodott, holtfáradt volt ő is, az alatta poroszkáló paripa is. Éhesek is voltak mind a ketten. Kutatva pillantott szerteszét, nem lát-e valahol egy várkastélyt vagy valami pásztorkunyhót, hogy megpihenhessen. És íme, egészen közel, az út szélén egy csárdát pillantott meg, de észrevette a házat Rocinante is, és nógatás nélkül sebesen elindult felé. A kapuban két szutykos fiatal lány állt, s néhány öszvérhajcsár. Don Quijote szemében olvasmányai nyomán várnak tűnt a kocsma, sarkán a megszokott négy toronnyal, felvonóhíddal és várárokkal s minden hozzá tartozó szükségessel. Mikor a kocsma közelébe ért, visszarántotta Rocinantét, és várta, hogy harsonaszó jelezze a várban a kapu elé érkező lovagot. A harsona jelzése elmaradt. De Rocinante, megérezvén az istálló illatát, hevesen a „vár” felé indult. Véletlenül éppen akkor jött arra egy disznókonda, s a kondás túlkébe fűtt, hogy összeterelje állatait. Így hát teljesült Don Quijote vágya, mégis felhangzott a várt kürtjel. A fogadó előtt ácsorgó lányok megijedtek a feléjük kocogó jelenségtől, futni készültek, de Don Quijote fölemelte sisakjának papírostélyát, fölfedte sovány arcát, és szelíd szónoklatot intézett hozzájuk.

- Ne fussanak nagyságtok, s ne féljenek tőlem, mert az én lovagrendem mindig a hölgyek védelmezője volt.

A lányok rábámultak, s mikor megértették, hogy a hölgy megszólítás nekik szól, hangosan kacagni kezdtek. Don Quijote mérges lett.

- A szépséghez szendesség illik - oktatta őket -, és apró dolgokon kacarászni esztelenség. Persze nem azért mondom mindezt - folytatta megszelídülten -, hogy haragudjatok rám, hisz egyetlen vágyam, hogy szolgálhassak nektek!

A szutykos lányok az egész cifra beszédből semmit sem értettek, és újra nevetni kezdtek. De megjelent az ajtóban a kocsmáros, kövér és békés, nagydarab ember, s a Don Quijotén csörömpölő hatalmas fegyvertömegtől kissé megilletődve így szólt:

- Ha a kegyelmes lovag úr szállást keres, minden szálláshoz szükségeset megtalálhat nálam az ágyat kivéve - mert az aztán az egész kocsmában nincs.

Don Quijote nagyon elégedett volt a várnagy - mert hisz annak képzelte a kocsmárost - alázatos szavaival.

- Én bármivel megelégszem, mert „nékem ékesség a fegyver, nékem nyugovás a harc”.

Valamikor a fogadós is olvasott lovagregényeket, a válasza legalábbis erre vallott:

- Akkor hát kegyelmességednek „ágya kemény szikla s alvása a virrasztás”; s ha így van, le szállhat lováról, mert ebben a kocsmában nem egy éjszakát, de akár egy esztendőt is eltölthet álmatlanul. - Odalépett Rocinantéhoz, a kengyelszíjat fogta, míg az éhes és elgyengült Don Quijote nagy nehezen lekászálódott a lóról. A fáradt állatot a fogadósra bízta, ő maga pedig a két lány segítségével igyekezett megszabadulni fegyverzetétől. Azok lecsatolták páncéljait, falhoz támasztották fegyvereit, de az összevissza foltozott, papírostélyú sisak zsinórjait semmiképpen sem tudták kibogozni, annyira összevissza volt csomózva. El akarták vágdalni, de ebbe Don Quijote semmiképpen sem egyezett bele. Így hát a sisak egész este a fején maradt, a lányok és az öszvérhajcsárok legnagyobb derűtségére.

Péntek volt, s a fogadóban csupán néhány adag olcsó keszeg volt ennivalónak. Elkezdődött a vacsora. S mert Don Quijote fején sisak volt, és a sisak rostélyát két kezével kellett volna magasra tartania, hogy a szájához férjen, az egyik lány segített neki az evés műveletében. Tartotta a sisakot, s a keszegek így látszatra a sisakban tűntek el egymás után. Megitatni azonban semmiképpen nem lehetett ily módon a lovagot. A vendéglős végül is egy nádszálat szerzett, s ezen keresztül szívta fel Don Quijote a bort. Jámbor türelemmel viselte az evés megpróbáltatásait, mert így megmentette a nagy fáradtsággal összetákolt sisak madzagjait.

Harmadik fejezet,

**AMELYBEN ŐRT ÁLL A FOGADÓ ELŐTT,
ÖSZVÉRHAJCSÁROKKAL VIASKODIK,
ÉS LOVAGKÉNT TÁVOZIK**

Éhsége, szomja csillapult, csak az bántotta, hogy még mindig nincs lovaggá ütve. Hosszas tünődés után izgatottan félrehívta a kocsmárost, bezárkózott vele az istállóba, térdre esett előtte, és így kiáltott:

- Nem kelek fel addig, ó, hős lovag, míg nem részesít kegyelmed abban az általam vágyott jótéteményben, mely kegyelmességedre s az egész emberi nemzetségre dicsőséget fog árasztandani!

A fogadós nagy zavarban volt, s mindenképpen talpra akarta állítani vendégét. Hosszas huzavona után, csak hogy felkeljen végre a vendég, megígérte, hogy részesíteni fogja őt a kért jótéteményben.

- Nem is vártam mást nagylelkűségedtől - szólt az ígélet hatása alatt fellelkesülve Don Quijote -, a kegy, amiért esedezem az, hogy holnap reggel üss lovaggá engem, s engedd meg, hogy éjszaka várad kapujában őrt álljak, s vigyázzak rád. - A fűrfangos kocsmáros mindent ráhagyott. Sejtetni kezdte, hogy vendégének nincs egészen helyén az esze. Elmondta, hogy teljes szívéből helyesli az óhajtást, s hogy ifjúkorában ő maga is lovag volt, bekóborolta az egész világot, Malaga külvárosait, a Riaran szigetet, Sevillet, Segovia vásárterét, Valencia olajligeteit, Granadát, San Lucart, Cordovát, Toledo kocsmáit. Házát épp ezért minden kóbor lovag előtt szívesen megnyitja, s az éjjeli virrasztás után úgy lovaggá üti, hogy senki jobban e világon. Aztán megkérdezte Don Quijotétól, hogy van-e pénze.

- Egy fityingem sincs, de sehol sem olvastam a regényekben arról, hogy bármelyik kóbor loagnak pénze lett volna - jegyezte meg a lovag.

- A regények elfeledkeztek erről, s ezt nagyon helytelenítem - felelte fejcsóválva a kocsmáros, és felvilágosította Don Quijotét, hogy a jól tömött erszény éppolyan nélkülözhetetlen kelléke a loagnak, akár a pajzs vagy a dárda. Don Quijote megígérte, hogy igyekszik a bajon segíteni, aztán megállapodtak abban, hogy a nagy baromfiudvarban, a kocsmá tőszomszédságában fog őrt állani éjjel. Don Quijote egész fegyverzetét kihordta a kút melletti vályúra, majd pajzsát karjára öltötte, markába fogta dárdáját, s fenséges léptekkel megkezdte éjszakai sétáját a vályú előtt. A kocsmáros a nagy ivóhelyiségben mindenkinek elmesélte a hóbertos loaggal folytatott beszélgetést, az éjjeli őrállást és a loaggá ütést. Erre valamennyien kitódultak megbámulni a különös tüneményt. Don Quijote észre sem vette őket, hosszú léptekkel járt fel s alá, majd dárdájára támaszkodva messze nézett.

Leszállt az éj, a telihold szinte nappali világosságot árasztott. Ekkor a kocsmában megháló ösvérhajcsárok egyike vizet akart vinni állatának, de ehhez a művelethez Don Quijote fegyvereit el kellett távolítania a vályúról. Mikor a lovag közeledni látta a hajcsárt, hangosan rákiáltott:

- Bárki légy, vakmerő lovag, ha megérinted e fegyvereket, életeddel lakolsz vakmerőségedért!

- Az ösvérhajcsár nem sokat törődött a figyelmeztetéssel, megragadta az egész lomot, s a földre rántotta. Don Quijote szíve hölgyére, Dulcineára gondolt, felfohászkodott, két kézre fogta dárdáját, s úgy fejbe verte az ösvérhajcsárt, hogy az menten elterült a földön, s ha még egy ilyen ütést kap, nem is kel fel onnan többé. Don Quijote összeszedte fegyvereit, visszarakta a vályúra, s nyugodtan, mintha mi sem történt volna, folytatta sétáját. Nemsokára egy másik ösvérhajcsár jött ugyanazzal a szándékkal, semmit sem tudva társa sorsáról, s le akarta venni a vályúról Don Quijote fegyvereit. A lovag egy szót sem szólt, de néhány hatalmas ütést mért a második hajcsár fejére is. A zajra kiszaladt a kocsmát betöltő népség, élükön a kocsmárossal. Amikor a többi ösvérhajcsár két társát a földön látta, messziről egész közáport zúdított Don Quijotéra. Az a pajzsával védte magát. A fogadás megpróbálta csitítani őket:

- Láthatják, hogy bolond - kiabált a hajcsárookra -, s a törvény még akkor is felmenti, ha valamennyiüket agyoncsapja!

Don Quijote alávaló árulónak szidalmazta őket, a vár urát pedig gyáva és aljas loagnak nevezte, aki eltűri, hogy bántalmazták a várában lakó kóbor loagot. Vegyék csak fel egyszer a loagrendbe, majd megleckézteti őt! Mindezt olyan határozottan és rettenthetetlenül mondta, hogy az ösvérhajcsárok valóban megijedtek. A kocsmáros szavai is hatottak, abbahagyták a dobálást. Don Quijote pedig megengedte, hogy elszállítsák sebesültjeiket.

De a kocsmárosnak nem nagyon tetszett a vendég okozta felfordulás, el is határozta, hogy véget vet az egésznek, s végrehajtja a loaggá ütést, mielőtt még emberhalál történik. Odament Don Quijotéhoz, bocsánatot kért a bántalmazásért, s mindenért az aljas csöcseléket okolta.

Elmondta Don Quijoténak, hogy a várban nincsen kápolna, azonban erre, amennyire ő a lovagrend szabályait ismeri, nincs is szükség, mert a lovaggá ütés szertartása főleg abban áll, hogy az embert nyakon vágják és vállon ütik, ezt pedig akármilyen puszta téren végre lehet hajtani. Az órálás követelményeinek pedig már megfelelt, mert két óra a követelmény, s ő máris négy óránál régebben örködik. Don Quijote elhitte a kocsmáros szavait, s azt mondta, hogy végezze gyorsan, mert ha újra megtámadják, akkor már szabályos lovagként egyetlen lelket sem hagy életben az egész várban, s csupán azokat kíméli majd, akiket a várúr megkíméltetni szándékozik. A kocsmáros úgy megrettent az elkövetkezendő eseményektől, hogy rögtön egy könyvet hozott ki, melybe a fuvarosok számára kiadott szalmát és árpát szokta bejegyezni. Egy fiatal fiú egy kis darabka gyertyát tartott, s ott állt a két szurtos leány is. Don Quijote térdre borult, a kocsmáros a fuvaroskönyvből mormogott valamit, mintha imádkozna, s mormogás közben jó erősen nyakon vágta a térdelő lovagot, majd kardjával gyengéden megérintette a vállát. A mormolás végeztével megparancsolta az egyik lánynak, hogy kösse fel a lovagra a kardot, amit az visszafojtott kuncogással végre is hajtott. - Isten adjon kegyelmes-ségednek sok diadalt küzdelmeiben, és legyen szerencsés lovag - búcsúzott tőle. Így kutya-futtában megtörtént az ünnepélyes szertartás. Don Quijote megnyergelte Rocinantét, felült rá, megköszönte házigazdájának a lovaggá ütés kegyét, megölelte, bókolt a hölgyek előtt, és hosszú, regényekből tanult szónoklatot mondott. A kocsmáros, csak hogy kívül lássa már veszedelmes vendégét, nem kevésbé cifrán, de sokkal rövidebben válaszolt a beszédre, s a szállásért és a keszegekért nem is kérve semmit, megkönnyebbült sóhajrással nézett a porfelhőbe tűnő lovag után.

Negyedik fejezet,

AMELY DON QUIJOTE ELSŐ LOVAGI TETTÉT, AZ ANDRÁS NEVEZETŰ JUHÁSZBOJTÁR MEGMENTÉSÉT MESÉLI EL

Hajnalodott, mikor Don Quijote elhagyta a fogadót, s oly elégedetten, oly jókedvűen nyargalt, hogy alaposan kifárasztotta az efféle megpróbáltatásokhoz nem nagyon szokott Rocinantét. A kocsmáros tanácsai jutottak eszébe, hogy el kell látnia magát pénzzel és ruházattal s főleg fegyverhordozóval. Hazafelé tartott, hogy mindezekről gondoskodjék. A ló, érezvén az otthoni istállószagot, összeszedte minden erejét a további útra. Hirtelen a bokrok sűrűjéből jajkiáltások ütötték meg a fülét. Alig hallotta meg a zajt, Don Quijote nagy szónoklatot tartott magában. Hálát adott az égnek, hogy alkalmat kap valami lovagi tetre. Nekiugratott a bokornak, és egy kipányvázott lovat pillantott meg, majd egy fatörzshöz kötött tizenöt éves fiút, derékig meztelenül. A fiú jajongott, mögötte egy jól megtermett parasztember nadrágszíjával nagyokat csapott rá. A fiú rimánkodott: „Sohasem teszem többé, uram, megfogadom, hogy ezentúl jobban vigyázok a nyájára!” Don Quijote látván, hogy mi történik, éktelen haragra gerjedt.

- Gyáva lovag, micsoda dolog megtámadni valakit úgy, hogy az nem védekezhet? Ül fel a lovadra, kapd két marokra a dárdát, s én majd megmutatom neked, hogy mi illik s mi nem!

A paraszt hátrafordult, meglátta a tetőtől talpig fegyverbe öltözött lovagot, és majd összeesett a rémülettől.

- A juhászbojtárom ez a fiú, lovag úr, és olyan gondatlan bojtár, hogy mindennap kevesebb lesz a juhom, s minthogy büntetésből visszatartom a kialkudott bérét, azt merészeli hazudni, hogy fösvénségből teszem.

- Hazudni? Te alávaló semmirekellő! - üvöltött Don Quijote. - Menten szétlapítom a fejed ezzel a dárdával! Fizesd ki rögtön a fiú bérét, mert ha nem, esküszöm, hogy összetörlek! Oldd meg azonnal a kötelékeit!

A paraszt szó nélkül kibontotta a fiú kötelékét. Don Quijote megkérdezte tőle, mennyivel tartozik a gazda. - Kilenchavi bérrel, havonta hét reállal. Don Quijote kiszámította, mennyi az összesen, és megparancsolta a parasztnak, hogy azonnal fizesse meg a fiúnak az egész tartozást, mert különben halál fia. A paraszt mindent megígért rémületében, de kijelentette, hogy nincs nála pénz, s ha András bojtár hazamegy vele, megadja neki utolsó fillérig a járandóságát.

- Hogy én vele menjek?! - kiáltott fel a fiú. - No, arra ugyan várhat! Hiszen ha egyedül marad velem, élve megnyúz!

- Azt nem teszi - nyugtatta meg a gyereket Don Quijote -, s meg is esküszik erre azon lovagrend törvényeire, amelyhez tartozik.

- De uram - mondta a fiú -, gondolja meg nagyságod, mit beszél. Gazdám nem lovag, és úgy hívják, hogy a „gazdag Juan Haldudo”.

- Az mindegy - felelte a lovag -, ígéretét meg fogja tartani, mert ha nem, akkor hiába hívják úgy, hogy Haldudo, agyoncsapom, meghal, s nem dúdol!

- Nyugodtan hazajöhetsz, András öcsém - szólt a paraszt -, esküszöm a világ valamennyi lovagrendjére, hogy megfizetem az adósságomat, mégpedig kamatostul.

- A kamatfizetés alól felmentelek - mondotta Don Quijote -, csak azt fizesd ki, amivel tartozol; de ha ezt nem teszed meg, akkor visszajövök, felkutatlak, bárhol is rejtőzzél, és megbüntetlek. Erre megesküszöm.

Így szólva megsarkantyúzta Rocinantét, és elvágtatott.

A paraszt pedig, mikor már elég biztos lehetett abban, hogy a lovag nem fordul vissza, így szólt bojtárjához:

- Gyere csak, egyetlen András fiam, hadd fizessem meg, amivel tartozom.

Hirtelen mozdulattal karon ragadta a fiút, újra odakötözte a tölgyfához, és úgy elverte, hogy csak úgy porzott bele.

Amikor végül mégis elengedte gazdája, Andris fogadkozott, hogy felkeresi a vitéz Don Quijotét, s az majd megtorolja a rajta esett sérelmet, de a gazda a fenyegetésen nagyokat mulatott csak.

Don Quijote ezalatt azzal a boldog és büszke érzéssel folytatta útját, hogy lovagi élete valóban nemes cselekedettel kezdődött.

Ötödik fejezet,
AMELYBEN MEGINT EGY ÖSZVÉRHAJCSÁRRAL
GYŰLIK MEG A BAJA. ROCINANTE ELESIK,
ÉS DON QUIJOTÉT ELVERIK,
MINT A KÉTFENEKŰ DOBOT

Már megtett vagy két mérföldet, amikor nagyobb embercsoportot vett észre. Mint utóbb kiderült, toledói kereskedők voltak, és Murciába mentek selymet vásárolni. Hatan utaztak, valamennyien napernyővel, négy szolgál kísérté lóháton őket és három öszvérhajcsár.

Mihelyt Don Quijote észrevette a menetet, arra gondolt, hogy új kaland vár rá, s most - amennyire lehetett - utánozni szerette volna a könyvekben olvasott kalandokat, elhatározta, hogy egészen azok szellemében cselekszik majd. Büszke és határozott tartással, szilárdan ült meg a kengyelben, erősen megragadta a dárdát, pajzsát maga elé emelte, és az út közepét elállva várta a kóbor lovagoknak hitt kereskedőket. Amikor elég közel voltak ahhoz, hogy meghallják szavát, hangosan és kihívóan kiáltott feléjük:

- Senki ne merészeljen tovább menni, míg ki nem jelenti, hogy az egész kerek világon nincsen olyan hölgy, aki szépségben la Mancha császárnőjével, a páratlan Dulcinea del Tobosóval versenyezhetne.

A kereskedők megálltak, és alaposan megnézték ezt a különös alakot. Külseje és szavai alapján rögtön látták, hogy kivel van dolguk. De szórakozni akartak egy kicsit, és ezért egyikük, tréfás és elmés ember, így válaszolt:

- Lovag úr, mi nem ismerjük a lovagságod által említett szép hölgyet, de mutasd be nekünk, s ha valóban oly szép, mint amilyennek mondd, úgy szíves örömet kijelentjük, amire kérsz.

- Ha látnátok - felelte Don Quijote -, mi érdemek lenne akkor? Talán az, hogy elismertek egy nyilvánvaló igazságot? Hiszen éppen arról van szó, hogy pusztá szavamra elhiggyétek, hogy esküdjete rá, és bizonyítsátok fegyverrel a kézben bárki ellen is, aki kétségbe vonná. Halljuk hát e kijelentést azonnal, büszke és gőgös népség, mert különben meggyűlik velem a bajotok! Jöjjetek egyenként, amint azt a lovagrend törvénye parancsolja, vagy jöjjetek csoportosan, ha úgy akarjátok, ahogy az ilyen aljas csőcselék szokta. Várlak benneteket az olyan ember önbizalmával, aki tudja, hogy az ő oldalán van az igazság!

Ezzel már neki is rontott annak a kereskedőnek, aki ellentmondott neki, mégpedig olyan hévvel, hogy ha Rocinante meg nem botlik, a vakmerő kereskedő bizony alaposan pórul jár. Rocinante azonban elesett, maga alá temette gazdáját, aki úgy belegabalyodott dárdájába, pajzsába és sarkantyújába, hogy nem bírt talpra állni. De amíg erőlködött, a nyelve addig sem pihent:

- Ne fuss el, gyáva fajzat! Várj, aljas söpredék! Nem az én hibám volt, lovam bűne, hogy itt a földön fekszem!

De az egyik öszvérhajcsár türelmetlen, hirtelen természetű ember volt. A szegény lovag szitkozódásai és kihívó szavai hallatára nekirontott, kicsavarta kezéből dárdáját és darabokra törte, majd az egyik rövidebb darabbal ütlegelni kezdte Don Quijotét. Olyan erősen verte, hogy páncélja ellenére is egészen összetörte. Hiába kiáltottak rá gazdái, hogy hagyja már abba, annyira belemelegedett a verésbe, annyira tetszett neki a dolog, hogy nem csillapodott, míg egész mérgét ki nem adta. Mikor a dárda első darabját végül eltörte, a többit nyalábolta össze, és kötegekben törte el a szerencsétlenül, aki a rázuhanó ütések zápora alatt sem szűnt meg

lármázni. Égre-földre átkozódott, szidta a banditákat. Végül az öszvérhajcsár kifáradt, abbahagyta Don Quijote páholását. A kereskedők folytatták útjukat.

Amikor egyedül maradt, Don Quijote újra fel akart tápázkodni, de ha az imént nem sikerült, hogy sikerült volna most, mikor minden porcikája sajgott? De mégis boldognak érezte magát, mert úgy vélte, hogy az ehhez hasonló balesetek a kóbor lovagok életének természetes eseményei, és különben is lovát okolta mindenért.

Hatodik fejezet,

AMELYBEN FALUBELI SZOMSZÉDJÁ RÁTALÁL AZ ORSZÁGÚTON HEVERŐ LOVAGRA, SZAMARÁRA ÜLTETI, ÉS VISSZAVISZI OTTHONÁBA

Amikor lovagunk látta, hogy semmiképpen nem tud lábra állni, megszokott gyógyszeréhez folyamodott. Ez a gyógyszer az volt, hogy kedvenc könyveinek valamelyik jelenetére gondolt, amelyik, úgy vélte, legjobban hasonlít helyzetéhez. Ezúttal Balduin lovag és a mantuai őrgrof történetét idézte fel emlékezetében, s abból is azt a jelenetet, amikor Carloto az őrgroft sebesülten magára hagyta a vadonban. Ezt a történetet kicsik és nagyok egyaránt ismerik Don Quijote hazájában, de semmivel sem igazabb, mint bármilyen más hazugság. Don Quijote azonban úgy érezte, hogy ez szakasztott mása az ő esetének, és elkezdett a földön fetrengeni, majd pedig gyenge hangon azokat a szavakat ismételte, amelyeket a kalandos regény szerzője mondott a sebesült lovaggal:

- Hol van ön ilyenkor, asszonyom, hogy bajom olyan kevésbé hatja meg szívét? Vagy nem tud róla, vagy álnok és csalfa!

Majd folytatta a regény eljátszását, és elérkezett ahhoz a részhez, amikor a sebesült így szól Balduin lovaghoz: „Ó, nemes nagybátyám, Mantua őrgrofja!” Éppen e szavakat kiáltotta hangosan, mikor véletlenül arra ment egy falujabeli paraszt, aki egy zsák búzát vitt a közeli malomba. Amikor meglátta lovagunkat összetörve, meggyötörten a földön, fölébe hajolt, megkérdezte tőle, kicsoda, s hogy mi a baja. Don Quijote, aki magát Balduinnak képzelte, a parasztot pedig nagybátyjának, Mantua őrgrofjának nézte, folytatta válaszképpen a regény elbeszélését, előadta balsorsát, felesége és a császár fiának szerelmét, mindezt szóról szóra úgy, ahogy a regény elbeszéli.

A paraszt nagyon csodálkozott ezeken a furcsaságokon, felemelte a lovag arcát fedő sisakrostélyt, mely az öszvérhajcsár ütéseitől teljesen összetört, letörölte arcáról a port, és csak akkor ismerte fel falubeli szomszédját.

- Quijano uram! - kiáltott fel (amiből láthatjuk, hogy így hívták a lovagot, amikor ésnél volt még). - Ugyancsak ellátták kegyelmednek a baját.

De bármit beszélt, a lovag a regényt folytatta, és a regény szavaival felelt kérdéseire. A paraszt látván, hogy nem boldogul vele, kibontotta a páncélt a mellén és karján, hogy megnézzze, de nem látott a testén vért, sem ütések nyomát. Így hát felemelte, és ráültette a szamarára. Fegyvereiről sem feledkezett meg, még a dárदारabokat is összeszedte, és az egész cókmókot Rocinante hátára kötözte. Így indult a falu felé, el-eltűnődve a Don Quijotétól hallott badarságokon. Don Quijote alig tudott megmaradni a szamar hátán, annyira megviselt volt. Időnként hatalmas sóhajok szálltak kebléből az ég felé. - Mi baja, uram? - kérdezgette ijedten a földműves. A lovag egyszerre megfeledkezett Balduinról, és a mór Abindarraez

jutott az eszébe, amikor Rodrigo de Narvaez elfogta, és rabjaként várába vitte. Ezért aztán amikor a paraszt ismét a baja iránt érdeklődött, szó szerint azt válaszolta neki, amit a fogoly mond Rodrigónak a Montemayor nevű kalandos író *La Diana* című regényében, és a parasztot már majd az ördög vitte el a sok zavaros idézgetés hallatára. Most már szentül hitte, hogy derék szomszédja megbolondult, és még jobban sietett a falu felé, hogy minél előbb megszabaduljon tőle. Don Quijote pedig hirtelen ezekkel a szavakkal fordult hozzá:

- Tudja meg, Don Rodrigo de Narvaez, hogy a szépséges Dona Xafira, akit az imént említettem, most a bájos Dulcinea del Toboso, akiért végrehajtottam és végrehajtom majd a lovagság legkiválóbb fegyvertényeit, amelyeket a világ valaha látott, lát vagy láthatna majd a jövőben!

- De uram - szólt a földműves -, értse meg végre, hogy én sohasem voltam sem Rodrigo de Narvaez, sem Mantua örgrófja, hanem Pedro Alonso vagyok, kegyelmed szomszédja, kegyelmed pedig nem Balduin és nem Abindarraez, hanem a tiszteletre méltó nemes Quijano úr saját személyében!

- Tudom, ki vagyok - válaszolta Don Quijote -, de tudom azt is, hogy nemcsak az lehetek, akinek magamat mondtam, hanem azonkívül még Franciaország tizenkét legnagyobb hőse és egyben a kilenc legnagyobb lovag is lehetek, mert mindazon hőstetteket, melyeket ezek együttvéve végrehajtottak, az én tetteim messze felülmúlják majd!

Ilyen beszélgetések közben érkeztek meg a falu határába. Már esteledett, de a paraszt megvárta, míg egészen besötétedik, mert nem akarta, hogy a lovagot ilyen siralmas állapotban lássák a falubeliek. Amikor aztán eléggé sötétnek vélte az időt, elkíserte Don Quijotét a házáig. Nagyon izgatott hangulat uralkodott a házban. Ott volt Don Quijote két jó barátja, a pap és a borbély, s a gazdasszony éppen így szólt a tisztelendő úrhoz:

- Nos, Pero Perez tisztelendő uram, mit szól a gazdámhoz? Hat napja már, hogy hült helye a gazdának, lónak, dárdának, fegyvernek! Ó, én boldogtalan! Csak ne bújta volna mindig az átkozott lovagregényeket! Biztosra veszem, hogy azok vették el az eszét. Ki is jelentette nemegyszer, hogy kóbor lovagnak csap fel, világgá megy, és kalandokat keres!

- Ugyanezt mondta kis unokahúga is.

- Tudja, Miklós mester (ez volt a borbély neve), akárhányszor megtörtént nagybátyámmal, hogy ezeket az istentelen bűbajos könyveket kétszer huszonnégy órán át egyfolytában olvasta, míg végül kardot ragadott, nekiment a falnak, és azt összevissza szabdalta, mikor pedig teljesen kifáradt, kijelentette, hogy most négy bikanagságú óriást ölt meg, az izzadságról pedig, amely végigcsurgott rajta, azt mondta, hogy ez a sebeiből ömlő vér.

- Én is azt hiszem - felelte a borbély -, hogy a könyvek az okai mindennek; holnap tűzre vetjük valamennyit. Lakolniok kell azért, hogy ilyen bajba sodorták az én kedves barátomat!

A paraszt és Don Quijote már hallották e szavakat, és a paraszt most már kezdte megérteni, hogy mi is a baja furcsa szomszédjának. Teli torokból kiabálni kezdett:

- Nyissanak ajtót kegyelmetek Balduin úrnak és Mantua örgrófjának, aki súlyos sebesüléssel tér haza, és a mór Abindarraez úrnak, akit a bátor Rodrigo de Narvaez foglyul ejtett.

Ezekre a szavakra mindnyájan kirohantak, és örömmel üdvözölték Don Quijotét. De ő eléggé hidegen fogadta a körülötte örvendezőket:

- Hagyjatok békében, lovam az oka annak, hogy súlyosan megsebesültem, fektessetek ágyba, és hívassátok el azonnal a bölcs Ugamát, hogy bekösse sebeimet.

- Szent isten - kiáltott fel a gazdasszony -, nem sügta-e meg nekem a szívem, hogy mi baja az én drága jó gazdámnak?! Csak menjen fel a szobájába nagyságod, meg tudjuk mi gyógyítani anélkül a Csukamáj nélkül is! De még egyszer és százszor is legyenek átkozottak azok a könyvek, amelyek ilyen nagy szerencsétlenséget hoztak ránk!

Ágyba fektették, és keresték rajta a sebeket, de egyet sem találtak.

- Nem sebesültem meg - mondta ekkor a lovag -, csak egészen össze vagyok törve, mert a lovam, Rocinante éppen akkor botlott el, amikor tíz olyan rémítő óriással viaskodtam, amilyeneket még nem látott a világ!

- Úgy - szólt a lelkész -, tehát óriásoknak is van szerepük a dologban. Hitemre mondom, egy sem marad belőlük holnap estére már.

Aztán száz meg száz kérdéssel ostromolták még Don Quijotét, de ő mindenre csak azt hajtogatta, hogy adjanak neki enni, és hagyják aludni, mert jelenleg erre a két dologra van a legnagyobb szüksége.

Hetedik fejezet,

AMELYBEN HŐSÜNK KÖNYVTÁRA ELTŰNIK,
DE LOVAGI ÁLMAI MEGMARADNAK. SZERZŐDTETI
FEGYVERHORDOZÓNAK A JÁMBOR ÉS OKTALAN
SANCHO PANZÁT, ÉS MOST MÁR KETTESBEN
INDULNAK ÚJRA ÚTNAK

Alaposan összevert hősünk az igazak álmát aludta, mikor a pap és a borbély elkérték a könyvtárszoba kulcsát a ház kisasszonyától, aki boldog sóhajtással adta oda. Mindannyian bementek, még a gazdasszony is. A szobában száznál is több hatalmas kötetet s több kisebb könyvet találtak. Alighogy a gazdasszony megpillantotta a könyveket, kiszaladt, és egy szenteltvíztartóval jött vissza újra.

- Tisztelendő uram - könyörgött -, hintse be a szobát szenteltvízzel, nehogy a könyvekben hemzseggő varázslók közül valamelyik bosszúból megrontson minket, amiért kiüzzük a világból!

A lelkész mosolygott ezen az együgyűsége, és felszólította a borbélyt, hogy dobja ki a könyveket az ablakon. Kint halomba gyűjtik, és később elégetik majd valamennyit. Ez valóban megtörtént még aznap este, sőt óvatosságból még be is falazták a könyvtárszoba ajtaját.

Don Quijote harmadnapra felkelt az ágyból, és miután a könyvtárszobát nem találta a régi helyén, kereste mindenfelé, végigkutatta az egész házat. Százszor is odament, ahol azelőtt az ajtó volt, megtapogatta, és sehogy sem értette a történeteket. Végül megkérdezte a gazdasszonyt, merre van a könyvtárszoba.

- Miféle könyvtárszoba? - kérdezte csodálkozva a gazdasszony, akit jól kioktattak. - Nincs itt semmiféle könyvtárszoba, maga az ördög vitte el a könyvekkel együtt!

- Dehogyan az ördög vitte el - szólt közbe a lovag unokahúga -, valami varázsló járt itt azon az éjszakán, amikor kegyelmed eltávozott; egy felhőben jött, és sárkányon ült. Megérkezett, leugrott a sárkányról, belépett a könyvtárba. Nem tudom, mit csinálhatott odabent, de nem-sokára elrepült a tetőn át, a ház pedig tele lett füsttel. Amikor odafutottunk, hogy megnézzük, mit csinált, hát nyoma sem volt már a könyvtárnak, könyvnek. De emlékszem arra is, hogy a

gonosz öreg távozása előtt egész hangosan morogta, hogy a könyvek gazdája elleni titkos gyűlölettel vezettetve követte el tettét. Azt is mondta még, hogy ő a bölcs Munaton.

- Nem Munaton, hanem Freston - javította ki a lovag.

- Nem tudom - mondta unokahúga -, Munaton-e vagy Freston, csak az a biztos, hogy „ton”-ra végződött a neve.

- Bizony, bizony - bólogatott Don Quijote -, bölcs varázsló, s nekem esküdt ellenségem ő. Azért haragszik rám annyira, mert bűbájosságánál fogva tudja, hogy egy szép napon párbajt vívok majd egy lovaggal, akit ő pártfogol, és tudja azt is, hogy ezt a lovagot én le fogom győzni majd, és ezt ő semmiképpen sem akadályozhatja meg. Haragjában mindenféleképpen igyekszik bosszantani engem, de megtudja majd végül is, hogy hiábavaló minden erőfeszítés, mert nincs mód arra, hogy a végzetet kijátssza!

Húga a lelkéssel és a borbéllyal együtt nagyon örült, hogy ilyen szépen sikerült a haditervük. Valóban, a lovag látszólag teljesen megnyugodott, és egyetlen jel sem mutatott arra, hogy továbbra is foglalkozik régi terveivel. De titokban tárgyalásokat folytatott egy szomszéd paraszttal, egy nagyon szegény és nagyon becsületes emberrel, akinek csak egy hibája volt, hogy nem sok ésszel áldotta meg az isten. Don Quijote addig beszélt a lelkére, addig ígéretet mindenfélét neki, míg végre kijelentette, hogy hajlandó beállni fegyverhordozónak hozzá.

Don Quijote többek közt azt mondta Sancho Panzának (ez volt a szegény ördög neve), hogy kísérje csak el őt nyugodtan az útra, hiszen úgsincs vesztenivalója, legfeljebb az eshetik meg vele, hogy néhány napon belül meghódítanak egy szigetet, és akkor kinevezi majd őt, fegyverhordozóját, a sziget kormányzójának.

Miután most már rendelkezett a lovagi élet egyik legfontosabb kellékével, a fegyverhordozóval, Don Quijote pénzszerzéshez látott. Eladta földje egyik darabját, egy másik részét elzálogosította, és így, bár mindkét üzletnél jól becsapták, elég tekintélyes összegre tett szert, összetört dárdája helyett egy ismerősétől kért kölcsön másikat, sisakrostélyát valahogy összehozta, Sanchóval pedig közölte az indulás napját és óráját, s lelkére kötötte, hogy addig szerezzen be mindent, amire szüksége lehet, de különösen lelkére kötötte, hogy tarisznyát is hozzon magával. Sancho megígérte, hogy mindenről gondoskodik, és kijelentette, hogy magával akarja hozni a szamarát is, mert ő bizony nem szokott hozzá a sok gyalogláshoz. A számár kíséretének hallatára Don Quijote kissé meghökkent, és hosszasan eltűnődött. Megengedheti-e fegyverhordozójának - kérdezte magában -, hogy számaron járjon, mert nem jutott eszébe egyetlen olyan kóbor lovag sem, akinek fegyverhordozója számár nyergében ült volna. Végül mégis beleegyezett, de elhatározta magában, hogy a legelső alkalommal díszes paripát ad alája. Megfosztja majd lovától az első udvariatlan és durva lovagot, aki az útjába akad. Becsomagolta ingeit és más fontos holmiját, ahogy a vendéglős tanácsolta neki, és miután mindez a legnagyobb titokban megtörtént, elindultak. Sancho nem búcsúzott el a feleségétől és gyermekeitől, Don Quijote is búcsú nélkül hagyta el unokahúgát és gazdasszonyát. Egy sötét éjszaka hátat fordítottak a falunak, és olyan gyors ütemben ügettek, hogy mire hajnalodott, már nem kellett félniük attól, hogy rájuk találjanak.

Sancho Panza tarisznyával és kulaccsal felszerelve olyan büszkén ült a számaron, mintha máris nem egy sziget, de legalábbis egy félsziget kormányzója volna. Nemsokára meg is említette a dolgot urának:

- Kóbor lovag uram, csak arra kérem, ne feledkezzék meg a szigetről, amit ígért, mert kiválóan elkormányozom én azt, akármilyen nagy legyen is!

- Hallgass ide, Sancho barátom - válaszolt Don Quijote -, tudd meg, hogy a régi kóbor lovagoknál általánosan elismert szokás volt, hogy fegyverhordozóikat a meghódított szigetek vagy birodalmak kormányzóivá nevezzék ki, és nekem határozott szándékom, hogy nem térek el ettől az igen dicséretes szokástól! Sőt, még túl is teszek majd a régi lovagokon, mert míg azok bevárták, amíg fegyverhordozójuk kivénül a szolgálatból, és csak akkor adományoztak neki valami grófi vagy örgrófi méltóságot, én talán már a jövő héten meghódítok néhány királyságot, és akkor téged is királlyá koronáztatlak. Ezen ne is csodálkozz, mert az ilyen lovagokkal a leghihetlenebb dolgok történnek, és könnyen megeshetik, hogy még annál is sokkal többet adok majd neked, mint amennyit ígérek.

- Akkor tehát - szólt Sancho Panza -, ha én valami csoda folytán király lennék, akkor Juana Gutierrez, a becses feleségem legalábbis királyné lenne, a gyermekeink pedig infánsok?

- Semmi kétség - nyugtatta meg őt Don Quijote.

- Én mégis kételkedem - mormogta Sancho -, mert még ha záporként hullanának is a királyi koronák a földre, egyik sem illene Juana Gutierrez fejére. Tudja, jó uram, nem való az királynénak sehogy sem, grófnénak talán még csak elcsúszna valahogy, de félek, hogy annak is csak nehezen.

- Bizakodj, Sancho, majd megkapod, amire méltó vagy. De csak nem aljasítod le annyira lelkedet, hogy a királyi helytartóságnál kevesebbel is megelégszel?

- Nem is, uram - mondta Sancho -, már csak azért sem, mert olyan jó gazdám van, aki meg tudja szerezni nekem azt, amit elbírok és megérdemlek.

Nyolcadik fejezet,

AMELYBEN A SZÉLMALMOK ELLEN HARCOL DON QUIJOTE

Ebben a pillanatban Don Quijote és fegyverhordozója előtt harminc-negyven szélmalom tűnt fel a láthatáron. Don Quijote boldogan kiáltott oda Sanchónak:

- Látod, barátom, a szerencse még jobban kedvez ügyünknek, mint ahogyan valaha is álmodni mertük volna! Látod-e ott az óriások csapatát? Megküzdök velük, és megfosztom őket életük-től. Ami zsákmányra így szert teszünk, azzal megvetjük gazdagságunk alapját, és bizonyára üdvös dolgot művelünk, ha ezt a gonosz fajzatot kiirtjuk a föld színéről.

- Hol vannak itt óriások? - kérdezte Sancho Panza.

- Itt előttünk. Közülük nem egynek vagy két mérföldnyire is megnőtt a karja!

- Vigyázzon, uram - szólt Sancho -, nem óriások azok, hanem szélmalomok, amiket pedig nagyságod karoknak vél, azok a vitorlák, azok hajtják a malomkövet, benn a malomban!

- Rajtad is meglátszik - kiáltott megvetően a lovag -, hogy semmiféle jártasságod sincs a lovagi dolgokban. Óriások ezek, barátom! De ha félsz, akkor menj az utamból, és imádkozz, míg én vakmerő és egyenlőtlen viadalba bocsátkozom velük.

E szavakkal megsarkantyúzta Rocinantét, és hiába kiabált utána, hiába esküdözött neki Sancho, hogy amiket meg akar támadni, azok szélmalomok, nem pedig óriások, Don Quijote szentül hitte, hogy óriásokkal áll szemben, és minél jobban közeledett hozzájuk, annál inkább hitte az egész káprázatot.

- Ne meneküljeteK, gyáva népség! - kiáltotta. - Ne fussatok! Csak egyetlenegy magános lovak akar bajt vívni veletek!

E pillanatban enyhe szellő támadt, és a nagy vitorlák forogni kezdtek.

- Hiába hadonásztok! Ha több karral fenyegettek is, mint az óriások királya, akkor is meglakoltok!

És most erős akarattal szíve hölgyének, Dulcineának ajánlotta magát, segítségét kérte e nagy veszélyben, majd sisakrostélyát mélyen arcára eresztve, dárdáját rohamra szögezte, s a rozoga Rocinantétól nem is várható és meglepő sebességgel nekirontott a legközelebbi szélmalomnak. Dárdájával beleszúrt az egyik vitorlába, de a szél ekkor éppen erősen hajtotta, a forgó vitorla darabokra törte a dárdát, a lovast és a lovat magasra emelte, majd úgy földhöz teremtette őket, hogy meg se nyekkentek.

Sancho gyorsan odanyargalt szamarán, és elszomorodottan látta, hogy ura akkorát esett, hogy mozdulni se tud.

- Hát nem mondtam, uram, hogy nem óriások ezek, hanem szélmalmok! Csak az nem látja ezt, akinek magának is ilyen van a fejében!

- Hallgass, barátom, semmi sincs jobban alávétve a sors szeszélyének, mint a harci mesterség. De tudod mit gondolok? És bizonyára ez az igazság! A bölcs Freston, aki nemrég könyvtárszobámat és könyveimet rabolta el, az változtatta szélmalmokká ezeket az óriásokat is, hogy így megfosszon legyőzésük dicsőségétől. Annyira gyűlöl engem! De gonosz mesterkedése végül mégsem diadalmaskodik jó kardomon!

- Az ég segítsen minket! - szólt halkán Sancho. Talpra állította valahogy a lovagot, felsegítette Rocinantéra, pedig annak sem volt egyetlen ép porcikája már. Csöndesen kocogtak tovább az úton.

Kilencedik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE VARÁZSLÓNAK NÉZI
A BENCÉS BARÁTOKAT, PÁRBAJT VÍV A BISCAYAI
HÖLGY EGYIK KÍSÉRŐJÉVEL, LEGYŐZI,
DE A KÜZDELEMBEN ELVESZTI FÉL FÜLÉT

Hirtelen két bencés barát tűnt fel előttük az úton. Hatalmas öszvéreken ültek. A szerzeteseken porvédő szemüveg volt, kezükben napernyő. Mögöttük egy hintó jött négy-öt lovas és két öszvérhajcsár kíséretében. A kocsiban - mint utólag kiderült - egy előkelő biscayai hölgy utazott, aki férjéhez igyekezett Sevilleba. Mellette társalkodónője ült. A barátok nem tartoztak ehhez a társasághoz, csak véletlenül ugyanazon az úton haladtak.

De alig pillantotta meg a menetet Don Quijote, így szólt fegyverhordozójához:

- Nagyon csalódnék, ha nem valami egészen rendkívüli, csodás kaland várna rám most, mert az a két fekete alak valószínűleg két varázsló, sőt, semmi kétség! A kocsiban valami elrabolt hercegnőt visznek magukkal, nekem pedig szent kötelességem, hogy ezt az erőszakoskodást teljes erőmből megakadályozzam!

- No, ebből aztán még a szélalmoknál is furcsább dolog lesz - mondta szurkolva Sancho -, hiszen ez a kettő itt bencés barát, a hintó pedig valamiféle utasokat visz. Hallgasson rám nagyságod, és gondolja meg, mit tesz, hogy az ördög valamiképp ki ne játssza újra.

- Mondtam már, Sancho - válaszolta a lovag -, hogy édeskeveset értesz a kalandokhoz. De azonnal meglátod, hogy minden úgy van, ahogy mondom.

Ezzel már előre is rúgtatott, keresztbe állt lovával az úton, és így kiáltott a barátokra:

- Ördögös és erőszakos fajzat! Azonnal bocsássátok szabadon e hercegnőket, akiket a hintón magatokkal hurcoltok, mert ha nem, tüstént halál fiai lesztek gonosz tetteitek jogos büntetéseképpen!

A barátok nagyon meglepődtek Don Quijote külsején és szavain. Megálltak, és szelíden válaszoltak:

- Lovag, mi sem ördögösek, sem erőszakosak nem vagyunk, bencés szerzetesek vagyunk mi, és bizony nem tudjuk, hogy vannak-e valóban e hintóban elrabolt hercegnők avagy sem.

De Don Quijote nem hagyta magát „elámítani”, hanem megsarkantyúzta rozzant gebéjét, és előrszegezett dárdával olyan hévvel rontott rá az egyik barátira, hogy ha az hirtelen le nem ugrik az öszvérről, akkor komolyan megsebesül. A másik barát ennek láttára nekiiramodott a mezőnek.

Sancho Panza pedig odafutott a földön fekvő szerzeteshez, és kutatni kezdett a csuhájában. E pillanatban ott termett a szerzetesek két szolgálégye, és hiába magyarázta nekik Sancho, hogy a párbajban az ő gazdája, Don Quijote lett a győztes, így hát őt illeti törvényesen is a zsákmány, azok nem értettek tréfát, nekiestek Sanchónak, a földre teperték, szakállát az utolsó szálig kitepték, s még ráadásul alaposan el is döngették.

Eközben Don Quijote már a hintóhoz érkezett, és így szólt a biscayai hölgyhöz:

- Szépséged, ó, úrnőm, már szabadon rendelkezik személyével, mert gonosz elrablódát porba sújtá hatalmas karom! S nehogy hosszasan kelljen kutatnod szabadítód neve után, tudd meg: az én nevem Don Quijote de la Mancha, és a páratlan szépségű Dulcinea del Tobosónak rabja vagyok. S jótettem viszonzásául nem kívánok mást, asszonyom, csupán azt, menj el Tobosóba, köszöntsd nevemben szívem hölgyét, és mondd el neki, mit cselekedtem.

Don Quijote szavait meghallotta a kocsi körül álló kísérők egyike, s mikor látta, hogy a lovag továbbra is akadályozza őket útjuk folytatásában, sőt azt kívánja, hogy forduljanak vissza Toboso felé, odalépett hozzá, és tört spanyolsággal így szólt:

- Menni, menni, lovak és kocsi is menni hatyni, mert ha nem, én téket fokni mekölök!

Don Quijote megvetően szólt rá:

- Ha lovag volnál, ami nem vagy, már megbüntettem volna vakmerőségedet és szemtelenségedet. Menj, szolgálélek!

- Én nem lovak - kiáltott a biscayai -, istenre esküsz, hogy te haszutni! Piskayai úr a föltön, úr a tengeren, úr az örtökbe is.

- Tüstént meglátod - szólt Don Quijote, és kardját kivonva, pajzsát maga elé emelve, rárohant a biscayaira.

A biscayai, akinek még arra sem maradt ideje, hogy leszálljon az öszvérről, nem tehetett mást, szintén kardot rántott. Szerencséjére olyan közel állt a hintóhoz, hogy onnan hirtelen kiránthatott egy párnát, hogy pajzsul használja. Így aztán olyan hevesen csaptak össze, mint két halálos ellenség.

A biscayai mindjárt a viadal elején hatalmas vágást mért Don Quijote vállára a pajzs fölött, és ha lovagunkon nincs páncél, derékig kettéhasította volna. Don Quijote érezte a vágás erejét, és hangosan kiáltott:

- Szívem hölgye, szépséges Dulcinea! Jer a te lovagod segítségére, aki a te szépséged dicsőítésére ilyen nagy viadalba bocsátkozott! - És magasra emelt karddal rárontott ellenfelére.

De az ügyes kezű biscayai megelőzte. Olyan erővel és dühvel sújtott Don Quijote felé, hogy ha kardja félre nem csúszik, ez az egyetlen vágás elég lett volna ahhoz, hogy véget vessen hősünk minden további kalandjának. Ám a kegyes végzet nagyobb dolgokra tartogatta őt, és úgy irányította ellenfele kardját, hogy az nem okozott nagyobb kárt benne. Végigborotválta szinte az egész bal oldalát, magával sodorva a sisak nagy részét és a lovag fülét.

Irgalmas isten! Ki írhatná le azt, hogy milyen haragra gerjedt a mi bátor lovagunk, mikor látta, hogy ily rútul elbánnak vele. Én csak annyit mondhatok, hogy fájdalmában és dühében újra felemelkedett a kengyelben, és kardját két kézre fogva, teljes erővel sújtott a biscayai fejére, aki a kocsivánkossal védte magát. De a hatalmas vánkos alatt is úgy érezte, hogy valami hegy szakad rá, a vér pedig nyomban dőlni kezdett orrán, száján, fülén. Ijedségében majdnem leesett az öszvérről. Le is esett volna, ha bele nem kapaszkodik az állat nyakába. A megrémült állat ekkor nekiiramodott a mezőnek, de néhány ugrás után elterült a földön.

Don Quijote mindezt teljes nyugalommal szemlélte, majd látva, hogy lezuhant a biscayai, odasietett hozzá, kardja hegyét ellenfele szeme elé tartotta, és azt követelte tőle, hogy adja meg magát, különben fejét veszi. A biscayainak ijedtében egy hang sem jött ki a torkán, de a hintóban ülő hölgyek, akik eddig a félelemtől dermedten nézték a párviadalt, felugrottak párnáikról, odarohantak Don Quijotéhoz, és könyörögtek, hogy kegyelmezzon meg kísérőjük életének.

Don Quijote nagy komolysággal és méltósággal válaszolt:

- Kész örömmel teljesítem kívánságokat, szép hölgyek, de csak azzal a feltétellel, hogy a lovag megígéri, hogy elmegy Toboso falujába, és jelentkezik a szép Dulcineánál, hogy bánják el vele tetszése szerint.

A megrémült hölgyek egy árva szóval sem érdeklődtek az iránt, hogy ki is az a Dulcinea, sietve mindent megígértek a legyőzött nevében, és így Don Quijote kegyesen megengedte nekik, hogy folytassák útjukat.

Tizedik fejezet,
AMELYBEN DON QUIJOTE ARANYSISAK HELYETT
RÉZTÁNYÉRT ZSÁKMÁNYOL, DE SANCHO PANZA
ÚJ NYERGET KAP A RÉGI HELYÉBE

Mikor Sancho látta, hogy a párbaj véget ért, és ura újra lovára ül, odasietett hozzá a kengyelt tartani. De mielőtt még lóra pattanhatott volna, térdre borult előtte, megcsókolta a kezét, és így szólt:

- Legyen olyan kegyes, én jó uram, tegyen meg engem ama sziget kormányzójának, melyet e csatában elfoglalt, és legyen az bármekkora, elég erőt és tehetséget érzek magamban arra, hogy úgy elkormányozzam, mint akárki más, aki valaha sziget fölött uralkodott!

- Jegyezd meg magadnak, Sancho barátom - válaszolt a lovag -, hogy ez és az ehhez hasonlóak nem szigetszerző kalandok. Ezek csak olyan párviadatok, amelyekben nem kap egyéb jutalmat az ember, legfeljebb egy összezúzott fejet vagy levágott fület. De légy türelemmel, majd akadnak olyanok is, amilyenekre vágysz. Azok végeztével aztán nemcsak kormányzónak, hanem még annál is sokkal többnek nevezhetlek ki téged.

Sancho ezt is nagyon szépen megköszönte, újra megcsókolta ura kezét, majd felsegítette Rocinantéra, maga pedig felült szamarára, és nyomban gazdája után igyekezett, aki gyors vágatással indult útnak. De nemsokára lassított, mert egy lovas embert vett észre, aki valami csillogó aranysisakot viselt a fején. Don Quijote Sanchóhoz fordult, és így szólt:

- Íme, ha nem csalódom, egy férfi közeledik, akinek fején Mambrin sisakja van! Egyenesen felénk tart, és te tudod, rég megesküdtem, hogy hatalmamba kerítem a sisakot.

- Uram, én csak arra kérem, ügyeljen arra, amit mond, és főleg arra, amit tesz.

- Csak nem képzeled, hogy tévedek, te kételkedő számár! Vak vagy talán, hogy nem látod azt a lovagot? Almásszürke paripán közeledik felénk, és aranyos sisak van a fején!

- Nem látok én mást, csak egy szürke számaron kocogó embert, aki valami fényeset hord a fején.

- Nos - fejezte be a vitát Don Quijote -, az a fényes valami, az Mambrin sisakja. Hagyj magamra egy kicsit a lovaggal, és meglátod, mi lesz. Nem lesz huzavona, nem hangzik sok szó, néhány perc, és befejezem e kalandot! Magamhoz ragadom a sisakot, oly régóta vágyom rá!

De olvasóinknak már most is elmondhatjuk, hogy mi volt az, amit Don Quijote sisaknak, lónak és lovagnak nézett. Azon a környéken ugyanis két falu volt, s ezek közül az egyik oly kicsi, hogy nem volt gyógyszerháza, nem volt borbélyja sem. Így hát a nagyobbik falu borbélyja járt át a kisebbikbe, akár eret kellett vágni egy betegnek, akár borotválni kellett valakit. Ezúttal is éppen ilyen járatban volt a borbély. S mert éppen megeredt az eső, kímélni akarván új kalapját, fejére tette a réztányért, melynek csillogása félmérföldnyire látszott. Szép szürke számaron lovagolt, amint Sancho nagyon helyesen meg is jegyezte az imént. Don Quijote képzeletében azonban úgy jelent meg, mint almásszürke paripán ülő aranysisakos lovag, hiszen tudjuk, hogy mindenben, amit látott, a regényeiben olvasottakat kereste. Így hát mikor a szerencsétlen borbély egészen a közelébe ért, Don Quijote megsarkantyúzta Rocinantét, és magasra emelt dárdával nekiment, hogy keresztüldöfje.

- Véd meg, gyáva alak, vagy add ide tüstént azt, ami jogosan engem illet! - kiáltott rá.

A borbélyt nagyon váratlanul érte a támadás, szörnyen megijedt a feléje vágató kísértetféltől, nem tudott másképp menekülni a dárda elől, csak úgy, hogy levetette magát a szamaráról, és alig ért földet, gyorsan talpra ugrott, és úgy nekiiramodott a síkságnak, hogy a lába sem érte a földet. Nem törődött többé sem a szamarával, sem a réztányérral. Don Quijote nem is kívánt mást. Megparancsolta Sanchónak, vegye fel a sisakot a földről.

- Hitemre - mondta Sancho -, egész jó réztányér, testvérek közt is megér vagy nyolc reált.

Aztán odaadta urának, aki ide-oda forgatta, majd fel akarta rakni a fejére.

- Kétségtelen - mondta -, hogy annak a pogánynak, akinek ezt a híres ércsüveget kovácsolták, igen nagy feje lehetett, de még nagyobb baj az, hogy a süvegnek hiányzik a fele.

Sancho nem tudta visszafojtani a nevetést, mikor hallotta, hogy gazdája a réztányért ércsüvegnek nevezi, de nehogy magára haragítsa a lovagot, igyekezett türtöztetni magát.

- Mit nevetsz? - kérdezte mégis Don Quijote.

- Azon nevetek - felelte fegyverhordozója -, hogy elképzelem, milyen nagy feje lehetett annak a pogánynak, akié ez a sisak volt, mert szakasztott olyan ez, mint valami borbély réztányérja.

- Tudod mire gondolok? - kérdezte Don Quijote. - Ez a bűvös sisak bizonyára olyasvalakinek a kezébe került véletlenül, aki nem ismerte fel az értékét, és meg se gondolva, mit cselekszik, egyik felét bizonyára beolvasztotta, mert észrevette, ami csakugyan borbélytányérnak látszik. De bárhogyan legyen is a dolog, engem, aki ismerem értékét, nem zavar ez az átalakítás. A legelső faluban, ahol kovácsra akadunk, átfőrtömölöm, mégpedig úgy, hogy még az a sisak sem fogja felülmúlni, sőt még megközelíteni sem, amelyet valaha Vulcanus kovácsolt Mars számára. Addig is viselem ebben a formájában, a semminél mindenesetre jobb, és védelmet nyújt bármiféle közápór ellen!

- De hát mi történnék - kérdezte Sancho - ezzel az almaszürke lóval, amelyik oly feltűnően hasonlít egy szürke szamarára?

- Nem szokásom kifosztani a legyőzötteket - jelentette ki Don Quijote -, és a lovagrendnek sem szokása ez! A legyőzöttek lovát csak akkor vesszük el, ha a küzdelemben elvesztettük a saját lovunkat! Ezért tehát, Sancho, hagyd itt ezt a lovat vagy szamarat, nevezd, aminek akarod, mert ha a tulajdonosa látja, hogy eltávoztunk, majd visszajön érte.

- Istenemre, szívesen magammal vinném, vagy legalábbis elcserélném az enyémmel, mert jobbnak látszik annál. Rettenetesen szigorúak a lovagrend törvényei, uram, ha még azt sem engedik meg, hogy egy szamarat egy másik szamaráért elcseréljünk! Legalább azt szeretném tudni, hogy a nyeregszerszámot elcserélhetem-e.

- Ebben nem vagyok egészen bizonyos - tűnődött Don Quijote -, de megengedem, hogy addig is, amíg erre vonatkozólag biztosat nem tudunk, elcseréld, de természetesen csak akkor, ha rendkívül nagy szükségem van rá.

- Olyan nagy szükségem van rá, mintha a saját részemre kellene - mondta Sancho boldogan. Majd ura engedélyével valóban végrehajtotta a cserét, rárakta saját szamarára a másik szerszámát. A csinos nyereggel ez még egyszer olyan szépnek és erősnek látszott, mint annak előtte.

Mindezek után ettek valamit, majd elindultak céltalanul, amerre Rocinante és a szamar vitte őket, mert ebben is a kóbor lovagok szokását követték.

Tizenegyedik fejezet,
AMELYBEN DON QUIJOTE GÁLYARABOKAT SZABADÍT,
S MEGISMERKEDIK AZ EMBERI HÁLÁTLANSÁGGAL

Don Quijote felpillantott, és meglepetten látta, hogy tizenkét ember jön velük szembe, gyalog jönnek, nyakukon hosszú lánc, szorosan egymáshoz vannak fűzve, kezük bilincsbe verve. Két férfi kíséri őket lóháton, kettő pedig gyalog. A lovasoknak puskája volt, a gyalogosoknak dárdája s kardja.

- Gályarabok ezek - mondta Sancho Panza -, akiket a király gályáira visznek kényszermunkára.

- Kényszermunkára? - kérdezte Don Quijote. - Hát lehetséges az, hogy a király kényszerít valakit valamire?

- Ezt nem mondtam - igyekezett megnyugtítani gazdáját Sancho -, csak azt mondtam, hogy ezeket az embereket bűneik büntetéseképp arra ítélték, hogy a királyt a gályákon szolgálják.

- Már akárhogya is áll a dolog, ezeket az embereket kényszerítik erre, és nem önként mennek a gályákra!

- Hát hogya nem önként, azért kezeskedhetem...

- Akkor hát kitűnő alkalom nyílik arra, hogya hivatásomat gyakoroljam, megtörjem az erőszakot, és segítsem és gyámolítsam a nyomorultakat.

- Hát nem tudja, uram, hogya a király és az igazságszolgáltatás nem erőszakot követ el a gazembereken, hogya ezek csak azt kapják, amit megérdemeltek?

Közben odaérkezett a gályarabok csapata, és Don Quijote rendkívül udvariasan felkérte az öröket, mondják el neki, hogya mit vétettek ezek a szerencsétlenek.

- Uram - válaszolta az egyik ör -, ezek gályarabok, akik a király gályáin fognak szolgálni, többet nem tudok mondani róluk, de nem is akarok.

Don Quijote azonban kijelentette, hogya maguktól a raboktól szeretné hallani: mi is a vétkük. Olyan udvarias szavakkal közölte e kívánságát, hogya az örök beleegyeztek abba, hogya kérdéseket intézhessen a rabokhoz.

Miután most már engedélye is volt arra, amit akkor is megtett volna, ha az engedélyt megtagadják, Don Quijote közelebb lépett a csoporthoz, és megkérdezte az elsőt, milyen bűnt követett el, hogya ilyen szomorú sorsra jutott.

- Szerelmes voltam - hangzott a válasz.

- Hogyan, csak ezért és semmi másért? Hiszen ha ezért gályára küldenek embereket, akkor már nékem is régen ott kellene emelgetnem az evezőlapátokat!

- Nem olyan szerelem volt ez, amilyenre nagyságod gondol - mondta a gályarab. - Én egy fehérművel teli kosár iránt gyúltam szerelemre, és olyan hevesen öleltem magamhoz, hogya még most is karomban tartanám, ha az igazságszolgáltatás bele nem üti orrát a dologba. Tetten értek, kínpadra sem volt szükség, elítéltek, kaptam száz botot és három esztendőt gályán!

A második rab olyan szomorú volt, hogya nem is felelt Don Quijote kérdéseire, az első válaszolt helyette is, elmondta, hogya társa kanárimadár, más szóval énekes.

- Hogyan, hát már az énekeseket is gályára viszik?

- Igen - mondta a gályarab -, mert nincs veszélyesebb dolog, mint ha valaki kínjában énekel.
 - Ellenkezőleg - mondta Don Quijote -, én mindig úgy tudtam, hogy „ha valaki énekel, a bánat akkor útra kel”.
 - Itt fordított a dolog, mert aki egyszer énekelt, az egész életében sirathatja aztán.
 - Bevallom, egy szót sem értek az egészből!
 - Uram - szólt az egyik őr -, a kínjában éneklés ennek a söpredéknek a nyelvén azt jelenti, hogy vallani a kínpadon. Ezt a fickót kínpadra vonták, ott énekelt, ahogy ezek mondják, azaz bevallotta, hogy lóköttő volt, elítélték hatévi gályarabságra és kétszáz botütésre. Most azért olyan szomorú és hallgatag, mert a többi zsvány, akikkel itt együtt van, és együtt lesz a gályán is, nem hagynak neki békét, hanem folytonosan csúfolják, hogy nem volt elég ereje és bátorsága a tagadáshoz, mintha nehezebb dolog volna nemet mondani, mint igent, különösen akkor, ha egy gonosztevő olyan szerencsés, hogy élete a saját nyelvétől függ, nem pedig a tanúktól és bizonyítékoktól. Jómagamnak is az a véleményem, hogy igazuk van.
 - Én is így vélem - mondta Don Quijote, és a harmadik felé fordult.
 - Én ötéves üdülésre megyek a gályára, mert tíz aranyam hiányzott - felelte hetyke hangon ez.
 - Szívesen adnék húszat is, hogy megszabadítsalak - mondta Don Quijote.
 - Most már késő - felelte a gályarab. - Persze ha ez a húsz arany a börtönben lett volna nálam, akkor megkentem volna az írrok tollát, a prókátorok elméjét pedig úgy kiélesítettem volna, hogy most ott lennék Toledóban a Zocodover-piac közepén, nem pedig itt pórázra kötve, mint egy vadászkutya. De türelem, majd elmúlik valahogy ez az öt esztendő is!
- A negyedik gályarab fehér szakállú férfi volt, aki sírva fakadt, mikor Don Quijote megkérdezte tőle, hogy mit követett el. Helyette az ötödik rab válaszolt:
- Ezt a tiszteletreméltó férfiút négy évre küldik a gályára, miután a szokott sétát megtette díszruhában.
 - Ha jól tudom, ez annyit jelent - szólt közbe Sancho Panza -, hogy karóhoz volt kötve.
 - Úgy van - felelte a gályarab -, és azért ítélték el, mert az ördöggel cimborált, és boszorkánysággal foglalkozott.
- Az ötödik gályarab Don Quijote kérdésére egészen vidáman elbeszélte, hogy régi ingeit a mások új ingeivel cserélte fel, és pénzt csalt ki könnyen hívő emberektől. Végül pedig így szólt Don Quijotéhoz:
- Ha nagyságod, kóbor lovag úr, segíteni akar ezeken a szegény ördögökön, könyörögni fogunk nagyságod életéért és boldogságáért.
- Ez az ember diákruhát viselt, és az egyik őr elmondta, hogy nagy fecsegő, de sok tudomány van a fejében.
- Legutolsónak egy jóképű, harminc év körüli ember került sorra, aki erősen kancsal volt. Bilincsei némileg különböztek a többiekétől, mert egész testét átfonó hosszú láncot hordozott a lábán, a nyakán pedig két vasgyűrű volt, ezek közül az egyiket a lánchoz erősítették, a másik meg az úgynevezett „peckes pajtás” volt. Erről a gyűrűről két vasrúd lógott le egészen az övig, a rudak bilincsben végződtek, és az ember két keze erős lakattal e bilincsbe volt szorítva. Így hát a kezét nem emelhetette a szájához, de a fejét sem hajthatta le a kezéhez. Don Quijote megkérdezte, hogy miért bánnak ilyen szigorúan ezzel az emberrel.

- Mert neki egymagának - felelte az őr - több bűne van, mint valamennyinek együttvéve, és olyan vakmerő és agyafűrt fickó, hogy még így is attól tartunk, hogy megszökik.

- Lovag úr - szólt a rab -, ha segíteni akar rajtunk, akkor ezt akár tüstént is megteheti, mert ez a kérdezősködés kezd untatni bennünket. És ha éppen az én élettörténetemre is kíváncsi, tudja meg, hogy én Gines de Pasamonte vagyok, és tulajdon kezemmel írtam meg életemet. Csodálatos könyv ez, ennél szebbet nem írtak még Spanyolhonban, és nem is igen fognak! De most már menjünk tovább, túl hosszú ideje ácsorgunk itt.

Az őr felemelte a botját, hogy ezzel intse le a nagyszájú Pasamontét, de Don Quijote közbevetette magát, kérte, hogy ne bántsák, mert ha már valakinek a keze így meg van kötve, attól nem lehet rossznéven venni, ha a nyelvéen lazít egy kicsit. Azután a rabokhoz fordult:

- Testvéreim, mindabból, amit töletek hallottam, azt látom, hogy habár büntetéseket a bűneitekért kaptátok, e büntetéseket mégis kedvetlenül és akaratotok ellenére nyögitek, és látom azt is, hogy nem nagyon óhajtottok a gályára menni, és mégis erőszakkal hurcolnak benneteket oda. Valóban nem lehetetlen, hogy az egyiknél a kínpadon tanúsított bátorság hiánya, a másiknál a pénztelenség, mindegyikőtöknél pedig a bírák értetlensége volt az oka annak, hogy most ilyen helyzetben vagytok. Éppen ezért meg fogom mutatni nektek, hogy az ég azért választott épp engem arra, hogy kóbor lovag legyek, hogy az elnyomottakon és szerencsétleneken segítsek, és azért küldött ide engem, hogy megkérjem ezeket az urakat, akiket a ti őrzésekre rendelték ki, oldják fel bilincseiteket, és engedjenek benneteket szabadon. A király bizonyára talál majd olyan embereket is, akik szívesebben szolgálják őt. De rabokká tenni olyanokat, akik szabad embereknek születtek, az valóban kegyetlen dolog. Meg vagyok győződve arról, hogy ezek a derék őrök annál is inkább hajlanak majd szavamra, mert ti őkellenük soha semmi rosszat el nem követtetek. De ha jószántukból nem tennék meg azt, amit most kérek tőlük, akkor kardom és karom hatalmával kényszerítem majd őket.

- Nem rossz tréfa - nevettek az őrök - azt kívánni tőlünk, hogy a király fegyenceit bocsássuk szabadon. Mintha bizony hatalmunkban lenne elbocsátani őket, vagy uraságodnak hatalma lenne arra, hogy nekünk ilyen parancsokat adjon. Menjen az úr a maga útján, igazítsa meg a fején azt a borbélytányért, és ne legyen minden lében kanál!

- Te vagy az, aki olyanba üti bele az orrát, amihez nem ért! - kiáltott rá a lovag. - Hogy mi az én dolgom, azt én tudom.

S ezzel már neki is ugratott az őrnek, olyan hirtelen, hogy mielőtt ennek ideje lett volna védelmi állásba helyezkedni, már a földre is teperte, és veszélyes sebet ejtett rajta a dárdájával. Az őrök, mihelyt magukhoz tértek a váratlan támadás okozta meglepetésből, mind Don Quijotéra rohantak, aki nyugodtan várta be őket, de bizony alaposan megjárta volna, ha a gályarabok meg nem ragadják a kínálkozó alkalmat a szabadulásra, és szét nem törik a láncot. Az őrök közt így nagy zűrzavar keletkezett, hol Don Quijotéra rohantak, hol pedig a fegyencekre, és végül semmire sem mentek. Sancho közben Gines de Pasamonténak segített szét-törni a bilincseit, aki mihelyt megszabadult láncaitól, rárohant az egyik őrre, elvette a puskáját, és ennek segítségével a többi fegyencsel együtt rövid harc után megfutamtította az őröket. Sanchót nagyon nyugtalanította a dolog, mert úgy vélte, hogy az őrök jelentést tesznek a parancsnokságon, és azonnal intézkednek majd, hogy újra fogják össze a fegyenceket. Könyörögni kezdett urának, hogy rejtőzzenek el a hegyek közé. De Don Quijote úgy vélte, hogy egyelőre fontosabb teendői vannak. És maga köré gyűjtve a fegyenceket, a következő beszédet intézte hozzájuk:

- A tisztességes emberekhez úgy illik, hogy hálások legyenek a jótéteményekért, mert a hálatlanság a legrútabb bűnök egyike. Ezt pedig azért mondom, uraim, mert saját szemetekkel láthattátok, hogy mit tettem értetek. Jótettem fejében azt kérem, sőt azt parancsolom, vegyétek fel a láncot, melytől az imént megszabadítottalak benneteket, és menjetek el Tobosóba Dulcinea úrhölgyhöz, mondjátok el neki, hogy az ő lovagja köszönti őt, és meséljétek el neki, hogy mit cselekedtem. Ha ezt megtették, mehettek, amerre kedvetek tartja.

A gályarabok nevében Gines Pasamonte felelt ekképpen:

- Amit nekünk nagyságod, urunk és szabadítónk parancsol, azt megtennünk teljes lehetőség, mert nem mutatkozhatunk csapatosan nyakunkban a láncsal, sőt el kell válnunk, és egyenként kell elrejtőzködnünk, hogy a királyi büntetőszék emberei meg ne találjanak minket. Amit uraságod megtehet, és igen helyes lesz, ha megtesz, az, hogy a Dulcinea del Toboso úrnőnek átadandó üdvözlétet átváltoztatja egy bizonyos számú imádságra, és mi majd elmondjuk a fohászokat nagyságod lelki üdvösségéért. Ez olyasmi, amit megtehetünk akár éjjel, akár nappal, futva vagy pihenve, háborúban vagy békében. De ha valaki feltételezné rólunk, hogy mi hajlandók leszünk önként ismét felvenni bilincseinket, és a gályára menni, akkor ez annyi volna, mintha azt hinné valaki, hogy most éjszaka van, holott még nem múlt el a reggeli tíz óra sem.

- Akkor hát esküszöm, Don Gines de Pasamonte, avagy Don Sátánfajzat, hogy a gályára még az eddig viselt láncsal és bilincssel nemtelen testeden.

Pasamonte nem volt valami birkatürelmű ember, és különben is meg volt győződve arról, hogy Don Quijote örült, mert épeszü emberről nem tételezte volna fel, hogy épp az ő szabadon bocsátását kérje, intett szemével a társainak, mire ezek olyan közáport zúdítottak lovagunkra, hogy ha hús keze lett volna, akkor sem védekezhettek pajzsával ellenük. A szegény Rocinante pedig annyira nem hederített a sarkantyúra, mintha bronzból lett volna. Sancho a számara mögé vonult, és így elkerülte a közáport. De Don Quijote nem tudta elkerülni, hogy négy-öt ködarab oldalba ne vágja. A földre rogyott. A diák pedig nyomban ott termett mellette, lekapta a lovag fejéről a réztányért, háromszor-négyszer jól hátba vágta vele, majd ugyanannyiszor földhöz is vágta a tányért úgy, hogy az száz darabra tört. A fegyencek leszedték Don Quijotéről a páncélja fölött viselt köpenyt, és lehúzták volna még a nadrágját is, ha a lábpáncél meg nem akadályozza. Hogy pedig ne végezzenek fél munkát, Sanchótól elvették a szűrét, és majdnem ingre vetkőztették. Azután elosztották egymás között a zsákmányt, és futott, ki merre látott. Sokkal fontosabb volt nekik, hogy minél jobban elrejtőzzenek az üldözők elől, mint az, hogy tisztelni járuljanak Dulcinea úrnő elé.

Csupán a számár és Rocinante, Sancho és Don Quijote maradtak a harcmezőn; a számár lekonyított fejjel, mélázva állt, néha-néha legyintett egyet a fülével, mintha még mindig hullna rá a közápor; Rocinante gazdája mellett feküdt a földön, mert egy-két ködobás őt is érte; Sancho egy szál ingben remegett az esetleg visszatérő öröktől; Don Quijote pedig vörös volt a felháborodástól, hiszen éppen azok bántak vele ily csúfosan, akiket megmentett az imént.

Tizenkettedik fejezet,
AMELY DON QUIJOTE REMETESÉGÉT, ŐRJÖNGÉSÉT
ÉS SANCCHO PANZA KÜLDETÉSÉT MESÉLI EL

Don Quijote látván, hogyan hálálták meg jóságát a fegyencek, e szavakkal fordult fegyverhordozójához:

- Mindig azt hallottam, Sancho, hogy csöcseléssel jól tenni annyi csak, mint szálló homokra írni. Ha rád hallgatok, megkímélem magam e keserű tapasztalattól! Bizony, eddig nem nagyon kedvezett nekünk a szerencse. Éppen ezért mátol fogva felveszem a Búsképű lovag nevet, Don Galaor mintájára, aki viszont Boldogtalan lovagnak nevezte magát. De saját kárán tanul az ember! Legközelebb óvatosabb leszek!

- Akkor lesz nagyságod óvatosabb, amikor én török szultán leszek! - felelte fogvacogva Sancho. - De mivel azt mondja, hogy ha rám hallgatott volna, akkor elkerüli ezt a kellemetlenséget, hát hallgasson most rám, és még nagyobb kellemetlenséget kerülhet el! Mert annyi bizonyos, hogy a magas Bíróság nem ért a lovagok nyelvén, és nem adna egy megveszekedett fityinget sem a világ valamennyi kóbor lovagjáért. Én pedig máris úgy érzem, hogy csörögnek rajtam a láncok!

- Mert gyáva még a lelked is - mondotta Don Quijote. - De ne mondd, hogy önfejű vagyok, megfogadom a tanácsodat, és hajlandó vagyok rejtekhelyet keresni, de egy feltétellel! Se élve, se holtan, soha senkinek nem mondom azt majd, hogy gyávaságból vonultam vissza! Én csak a te rimánkodásodra hallgatok. Ha mást mondasz, akkor hazudsz, és én egyszer s mindenkorra meghazudtollak, és kijelentem, hogy hazudsz, vagy hazudni fogsz, valahányszor csak ezt mondom vagy gondolsz. Most pedig egy szóval se mondj ellent, mert ha csak egy pillanatig is azt gondolsz, hogy csakugyan félelemből menekülök, akkor meg sem moccanok, hanem bevárom itt egyes-egyedül nemcsak a magas Bíróság embereit, hanem Izrael tizenkét törzsét, a spanyol hadsereget, Frankhon összes vitézeit és az óriások egész lovasságát!

- Uram - szólt Sancho -, a visszavonulás nem menekvés!

Az együgyű Sanchóról különben kiderült, hogy együgyűsége ellenére is igen bölcs dolgokat mondogat, ha nagyon érzi magában a sok tudományt.

Még aznap este eljutottak a Fekete-hegység egyik elhagyatott részére, és Sancho Panza azt tanácsolta urának, hogy töltsenek itt néhány napot, és maradjanak legalább addig, amíg élelmiszerkészletük tart. Éjjelre két szikla közt ütötték fel tanyájukat, és azt hitték, hogy teljes biztonságban vannak. De a sors különös szeszélyéből Gines de Pasamonte, a hírhedt gonosztevő, akinek Don Quijote bátorsága és esztelensége oldotta meg a bilincseit, ugyanott rejtőzött el az üldözők elől. A gonoszok mindig hálátlanok és udvariatlanok. A szükség is törvényt bont - ahogy mondani szokták. Amíg aludtak, Gines ellopta Sancho szamarát. Inkább a szamarat választotta, a girhes Rocinante nem kellett neki.

Mikor pedig fölkelte a hajnal, Sancho Panza csak hült helyét találta kedvenc szamarának. Olyan keserves sírásra fakadt, hogy Don Quijote is felriadt a lárma. Fülelni kezdett, és ezeket a szavakat hallotta:

- Ó, szívem gyönyörűsége, aki az én házámban láttad meg a fényes napvilágot, gyermekeim kedves játéka, feleségem szeme fénye, szomszédaim irigysége, szorgalmas munkatársam, életem fenntartója, aki naponta pénzt hoztál a házhoz, ó, jaj nekem, jaj!

A lovag e szavakból persze rögtön kitalálta, hogy mi a baja hűséges fegyverhordozójának. Gyengéd szavakkal vigasztalhatta, végül pedig kijelentette, hogy hajlandó egy váltót kiállítani neki, melynek ellenében otthon maradt öt szamarából hármát kiszolgáltatnak neki kárpótlásul.

Ez a vigasztalás hatott, Sancho letörölte könnyeit, és megköszönte gazdája nagylelkűségét.

Don Quijote az alvástól kissé magához tért, és lelkét örömmel töltötte el a magános nagy vadon. E hely alkalmas a kalandokra - gondolta magában. Emlékezetébe idézte azokat a csodálatos eseményeket, amelyeket hasonló helyeken már átéltek a kóbor lovagok, és ezek az ostobaságok annyira magukkal ragadták, annyira megrészegették, hogy nem tudott másra még gondolni sem. Sancho se törődött sokat a világ gondjaival, örült, hogy biztonságban érezheti magát, örült a megígért szamaraknak, és nagyokat falt, jól megtöltötte bendőjét az elemózsia maradékaival. Számára ez volt a legszebb kaland.

- Sancho barátom - szólt hirtelen Don Quijote -, olyan tettet óhajtok véghezvinni ebben a hegységben, amivel legyűröm az összes eddig élt és ezután születő kóbor lovagot!

- És veszedelmes ez a tett vajon? - érdeklődött ijedten Sancho.

- Nem, illetőleg minden a te ügybuzgalmadtól függ. Mert ha elég rövid idő alatt visszajössz onnan, ahova küldeni akarlak, akkor küzdelmemnek is rövidesen vége lesz, és dicsőségem kezdetét veszi. Tudnod kell, hűséges fegyverhordozóm, hogy a híres Amadis de Gaula volt a világ egyik legkiválóbb kóbor lovagja, sőt mondhatnám, ő volt a kóbor lovagok fejedelme. Éppen ezért az a véleményem, hogy az a kóbor lovag, aki leghívebben igyekszik Amadis példáját követni, az közelíti meg legjobban a tökéletes lovag eszményképét. A nagy Amadis egy alkalommal úgy adta tanúbizonyságát bölcsességének, vitézségének, akaraterejének és szerelmének, hogy visszavonult a Szegény Sziklára, és ott vezekelt. És mert nekem úgyis sokkal könnyebb a vezeklésben utánozni őt, mint hatalmas óriásokat legyőzni, kígyókat elpusztítani, hadseregeket szétverni, hajóhadakat megsemmisíteni, és varázslatokat feloldani és azonkívül ez a magános vadon kiválóan alkalmas is az ilyen terv keresztülvitelére, nem akarom elszalasztani a kínálkozó alkalmat.

- De hát tulajdonképpen mit akar csinálni nagyságod ebben az elhagyatott vadonban? - kérdezte Sancho Panza.

- Hát nem megmondtam neked, hogy Amadist fogom utánozni, és pedig akképpen, hogy megjátszom a kétségbeesettet, a dühöngőt, az örültet; ezzel egyben utánzom majd a vitéz Orlandót is, aki esztét vesztette, mikor tudomására jutott, hogy szerelme oly rútul megcsalta őt. Bánatában és örületében kitépte gyökerestül a fákat, megzavarta a források vizét, pásztorokat ölt meg, nyájakat szalajtott széjjel, és ezer meg ezer más esztelenséget vitt véghez! És ezek az esztelenségek méltóvá tették őt arra, hogy emléke örökké fennmaradjon. És ha nem is szándékozom Orlando, Roland vagy Rotoland (mert három neve is volt) valamennyi örült tettet utánozni, legalább a leglényegesebbeknek tartottakat véghezviszem én is. De az is lehet, hogy megelégszem Amadis utánzásával, aki nem követett el kártékony örültségeket, hanem egész nap csak sírt és jajgatott, amivel olyan nagy hírt és dicsőséget szerzett, amekkorával magam is beérvén.

- Márpedig én úgy vélem, uram - mondta Sancho -, hogy azoknak a lovagoknak, akik ezeket az esztelenségeket elkövették, valami okuk is volt erre. De vajon mi oka van nagyságodnak a megőrülésre? Melyik hölgy utasította vissza szerelmét, vagy miből következett arra, hogy Dulcinea del Toboso úrhölgy megcsalta volna valakivel?

- Éppen ez az! Ebben rejlik az én eljárásom eredetisége. Mert abban nincsen semmi érdem, ha valaki úgy őrvöng, hogy oka van rá. De én ok nélkül fogok megbolondulni, és ezzel adom tudtára kedvesemnek, a szép Dulcineának, hogy mit tennék, ha erre még okot is szolgáltatna. Így hát, Sancho barátom, ne is próbálkozz, elhatározásomat úgy sem tudod megmásítani. Bolond vagyok, és bolond akarok lenni, amíg vissza nem térsz hozzám Dulcinea úrhölgy válaszával. Egy levelet küldök veled, és ha hűségemre méltónak látom őt, akkor tüstént megszüntetem őrvöngésemet és vezeklésemet, de ha a válasz nem ilyen lesz, akkor menten és igazán megbolondulok, és akkor úgysem érzem tovább a szenvedést. Így hát akármilyen lesz is válasza, véget vet szenvedésemnek, vagy úgy, hogy józan ésszel élvezem a jó hírt, vagy úgy, hogy megbolondulok, akkor pedig úgysem tudom felfogni majd a kint, amit a keserű válasz jelent nekem.

Beszélgetés közben egy magas szikla tövébe értek, kis patak csörgedezett ott, körülöttük pedig gyönyörű virágos rét terült el. Ez a hely nagyon megtetszett a Búsképű lovagnak, és elhatározta, hogy itt vezekel majd, és e szándékának rögtön kifejezést is adott, de olyan hangosan, mintha valóban teljesen esztét vesztette volna:

- Íme, ó, egek - kiáltotta -, ez az a hely, ezt szemeltem ki arra, hogy sirathassam boldogtalanságomat! Ti sújtottatok vele! Könnyeim megárasztják majd e kis patak vizét, szűnni nem tudó sóhajaim folytonosan lengetik majd e fák lombját, hogy mindenki tudomást szerezzen arról a szörnyű kegyetlen kínról, mely szaggatja szívem. Bárhol rejtezzetek is, ligetek istenei, vadon lakói, hallgassátok meg egy boldogtalan szerelmes panaszát, akit féltékenysége hozott e helyre, hogy itt sirassa nyomorult sorsát, és zavartalanul panaszkodhasson kemény szívű szép hölgye kegyetlensége miatt, aki minden földi bájnak legtökéletesebb megtestesülése. Ó, ti Driádok, akik e vad hegyekben laktok, sírjatok velem együtt, vagy ha nem, hát hallgassátok meg panaszaimat! Ó, Dulcinea del Toboso! Életem nappala, szenvedéseim dicsősége, minden bolyongásom iránytűje, szerencsém csillaga! Szánj meg nagy bajomban, és az én hűségem oldja fel a jégpáncélt szívedről! Ó, ti magános, ti sötét fák, akik társaim lesztek elhagyatottságomban, adjátok tudtomra lombjaitok halk susogásával, hogy jelenlétem nem kellemetlen-e nektek! És te, jó fegyverhordozóm, minden viszontagságomban kedves és hűséges társam, figyeld meg pontosan mindazt, amit tenni fogok, hogy elbeszélhesd neki, annak a kegyetlen szépségnek, örülségem okozójának! De a legkisebb részletről se feledkezz meg, ha elmeséled majd! Ó, Rocinante, aki mindenhová elkísértél, s velem voltál jó és rossz sorsomban egyaránt, bocsáss meg, hogy most a teljes magányt választom osztályrészül, és hidd el, nehéz szívvel válok meg tőled is!

- Átkozott ez a hely - kiáltott fel Sancho -, és ezerszer is átkozott az, aki ellopta számaramat! Mert bizony a számaram dicséretére is sok mindent el lehetne mondani. Egyébiránt, jó uram, ha tiszteletre méltó megbolondulását és az én utazásomat csakugyan komolyan gondolja, akkor a legjobb lesz talán, ha kölcsönadja Rocinántét, hogy utam ne tartson olyan hosszú ideig. Mert ha gyalog kell mennem, akkor nem tudom biz én, hogy mikor érkezem oda, és mikor térek vissza, mert nem vagyok valami nagy gyalogló.

- Tégy, ahogy jónak látod, csak az a kívánságom, hogy három nap múlva indulj, addig pedig jól figyeld meg mindazt, amit hölgyemért teszek! Figyelj, hogy beszámolhass mindenről neki!

- De hát mit kellene látnom még ezek után? - kérdezte Sancho. - Eleget láttam máris!

- Hiszen még nem is láttál semmit - válaszolt a lovag. - Nekem még le kell tépnem ruháimat, fejjel neki kell rohannom a közsiklának, el kell szórnom fegyvereimet, és még sok hasonló dolgot kell művelnem, ami mind csodálatba ejti majd.

- Az istenért! Csak ha a kősziklának rohan neki, akkor vigyázzon, uram! Be ne verje a fejét nagyon, mert könnyen vége szakadhat az egész vezeklésnek! Én amondó volnék, hogy - hiszen úgyis csak utánczás és tréfa az egész - inkább valami puhába üsse fejét, szaladjon egy szénaboglyának vagy valami pamutgombolyagnak, a többit aztán bízsa rám, én majd elmondom Dulcinea úrnőnek, hogy olyan sziklának rohant neki, amelyik keményebb volt, mint a gyémánt!

- Köszönöm a jó szándékodat, Sancho - felelte Don Quijote -, de nem szabad megfélekedned arról, hogy itt nem játékról, hanem nagyon is komoly dologról van szó, mert különben vétkezem a lovagrend törvényei ellen. Ezek a törvények szigorúan üldözik a hazugságot; márpedig ha valami elhatározott dolog helyett mást tennék, az valóban hazugság lenne. Így hát igenis szükséges, hogy igazán őszintén, teljes erőmből rohanjak neki a sziklának. Éppen ezért jó lesz, ha hagysz itt nékem valami gyolcsot, hogy beköthessem sebeimet.

Ezután Don Quijote kissé félrevonult, és a következő levelet írta Dulcinea del Tobosónak:

„Az, akit távolléted kardhegye szíven szúrt, és akit megsebzett a szerelem, jó egészséget kíván Néked, rendkívül kellemetes Dulcinea del Toboso. Kívánja Néked különösképpen, mivelhogy enmaga nélkülözni kénytelen ezt az egészséget. Ha szépséged megvet engem, ha szíved nem hajlik felém, és továbbra is közönyöddel sújtasz, nem tudom elviselni majd e nagy szerencsétlenséget, bármennyire is hozzászoktam a szenvedéshez, mert e szerencsétlenség ereje nagyobb az én erőmnél. Sancho, hűséges fegyverhordozóm pontosan beszámol majd Néked, ó, szép Háládatlan, hogy miképpen gyötörödöm miattad. Ha részvétet érzel irántam, és segítesz, akkor örökre Tiéd vagyok, ha nem, véget vetek az életemnek! És ezzel beteljesült kegyetlenséged, de teljesül saját óhajom is.

*Mindhalálig Tiéd
a Búsképű lovag*

- Azt a fűzfánfüttyölőjét neki! - kiáltott fel könnyeit törölgetve Sancho, amikor Don Quijote felolvasta a levelet. - Soha ennél remekebbet nem hallottam még! Nagyságod maga a megtestesült ördög, mert nincsen olyan dolog, amihez ne értene!

- A kóbor lovagnak értenie kell mindenhez - válaszolta szerényen Don Quijote.

- Ha már úgyis a levélírásnál tartunk - szólt restelkedve Sancho -, írja meg nagyságod azt a váltót is a három számárról, és írja alá olvashatóan, hogy ráismerjenek az írására.

- Nem bánom - mondta Don Quijote, és miután megírta a váltót, felolvasta Sanchónak is:

- „Szolgáltass ki, kedves unokahúgom, ezen első váltómnál fogva fegyverhordozómnak, Sancho Panzának három szamarat abból az ötből, amelyet gondjaidra bízam. A három számár ellenértékét már megkaptam fegyverhordozómtól, aki e sorok átadójával azonos.

Kelt a Fekete-hegyen, folyó évi augusztus 22-én.”

- Ez teljesen rendben van - mondta Sancho -, csak alá kell írni.

- Nem kell aláírnom - válaszolt Don Quijote -, csak ideírom a kézjegyemet. Ez pedig nemcsak három számárra, hanem még háromszázra is elegendő lenne.

- Bízom nagyságodban - nyugodott meg Sancho -, és már megyek is, megnyergelem Rocinantét, mert nem akarom már soká halasztgatni az indulást. Ami az örültségeit illeti, azokból eleget láttam már, és bőven mesélek majd szenvedéseiről.

- De ahhoz mindenképpen ragaszkodom, Sancho mondta Don Quijote -, hogy láss mezítelenül is, azonkívül el akarok játszani előtted vagy féltucatnyi őrjöngést, hogy aztán tiszta lelkiismerettel esküdhes meg arra, hogy csak olyasmit beszéltél el, amit tulajdon szemeddel láttál.

- Az isten szerelmére, csak azt ne kívánja, jó uram, hogy mezítelenül lássam nagyságodat! Úgy megszánám, hogy nem állnám meg sírás nélkül, pedig már eleget sirattam ma szegény számaramat. Ha már mindenáron muszáj, akkor csináljon felöltözve néhány kisebb bolondságot még, de ne tartson sokáig, hogy minél hamarabb elindulhassak, és hamar visszatérhessek a várva várt válasszal. De mit fog enni nagyságod, amíg távol leszek?

- Erre ne legyen gondod - legyintett a lovag. - Ha lenne, akkor sem ennék mást, csak gyümölcsöt meg fűvet, hiszen az éhezés is hozzátartozik a vezekléshez!

- Csak attól félek, uram - tűnődött Sancho -, hogy nem fogom megtalálni majd nagyságodat, annyira rejtett ez a hely.

- Jegyezd meg jól az utat, amerre mégy. Attól pedig ne félj, hogy én elmegyek innen. Legfeljebb időnként felmászom a szikla tetejére, hogy megláthass, vagy én veszek észre majd az úton. De a nagyobb biztonság kedvéért tépj le útközben néhány ágat a rekettyékről, és szórd el magad mögött az ösvényen hat-hat lépésnyi távolságban, ezek a jelek visszahoznak hozzám!

- Ezt nem is mulasztom el - mondta Sancho, aztán urának áldását kérte. Sírva búcsúztak egymástól.

- Sancho barátom - kiáltott még utána Don Quijote -, úgy vigyázz ám Rocinantéra, mint a szemed fényére!

Alig haladt száz lépést Sancho, visszafordult, és így szólt a lovaghoz:

- Uram, talán mégis jó lesz, ha látom még néhány bolondságát, hogy lelkiismeret-furdalás nélkül megesküdhessen mindarra, amit el fogok mondani. Igaz ugyan, hogy eleget mond már az is, hogy nagyságod egyedül itt marad!

- Hát nem ajánlottam ezt már az előbb is neked, Sancho? - szólt Don Quijote. - Na várj egy kicsit, amíg egy miatyánkot elmondanál, láthatsz belőle egy jó tucatnyit!

Még beszéd közben levetette köpenyét, övig meztelenül két hatalmas bukfencet vetett, mire Sancho gyorsan megrántotta Rocinante kantárját, megfordult, és most már teljesen nyugodt volt afelől, hogy gazdája csakugyan megbolondult. Mi pedig bocsássuk útnak a jámbor fegyverhordozót, hamarosan visszatér majd.

Tizenharmadik fejezet,

AMELYBEN SANCHÓT KÜLDETÉSE KÖZBEN
A LELKÉSZ ÉS A BORBÉLY FELISMERI ÉS KIVALLATJA.
DOROTTYA, DON QUIJOTE UNOKAHÚGA,
HERCEGNŐNEK ÖLTÖZIK, ÉS KICSALJA
A LOVAGOT A HEGYEK KÖZÜL

Ahogy leért az országútra, Sancho rögtön Toboso felé irányította a lovát, és másnap ebédidő táján egy vendéglő elé érkezett. Éppen arra gondolt, hogy betér, amikor két utas jött ki a fogadóból. Az egyik észrevette Sanchót, és így szólt a mellette lépdelőhöz:

- Tisztelendő uram, nézze csak, nem Sancho Panza az a lovas ott, akiről a mi lovagunk gazdasszonya azt mondja, hogy az urához állt be fegyverhordozónak?

- Csakugyan ő az - felelte a lelkész -, a ló pedig Don Quijote lova.

A lelkész és a borbély - akik annak idején tűzhalálra ítélték lovagunk könyveit - most már biztosak voltak abban, hogy csakugyan Sancho Panzával és Rocinantéval állnak szemben, és a lelkész nevéen szólította Sanchót. Megkérdezte tőle, hol hagyta gazdáját. Sancho megismerte őket, de elhatározta magában, hogy titokban tartja ura rejtekhelyét.

- Uraim - szólt -, a gazdám valahol valami rendkívül fontos dologgal van elfoglalva, azonban erről egy szóval sem árulhatok el többet.

- Ilyen könnyen nem szabadulsz tőlünk, Sancho barátom - mondta a borbély -, ha nem árulod el, hol hagyta Don Quijotét, akkor azt fogjuk hinni majd, hogy megölted. Miért? Hát hogy ellophasd a lovát. Hisz itt a ló. Választhatsz tehát: vagy elárulod, hogy hol a gazdád, vagy jössz a dutyiba.

- Jaj, uraim, ne fenyegetsenek engem ilyesmivel, nem vagyok én se gyilkos, se tolvaj, jó keresztény vagyok. Gazdám pedig ott fenn van a hegyen, és ott vezekel.

Elmondta nekik részletesen, hogy milyen állapotban hagyta Don Quijotét, milyen kalandjaik voltak, és azt is, hogy most Dulcinea del Tobosónak, Lorenzo Sorcsuelo lányának visz levelet, mert gazdája halálosan szerelmes a lányba.

A pap és a borbély nagyon megdöbbenek Sancho elbeszélésén, mert noha eléggé ismerték Don Quijote bolondságát, mégis csodálkoztak azon, hogy mindennap új örültségeket tud kiagyalni. Látni akarták a lovag Dulcineához írt levelét, elolvasták, és nagy zavarban voltak. Régóta ismerték a lovagot, és tudták jól, hogy gondolni sem lehet arra, hogy kijózanítsák, és meggyőzzék tévedéséről. Minden kísérlet reménytelen lenne. Hosszas tanácskozás után meg-egyeztek abban, hogy cselhez folyamodnak, és a lovagot mindenképpen hazaviszik otthonába. Színleg belemennek a játékba, a lelkész előbb visszamegy a faluba, és magával hozza Dorottyát, a lovag unokahúgát. Dorottya értelmes és ügyes lányka, felöltöztetik majd bolyongó hercegnőnek, a borbély pedig lovásza lesz. Úgyis van nála álszakáll, ha azt felveszi, Don Quijote nem ismerhet rá. Dorottya a Búsképű lovag segítségét kéri majd, s így biztos, hogy az habozás nélkül csatlakozik hozzájuk.

A lelkész el is ment a lányért. Dorottya kijelentette, hogy elég lovagregényt olvasott, és jól ismeri a kellő modort és szavakat. A magával hozott csomagból elővett egy nagyon szép selyemszoknyát és egy zöld brokátkabátját, néhány ékszert, és ebben az öltözkében olyan szép volt, hogy nem győzték csodálni. Különösen Sancho, akit nem avattak be tervükbe, majdnem felfalta szemével.

- Ki ez a szép hölgy - kérdezte a papot -, és mi járatban van itt?

- Ez a szép hölgy - válaszolt a lelkész - a nagy Micomicon birodalom királynője, és arra akarja megkérni uradat, hogy álljon bosszút egy őt ért sérelemért. Egy gonosz óriás követte el a hölgy ellen a sértést. Guineában ugyanis híre járt Don Quijote vitézségének, és a királynő csak őmiatta jött ide olyan messze földről.

- Remek - kiáltott fel Sancho -, ez valóban szerencsés véletlen! Csak sikerüljön gazdámnak megölnie azt az óriást! Én bízom benne, hogy sikerülni is fog. Akkor talán feleségül veszi ezt a királynőt - magát királlyá koronáztatja, és nekem is jut majd valami kisebb királyság.

A lelkész mindenesetre megígérte Sanchónak, hogy ő a maga részéről mindent megtesz ennek érdekében, magában pedig csodálkozott Sancho együgyűségén, hogy így megfertőzte őt is gazdája bolondsága. Dorottyát ráültették a lelkész öszvéreire, a borbély felragasztotta az álszakállt, és felszólították Sanchót, vezesse el őket Don Quijote rejtekhelyére, de a világért se

árulja el neki, hogy ismeri a borbélyt, mert ha a lovag felismerné őket, akkor kételkednék abban, amit elmondanak majd neki, és így elszalasztja ezt a kitűnő alkalmat, hogy császári koronát szerezzen magának.

Jó háromnegyed mérföldnyi hegymászás után megpillantották Don Quijotét a sziklák közt. Már felöltözött, de fegyvereit még nem öltötte fel. Mihelyt odaértek, a lovász azonnal lesegítette úrnőjét az öszvérről, ez pedig Don Quijote lábai elé vetette magát, aki hiába kérlelte, hogy keljen fel.

- Nem kelek fel innét, vitéz és legyőzhetetlen lovag, amíg jóságod és udvariasságod oly kegyben nem részesít, mely neked dicsőségedre és becsületedre, azon hajadonnak pedig, akinél szerencsétlenebb és szorongatottabb nincs a nap alatt, javára nem válik majd! És ha a te hős karodnak ereje csakugyan olyan hatalmas, mint híre jár, nem utasíthatod el magadtól azt a boldogtalant, akit messze földről vonzott ide a te dicsőséges neved, s aki balsorsára csak nálad találhat vigasztalást.

- Esküszöm - felelte Don Quijote -, hogy egy szót sem szólok, és panaszodat sem hallgatom meg addig, amíg fel nem kelsz.

- Nem kelek fel, uram - szólt a boldogtalan királylány -, amíg meg nem ígéred, hogy teljesíted a kérésemet.

- Nos, megígérem, de azzal a feltétellel, hogy kérésed teljesítése nincs kárára királyomnak, sem hazámnak, sem annak a hölgynek, aki szívemtől és szabadságomtól fosztott meg.

- Biztosíthatlak - zokogta a leány -, hogy ezeknek semmi kára nem lesz.

Közben Sancho Panza odasompolygott a lovaghoz, és ezt súgta a fülébe:

- Bátran megígérheti nagyságod, hogy teljesíti a hölgy kérését, csak egy csekélyiségről van szó, mindössze egy gonosz óriást kell leütni, és aki ezt kéri, az maga Micomicona hercegnő, az etiópai Micomicon birodalom királynője.

- Bárki legyen is - válaszolta Don Quijote -, megteszem, ami kötelességem, és amit fogadalmamhoz híven lelkiismeretem parancsol. - Majd a hölgyhöz fordulva így szólt: - Kelj fel, úrnőm, íme, kész vagyok megtenni azt, amit tőlem kérni méltóztat sz.

- Azért esedezem - mondta a királykisasszony -, hogy jöjj el velem azonnal oda, ahova vezetlek, de egyben ígérd meg azt is, hogy semmiféle más kalandba nem bocsátkozol addig, amíg bosszút nem álltál helyettem azon az árulón, aki az isteni és emberi jogokat lábbal tiporva, álnokul bitorolja királyságomat.

- Megígérem, úrnőm, és most már üzd el szíved bánatát, és nézz bizalommal a jövőbe, mert erősen hiszem, hogy az ég segedelmével és kardom erejével rövid idő alatt ismét elfoglalhatod őseid trónját, hiába igyekeznek ezt megakadályozni alávaló ellenfeleid. Most pedig rajta! Lássunk munkához, mert mindig az volt az elvem, hogy „amit megtehetsz ma, ne halaszd holnapra”.

A boldogtalan hajadon mindenáron kezet akart csókolni a nemes szívű lovagnak, de Don Quijote, aki valóban udvarias és illedelmes lovag volt, ezt a viláágért sem akarta megengedni. Ehelyett felemelte a hölgyet, illedelmesen megölelte, és megparancsolta Sanchónak, hogy tüstént nyergelje meg Rocinantét, és adja kezébe fegyvereit. A fegyverhordozó levette a felaggatott fegyvereket a fáról, a lovag pedig felült kedves paripájára, és útnak indultak.

Sancho gyalog követte őket, és ismét eszébe jutott jó szamarának elvesztése. De türelmes volt, mert arra gondolt, hogy ura máris markában tartja a császári koronát, és egy pillanatig sem lehet kétséges, hogy a kaland után elveszi feleségül a hercegnőt, s legalábbis Micomicon királya lesz. Csupán egyetlen gondolat homályosította el az örömet: az, hogy e birodalom a szerencsének földjén van, és így gazdája alattvalói feketék lesznek, s azok lesznek az ő királyságának alattvalói is. De hamar talált vigaszt erre is.

„Mit bánom én, ha alattvalóim szerencsének - gondolta magában. - Majd áthozatom az egész pereputtyot Spanyolországba, és itt eladom őket, a pénzen pedig veszek majd egy birtokot vagy valami hivatalt, s gond nélkül éldegélek holtom napjáig. Talán nincs elég sütnivalóm ahhoz, hogy el tudjak adni húsz-harmincezer rabszolgát? Csak ide velük, elintézem én egykettőre a dolgukat!”

Ilyen kellemes gondolatokba merülve, elégedetten ment Sancho a társaság mögött, és teljesen megelégedett a gyaloglás kellemetlenségeiről.

Ekkor a lelkész, aki eddig messziről követte a társaságot, úgy vélte, hogy elérkezett a cselekvés pillanata. Kilépett tehát az országutat szegélyező bokrok közül, a társaság elé sietett, és így szólt Don Quijotéhoz:

- Isten hozta az én kedves földimet, Don Quijote de la Manchát, a nemesség színe-virágát, a szerencsétlenek gyámolítóját, a kóbor lovagok fejedelmét!

S alighogy e szavakat kimondta, átölelte a lovag bal térdét. Don Quijote meglepetve nézett rá, s mikor felismerte, nyomban le akart szállni lováról.

- Nincs rendjén, hogy én lóháton üljek, míg tisztelendő uram gyalogszerrel van.

- Nem engedhetem meg, hogy leszálljon lováról, mert hiszen éppen lóhátról viszi végbe a legnagyobb hőstetteket. Nekem tökéletesen elegendő lesz az is, ha a nagyságod társaságában levő uraságok valamelyikének öszvérére felülhetnek. Így sokkal kényelmesebben is utazom.

- Igaza van, tisztelendő uram - mondta Don Quijote -, és meg vagyok győződve arról, hogy a fenséges hercegnő lesz olyan kegyes, és megparancsolja a kedvemért a lovászának, hogy engedje át helyét tisztelendő uramnak, míg ő az öszvér farára ül, ha ugyan elbírja kettejüket is az állat.

Így hát az egész társaság együtt folytatta az utat Don Quijote otthona felé, aki mit sem sejtve ügetett rozszant paripáján.

Tizennegyedik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE VÉGIGHALLGATJA
MICOMICON KIRÁLYNŐJÉNEK SZOMORÚ TÖRTÉNETÉT,
LEÜTI SANCHÓT, MAJD KIBÉKÜL VELE

Amikor útnak indultak, Don Quijoténak első dolga az volt, hogy félrevonja csatlósát, és elmondassa vele, mit végzett el a rábízott feladatból. Sancho ez alkalommal meglepő lélekjelenlétről és nagy képzelőerőről tett tanúságot. Megnyugtatta gazdáját, hogy átadta a levelet a szép Dulcineának, aki azt üzeni neki, hogy levél helyett inkább jöjjön el személyesen. Dulcinea olvasni nem tud, mással pedig nem akarta elolvastatni a levelet, nehogy szerelmük titka kitudódjék, így hát a levelet inkább apró darabokra tépte. A lovagot teljesen kielégítette ez a mese, a hercegnő mellé lovagolt, és ilyen szavakkal fordult hozzá:

- Úrnóm, esedezem, beszéld el szerencsétlenséged történetét nekünk, persze csak akkor, ha nem okoz neked túlságosan nagy fájdalmat e bajok felidézése, hogy megtudjuk, mire van panaszod, és ki az, akin bosszút kell állnom.

- Szívesen elmondok mindent - mondta Dorottya -, ha ugyan nem untatlak ennyi csúfos esemény elbeszélésével.

- Ellenkezőleg, úrnóm, a legnagyobb érdeklődéssel fogjuk hallgatni szavaidat.

Dorottya lassított, hogy a társaság utolérje, és hallja a történetet, majd egyet-kettőt köhintve, hozzáfogott elbeszéléséhez:

- Mindenekelőtt, uraim, meg kell tudniok, hogy nevem...

Itt elakadt egy pillanatra, mert hirtelenében nem jutott eszébe, milyen névre keresztelte őt a lelkész. Ez észrevette zavarát, és segítségére sietett:

- Nem meglepő dolog, hercegnóm, hogy megzavarodik, ha szerencsétlenségének elbeszélésébe kezd. Megszokott dolog ez a nagy bajokban. Megzavarják és gyöngítik az emlékezőtehetséget. És a hercegnő által szenvedett bajok bizonyára nem voltak csekélyek, ha ilyen távoli országig futott segítségért.

- Bevallom - sóhajtott Dorottya -, hogy hirtelen olyan nyomasztónak éreztem szerencsétlenségem súlyát, hogy torkomon akadt a szó. De most már jobban vagyok, és úgy hiszem, el tudom mondani történetemet. Tudják meg tehát, uraim, hogy én a hatalmas Micomicon birodalom törvényes uralkodója vagyok. Apám a Bölcs Tinacrio király volt, aki kitűnően értett a mágiához, és így tudta meg, hogy anyám, Karamilla királyné korábban fog meghalni, mint ő, de tudta azt is, hogy feleségét nemsokára ő is követi a halálba, s én árván maradok. Ez egymagában még nem is tette volna szerencsétlenné őt, hiszen úgy vélte, hogy ez a dolgok rendje, de annál jobban bántotta, hogy egy roppant óriás, a birodalma tőszomszédságában levő sziget ura, akit Bandzsali Pandafiledónak hívnak, mert mindig ferdén néz, mintha kancsal volna - pedig nem az, csak azért néz így, hogy megrémítsen mindenkit, aki ránéz -, az ő halála után megtámadja országomat, és még egy falucskát sem hagy birtokomban, ahol meghúzódhatnék. Ezt a szerencsétlenséget csak úgy kerülhetném el, ha hajlandó lennék feleségül menni hozzá, de atyám tudta, hogy erre sohasem tudnám rászánni magam. És ebben nem is tévedett, mert valóban nem voltam hajlandó arra, hogy feleségül menjek ehhez az óriáshoz, mint ahogy semmiféle óriáshoz nem mennék feleségül, még ha még egyszer akkora volna is, mint Pandafiledo. Apám arra is figyelmeztetett, hogy ha árvaságomban Pandafiledo majd támadást intéz országom ellen, a világért se gondoljak védekezésre, mert ez életembe kerülne, hanem ellenállás nélkül távozzam országomból. Akkor megmenthetem életemet, és megkímélhetem alattvalóimat is. Azt tanácsolta, válasszak ki alattvalóim közül néhány férfit, akinek hűségében teljesen megbízom, és utazzam Spanyolországba, ahol hatalmas pártfogóra találok majd egy kóbor lovag személyében, kinek neve Don Azoe vagy Don Jigote...

- Helyesebben Don Quijote - vágott közbe Sancho -, avagy másképpen a Búsképű lovag.

- Persze, persze, már emlékszem - erősítette meg Dorottya. - Azt is mondta róla atyám, hogy magas termetű, csontos arcú lesz, egyszerűen olyan pontos leírást adott rólad, uram, hogy mindjárt felismertelek. Más mondanivalóm már nincs is, hacsak az nem, hogy máris úgy tekintem magam, mint akit visszahelyeztek ősei trónjára, mert nagyságod olyan jóságos volt, hogy megígérte segítségét, s hogy eljön velem oda, ahová vezetem. Biztosra veszem, hogy bosszút áll az óriáson, megfosztja életétől és a bitorolt birodalomtól. Elfelejtettem megemlíteni az imént, hogy Tinacrio király egy görög vagy arab betűkkel teleírt tekercset hagyott rám, nem tudom ugyan, de azt mondják, meghagyta benne, hogy ha a lovag visszafoglalja

számomra őseim trónját, és utána megkéri kezemet, akkor habozás nélkül menjek nőül hozzá, és tegyem meg őt a birodalom császáranak.

- Nos, mit szólna ehhez, Sancho barátom? - kérdezte Don Quijote. - Hallod-e, miről van szó? Nem mondtam neked, hogy királyságokat fogunk meghódítani, és királyleányokat vehetünk majd feleségül?

- Hát hiszen már régóta várunk erre - hümmögte Sancho.

- Íme, uraim, ezzel be is fejeztem történetemet - emelte fel lesütött pilláit Dorottyia. - Még azt akarom csak megemlíteni, hogy mindazokból, akik velem együtt menekültek el az országból, csupán ez a szakállas lovászom maradt életben, a többi mind elpusztult egy nagy viharban, egészen közel a kikötőhöz. Csak mi ketten menekültünk meg a habok közül egy deszkán. Ebből a csodából arra következtetek, hogy az ég még jót is tartogat számomra.

- Egy percig se kételkedjék ebben, hercegnő - kiáltott fel Don Quijote. - Ismételten biztosítom arról, hogy akár a világ végére is követem, és nem nyugszom addig, míg le nem győzöm kegyetlen ellenségét! Az ég segédelmével és karom erejével levágom a fejét, még ha olyan vitéz is, mint maga Mars, a hadak istene. És ha visszahelyeztem majd ősei trónjára, akkor szabadon rendelkezhet magas személyével, mert bármennyire is alávetem akaratomat a lovagrend törvényeinek... egyszerűen, semmiképpen sem házasodhatom meg, bármennyire is fájjalom...

Sancho Panza, aki figyelmesen hallgatta ura válaszát, nagyon elszomorodott e szavakra, és érzelmeit nem is akarta, de nem is tudta volna eltitkolni:

- Az istenért, uram, attól tartok, hogy teljesen elvesztette az eszét! Hogyan habozhatik egy pillanatig is, hogy nőül vegye e hercegnőt? Talán azt hiszi, hogy minden sarkon hasonló szerencsére akadhat, vagy azt képzeletben talán, hogy az a Dulcinea nevű úrnő szebb a hercegnőnél? Hiszen a vak is látja, hogy még fele ilyen szép sincs, sőt arra se méltó, hogy emennek a saruját megoldozza. Vegye el, vegye feleségül, mert különben megette a fene ezt az egész mesterséget, sohasem lesz semmiféle kormányzóságom, talán még grófságom se nagyon.

Don Quijote nem tűrhette a Dulcineát ért sértő szavakat, s bár szerette szolgáját, mégis szó nélkül megmarkolta lándzsáját, és olyan ütést mért vele a tapintatlan Sancho fejére, hogy az elterült a földön, és ha Dorottyia fel nem sikolt, hogy hagyja abba, bizony agyonüti dühében.

- Azt gondolt talán, otromba fickó, hogy én mindig csak tűröm sértegetéseidet, és állandóan megbocsátok majd? Hát ne is reméld, alávaló gazember, aki rágalmazni merted a páratlan szépségű Dulcineát! Hát nem tudod, te semmirekellő, hogy ha ő nem kölcsönözne erőt karomnak, magamtól még egy bolhát sem tudnék megölni? Mondd meg nekem, te vipera, mit gondolsz, ki hódította meg azt a birodalmat, ki vágta le az óriás fejét, ki emelt téged márkivá - mert mindezt már befejezett ténynek tekintem -, ha nem Dulcinea hatalma, aki az én karomat választotta e dicső tettek végrehajtásának eszközéül! Ő küzd bennem, ha küzdök, és ő győz bennem, ha győzedelmeskedem. Én benne élek, és tőle nyertem az életemet. Ó, te alávaló gazember, hogy is lehetsz ilyen hálátlan! Csak az imént emeltelek fel a porból úri méltóságra, és viszonzásul szidalommal illetsz engem, pedig e jótéteményt nekem köszönheted!

Sanchónak dagadt volt ugyan a feje, de azért megértette ura szavait. Sietve feltápászkodott, és Dorottyia lova mögött biztonságba helyezve magát, feleselgetni kezdett:

- Azt mondja meg nekem uraságod, hogy ha nem veszi el a hercegnőt, megkapja-e az országot! És ha nem, akkor vajon miféle kegyeket osztogat nekem? Ez az, ami elkésérít engem. Hallgasson rám, vegye el ezt a királynőt, aki mintha az égből pottyant volna közénk.

Ami a szépségét illeti, arról nem is beszélek, mert nekem mind a kettő tetszik... igaz ugyan, hogy Dulcinea úrhölgyet nem is láttam még...

- Hogyan, alávaló gazember! Nem láttad? - kiáltott fel a lovag. - Hiszen az imént hoztad válaszát levelemre!

- Úgy értettem, hogy nem volt időm alaposan szemügyre venni, és szépségének minden részletét külön-külön elbírálni, de egészben véve nagyon szépnek láttam.

- Nos, rendben van, hát megbocsátok - legyintett Don Quijote. - Bocsásd meg te is ezt a kis kellemetlenséget meg ezt a kis daganatot a kobakodon. De hiába, az ember nem ura tetteinek, ha elragadja az indulat!

- Azt tapasztalom magamnál is. Én is kimondom ilyenkor azt, ami a nyelvemen van.

- A jövőben mindenesetre jobban vigyázz a nyelvedre, Sancho, mert addig jár a korsó a kútra... hisz tudod!

- Igen, de az isten majd megítéli egykor, hogy ki követett el nagyobb hibát kettőnk közül, én-e, aki mondtam a rosszat, vagy nagyságod, aki meg is cselekedte.

- Elég, elég - szólt közbe Dorottya -, eriggy, Sancho, csókolj kezét uradnak és jótevődnek, kérj tőle bocsánatot, és legközelebb légy mértéktartóbb akkor is, ha dicsérsz, akkor is, ha csepülsz valakit. És főleg ne mondj soha rosszat ama tobosói hölgyről, akit nem ismerek, de akinek mégis szívesen szolgálnék, mivelhogy a vitéz Don Quijote olyan nagyra becsüli őt. Egyébként bízz bennem, és meglátod, elnyered jutalmad.

Sancho lehajtott fővel ura kezére hajolt, s a kibékülés szertartása ünnepélyesen megtörtént.

Tizenötödik fejezet,

AMELYBEN A LOVAGOT FOGLYUL EJTIK BARÁTAI, ÉS ÖKRÖS SZEKÉREN VISZIK HAZAFELÉ

Ezután nemsokára egy számárháton ülő férfi jött velük szembe az úton. Ahogy közeledett, cigánynak nézték. De Sanchónak, mihelyst szamarat látott, azonnal nagyot dobban a szíve.

S most joggal gyanakodott. Rögtön ráismert Gines de Pasamontéra, aki cigánynak öltözött, hogy fel ne ismerjék. De hiába. Sancho torkaszakadtából kiabálni kezdett:

- Hé, fogják meg, fogják meg ezt az akasztófára valót! Add vissza az életem kincsét, a szamaramat, egyetlen örömet!

Nem is lett volna szükség ilyen lármára, mert Gines már az első hangra leugrott a számárról, és egykettőre kereket oldott.

Sancho gyengéden átölelte a samara nyakát.

- Nos, hogy vagy, kincsem, szemem fénye, lelkem samara, kedves útitársam? - kérdezgette, s közben szeretettel simogatta a jámbor fülest. A samár persze nem felelt, szelíden tűrte Sancho paskolgatásait.

Majd odaérkeztek a többiek is, és mindannyian örvendeztek Sancho örömén, azon, hogy megkerült a samár. Főleg Don Quijote örült, aki kijelentette, hogy három számárról adott váltóját ez a körülmény nem teszi érvénytelenné.

Estefelé a társaság érkezett ahhoz a fogadóhoz, ahol Sancho a lelkéssel és a borbéllyal találkozott. Don Quijote rendkívül udvariasan köszöntötte a fogadósnét, akit várúrnőnek nevezett, és boldogan vonult szobájába.

A lelkes és a borbély viszont tanácskozássra ültek össze a szobájukban. Hiszen eddig voltaképpen csak félig érték el céljukat. Don Quijotét elhozták ugyan idáig, de hogy vihetik haza falujába? A lelkesnek nagyon jó ötlete támadt, és ennek keresztülvitelében azon nyomban meg is állapodtak.

Először is egy szekeret béreltek két napra, majd összeeszkábáltak egy akkora ketrecet, hogy egy ember kényelmesen elférhetett benne. Azután néhány paraszttal együtt, az előre megállapított terv szerint, kísértetnek öltöztek, és halkán belopóztak az alvó Don Quijote szobájába. Úgy megkötötték kezét-lábát, hogy amikor felébredt, moccanni sem tudott, s meglepetten nézte a körülötte álló különös alakokat. Úgy vélte, hogy ezek az elvarázsolt kastély kísértetei - a fogadót ugyanis első perctől kezdve kastélynak nézte -, őt magát pedig szintén elvarázsolták, és ezért nem tud megmozdulni.

Sancho Panza, aki mégsem volt olyan bolond, mint a gazdája, rögtön átlátott a szitán, ráismert a „kísértetekre”, de óvatosságból nem szólt egy szót sem. Behozták a ketrecet a szobába, elhelyezték benne a lovagot, a kísértetek vállukra vették, és éppen indulni akartak vele a szekérhez, amikor olyan ijesztő, olyan hatalmas hang hallatszott, hogy senki se hitte volna, hogy a borbély így tud bömbölni, ha akar. Hosszú szózatot intézett Don Quijotéhoz:

- Ó, Búsképű lovag! Ne lepődj meg elfogatásodon, mert ennek meg kellett történnie, hogy annál hamarabb befejezhesd az elkezdett kalandot. Ez pedig akkor fejeződik be majd, mikor a manchai büszke oroszlán és a tobosói fehér galamb összeölelkeznek, és büszke nyakukat alázattal a házasság igájába hajtják. Ebből a házasságból derék sarjadék születik majd, méltó lesz a hős apa hírnevéhez! Te pedig, ó, legnemesebb és legengedelmesebb fegyverhordozó mindazok közül, akiknek oldalán valaha kard volt, ne csüggedj, és ne szomorkodj azon, hogy így viszik el mellőled a kóbor lovagok virágát. Mert ha a világ teremtményének is úgy tetszik, te csakhamar olyan magas állásba jutsz, hogy magad sem ismered rá magadra, s jó uradnak egyetlen ígérete sem marad beteljesítetlen. Még afelől is megnyugtatlak a bölcs Mentironiana nevében, hogy herkulesi szolgálataid bérét rendben megkapod. Csak kövesd a bátor és elvarázsolt lovagot lépésről lépésre, mert szükség van arra, hogy továbbra is együtt maradjatok. Minthogy pedig nekem többet mondanom nem szabad, elhagylak benneteket; köd előtttem, köd utánam, engem senki meg ne lásson.

A jövődölés vége felé hangját kissé felemelte, majd olyan elhalóvá tette, hogy még azok is majdnem igaznak hitték távozását, akiket beavattak a tréfába. Don Quijotét pedig ez a jövődölés egészen megvigasztalta, mert azonnal felfogta a szavak teljes értelmét, és így remélhette, hogy egykor majd a házasság szent kötelékei fűzik őt össze a szépséges Dulcineával. Gyermeük pedig dicsőséget áraszt egész La Manchára. És minthogy a jóslatot éppúgy elhitte, mint mindazt, amit a lovagregényekben olvasott, mély sóhajtással, ünnepélyes hangon felelt:

- Bárki légy is, aki nekem ennyi boldogságot jövődöltél, kérd meg nevemben azt a bölcs varázslót, aki ügyemet intézi, ne hagyjon elsenyedni e börtönben, hanem intézze úgy, hogy megéljem ígéreteid boldog beteljesedését, és akkor dicsőségnek tartom a börtönben elsenvedett gyötrelmeimet és örömeket a rám hurkolt láncokat. Köszönetet mondok neked Sanchóhoz intézett vigasztaló szavaidért is, mert én a magam részéről annyira megbízom az ő hűségében, hogy biztosra veszem: követni fog jó szerencsében, balsorsban egyaránt. Mert ha balszerencsém úgy hozná magával, hogy nem adományozhatnám neki azt a régen megígért szigetet,

bérét akkor is meg fogja kapni. Mert végrendeletemben róla is gondoskodom, ha nem is nagy szolgálataihoz mérten, de a magam tehetsége szerint.

Sancho Panzát úgy elérékenyítette ura jósága, hogy megcsókolta annak mindkét kezét. Külön az egyiket meg sem csókolhatta volna, oly szorosan összekötötték a lovag két kezét. Ezután a kísértetek hirtelen mozdulattal felkapták a ketrecet, kivitték, és rátették a várakozó ökrös szekérre.

Tizenhatodik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE ELVARÁZSOLT LOVAGNAK
VÉLI MAGÁT, ÉS SEMMIKÉPPEN SEM ÉRTI,
HOGY MIKÉNT KERÜLT HAZA SZÜLŐFALUJÁBA

Mikor Don Quijote látta, hogy ketrecbe zárták, és egy ökrös szekéren viszik, így szólt:

- Sok nevezetes történetet olvastam már kóbor lovagokról, de olyasmiről sohasem olvastam eddig, hogy elvarázsolt lovagokat így ökrös szekéren ragadjanak el, hogy ilyen lomha állatok vonszolják őket. Az a szokás, hogy a levegőbe röpitik őket rendkívüli gyorsasággal, felhőbe burkolva vagy tüzes szekéren, esetleg szárnyas paripán. Engem meg ökrös szekéren visznek itt! Istenemre mondom, nagyon szégyellem magam! Különben az is lehet, hogy a mai kóbor lovagoknál más divat járja, sőt még az is lehet talán, hogy éppen, mert én vagyok az első lovag, aki a kóbor lovagság már-már feledésbe merült hagyományait feltámasztom - számomra egészen új varázslatokat találtak ki. Mi a véleményed, Sancho?

- Nem tudom, hogy mi legyen a véleményem - felelte Sancho -, miután nem vagyok olyan jártas a kóbor iratokban, a kóbor lovagokban vagy miben, mint nagyságod, de mindamellett nem nagyon hinném, hogy ezek a kísértetek valami jó keresztények lennének!

- Kísértetek és jó keresztények?! Hiszen ez megannyi ördög, csak érintsd meg őket az ujjaiddal, és meglátod, hogy testük csak levegő, és az egész merő káprázat csupán!

- De hiszen, uram, én megérintettem már őket, és csak annyit mondhatok, hogy az egyik ördög elég izmos, és egészen más tulajdonságai vannak, mint az ördögöknek, nem kényszagot áraszt, hanem inkább valami finom illatot.

Sancho a borbélyról mondta ezt, aki ördöggént sem tagadhatta meg a mesterségét, sőtétben is elárulta az illata.

- Ezen sem kell csodálkoznod, mert az ördögök sok mindenhez értenek, és nem is lehet semmiféle szaguk, hiszen szellemek csupán. De ha mégis érzel valamit rajtuk, az csak undorító bűz lehet. Mert bárhová is menjenek, a poklot magukkal viszik mindenhová, és sohasem szabadulnak meg kínjaiktól. A jó illat pedig élvezetes dolog, és ők nem áraszthatnak jó illatot maguk körül, mivel megfosztattak minden élvezettől. Ha tehát azt képzeled, hogy valamelyik kísértet parfümszagú, akkor vagy tévedsz, vagy ő akar tévedésbe ejteni téged, hogy ne ismerhesd fel őt!

Közben a szekeres szerzett egy nagy csomó szénát, arra feküdt le Don Quijote. A pap kérésére folyvást ösztökélte ökreit a parasztember, s hatodnapra meg is érkeztek Don Quijote falujába. Éppen vasárnap volt, és déltájban az egész falu ott lebzelt a piacon, mikor a szekér áthaladt köztük. Mindenki odatódult, felismerték földijüket, és nagy sopánkodásba kezdtek, mikor látták, hogy így tér vissza. Az egyik gyerkcő pedig azonnal futott, és értesítette a lovag gazd-

asszonyát. Szörnyűség volt hallgatni is, milyen sírásra fakadt ez a jó lélek, mikor meglátta urát, halványan és soványan. Átkozta is cifrán azokat a rettenetes könyveket, ura szerencsétlenségének okozóit.

A nagy zajra előkerült Sancho Panza felesége is, aki tudott arról, hogy férje fegyverhordozói minőségben elkísérte Don Quijotét. Alighogy meglátta urát, első kérdése az volt, nem történt-e valami baja a számárnak. Sancho azt felelte, hogy jobb bőrben van, mint a gazdája maga.

- No, akkor jól van - nyugodott meg kissé az asszony. - Hanem most már meséld el, jó uram, mit takarítottál meg dicső szolgálatod közben. Hol van a szoknya, amit ígértél nekem, s hol vannak a gyerekek cipőit?

- Nem hoztam neked semmi ilyesmit, kedves feleségem - mondta Sancho -, de hoztam ennél sokkal értékesebbet és becsesebbet.

- Ó, nagy örömet okozol nekem, mutasd meg rögtön azokat az értékes holmikat, hadd viduljak fel egy kicsit, úgyis eleget bántódtam hosszú távolléted miatt!

- Majd megmutatom, ha itt lesz az ideje - csitította Sancho -, addig légy türelemmel! Remélem, hogy nemsokára ismét útnak indulunk, és akkor úgy térek vissza, mint egy sziget kormányzója, mégpedig nem olyan akármilyen szigeté! Olyan sziget lesz az, hogy tátva marad a szád a csodálkozástól.

- Adja isten, hogy úgy legyen - mondta az asszony -, bizony, nagy szükségünk volna rá. De magyarázd csak meg egy kicsit nekem, mi is az a sziget, nem értem egészen a dolgot.

- Nem is való méz a számárnak - válaszolta Sancho -, légy csak türelmes, és könnyezni fogsz, ha alattvalóid nagyságos asszonynak szólítanak majd.

- Ugyan már, Sancho! - kiáltott fel az asszony. - Engem nagyságos asszonynak! És szigetek, alattvalók?

- Ne akarj mindenről egyszerre tudni, Juana, a napnak huszonnégy órája van. Hamarjában annyit mégis elmondok neked, hogy nincs a világon kellemesebb, mint ha az ember köztisztelenben álló fegyverhordozója lehet egy kalandokat kereső kóbor lovagnak. Igaz ugyan, hogy a kalandok egy része nem egészen úgy végződik, ahogy az ember elképzeleli magában, de se baj! Ezt tapasztalatból tudom, mert több ízben előfordult például az, hogy kissé eldöngettek, mindamellett mégis kellemes dolog hegyen, völgyön, erdőn bolyongani, kastélyokban hálni, és úgy élni, ahogy kényünk-kedvünk tartja, s egy fityinget sem kell fizetni közben.

Így számolt be Sancho Panza kalandjairól élete párjának. Eközben a gazdasszony és unokahúga ágyba fektették Don Quijotét. A lovag nagy szemeket meresztett rájuk, de nem ismerte fel őket, és nem is tudta, hol van. A lelkész nagyon megkérte Dorottyát, hogy jól gondját viselje a lovagnak, és főleg arra vigyázzanak mindketten a házban, hogy el ne szökjék újra.

Tizenhetedik fejezet,
AMELYBEN DON QUIJOTE ÉS SANCHE PANZA
ÚJRA SZABADON ÜGETNEK AZ ORSZÁGÚTON.
TOBOSO FELÉ MENNEK, HOGY DULCINEÁT
MEGKERESSÉK

A lelkész és a borbély, Dorottya és a gazdasszony mindent elkövettek annak érdekében, hogy a kiváló Don Quijotét, a kóbor lovagok virágát, a lovagság legfényesebb tükrét bezárják a négy fal közé, és ha rajtuk múlik, egész élete haszontalanul és dicstelenül csörgedezik tovább egy eldugott kis spanyol faluban. De a sors másként akarta, és kijátszotta a lelkész féltő gondosságát, a borbély ravaszságát, a gazdasszony és Dorottya óvatosságát. Egy este kitűnő gazdája újra megnyergelte Rocinantét, és Sancho Panza kíséretében Toboso felé vette útját.

Egész éjjel és egész napon át ügettek, útközben semmiféle kalandjuk nem akadt. Már beesteledett, mikor Tobosóba értek. Alig pillantotta meg lovagunk a falu határát, máris boldogság áradt szét szívében. Sancho viszont nagyon bánatosan lógatta fejét, mert fogalma sem volt arról, hogy merre van Dulcinea háza, hiszen soha életében nem látta még a kitűnő hölgyet, akárcsak maga Don Quijote. A lovag elhatározta, hogy csak éjjel vonul be a faluba. Megpihentek a falu szélén susogó hatalmas tölgyek alatt.

Éjfél körül járhatott az idő. A falura csend borult, mert az éjszaka az alvás ideje, és ebben a faluban szigorúbban megtartották ezt, mint bárhol másutt a világon. Mindenki aludt. Nem volt túlságosan sötét, pedig Sancho inkább azt kívánta volna, hogy egyiptomi sötétség boruljon az egész világra, akkor legalább a sötétséget okolhatta volna, s nem derül ki teljes tudatlansága. A faluban nem hallatszott más, csak a kutyák ugatása. Néha-néha egy-egy számár ordított fel, disznók rőfögtek, s macskák nyávogtak fent a háztetőkön. Ezek a zavaros hangok még sejtelmesebbé, még ijesztőbbé tették az éj csendjét. Don Quijotét rossz sejtelmek gyötörték. De nem árulta el szorongását, s így szólt Sanchóhoz:

- Sancho fiam, vezess el engem Dulcinea palotájához. Meglehet, hogy ébren találjuk még.
- Az ördögbe is - pattogott Sancho -, miféle palotába vezessem el én nagyságodat, hiszen az a hely, ahol én annak idején Dulcinea úrnőt láttam, egy alacsony viskó volt!
- Nyilván visszavonult palotájának egyik kisebb melléképületébe - mondta a lovag -, és ott udvarhölgyeivel szórakozott, ahogy az már szokásos ezekben a körökben.
- Hát ha már nagyságod ragaszkodik ahhoz, hogy Dulcinea úrnő viskója palota, akkor hogyan lehetne nyitva a kapuja ebben az éjjeli órában, és hogyan adhatja nekem azt a tanácsot, hogy ilyenkor bezörgessek, s fellármázzam az egész falut?
- Keressük csak meg mindenesetre a palotát - jelentette ki erélyesen Don Quijote -, és akkor meglátjuk majd, hogy mihez fogunk. De nézd csak, Sancho, ha jól látom, ez a sötét tömeg itt előttünk bizonyára Dulcinea palotája!
- Nos, akkor hát nagyságod vezessen, mert meglehet, hogy valóban Dulcinea úrnő palotája, de ha majd tulajdon szememmel látom, és kezemmel tapintom, akkor is csak úgy hiszem el, hogy az, mint azt, hogy most nappal van.

Don Quijote ment tehát elől, és kétszáz lépésnyire egy torony lábához értek. Rögtön látták, hogy az épület nem várkastély, hanem egy régi templom.

- A templomhoz értünk, Sancho - szólt halkán Don Quijote.

- Látom, uram - felelte Sancho -, csak nehogy a tulajdon sírunkhoz érjünk, mert nem jó jel ilyen késő éjjel temetőben bolyongani. De különben, ha jól emlékszem, Dulcinea úrnő háza egy zsákutcában van.

- A sírba viszel, te ostoba - kiáltott a lovag. - Hát hallottál valaha olyasmit, hogy királyi palotát zsákutcába építsenek?

- Uram - válaszolta Sancho -, ahány ház, annyi szokás, és Tobosóban talán az a szokás, hogy a palotákat és a nagy épületeket zsákutcába építik. Éppen azért arra kérem nagyságodat, engedje meg, hogy ezekben a zegzugos utcákban én keressem meg ezt a palotát, hogy vinné el az ördög, ott, ahol van. Mennyit kell lótnunk-futnunk miatta!

- Ide hallgass, Sancho - emelte fel mutatóujját a lovag -, ha azt akarod hogy megférjünk egymással, akkor több tisztelettel beszélj arról, ami Dulcinea úrnővel kapcsolatos!

- Bocsásson meg, uram, de hogy képzeled ezt? Hogy találhatnám meg ilyen sötétben asszonyunk házat, amikor csak egyetlenegyszer láttam életemben, hiszen nagyságod sem tudja megtalálni, holott már járt erre vagy százszor.

- Mondom - szólt Don Quijote -, hogy a sírba viszel! Hát nem mondtam neked ezerszer, hogy soha életemben nem láttam még a szépséges Dulcineát, sohasem léptem még át a palotája küszöbét, és csak hallomás után szerettem bele, mert olyan nagy a szépsége és okossága híre.

- Hát akkor én is bevallom - mondta Sancho -, ha már nagyságod nem látta őt soha, hogy én sem láttam a hölgyet soha életemben.

- Lehetetlen - kiáltott fel a lovag -, hát nem beszélted-e el részletesen nekem, hogy milyen volt, mit csinált, amikor a levelemet átadtad neki?

- Abból bizony egy szó sem volt igaz - vonogatta a vállát Sancho -, én sem láttam soha, és én is csak hallomásból ismerem, a levélre adott választ pedig magam agyaltam ki, és éppoly kevéssé ismerem Dulcinea önnagyságát, mint a török szultánt.

- Sancho, Sancho - intette őt szelíden Don Quijote -, megvan a maga ideje a tréfának és a játéknak is, de előfordulhat az is, hogy pórul jár, aki tréfálgozik.

Így beszélgettek, mikor egy ember jött arra, két öszvért hajtott, és az eke csörömpöléséből arra következtettek, hogy valami földműves lehet, aki már kora hajnalban kimegy a földekre szántani. Így is volt valóban. Don Quijote megszólította:

- Nem tudná megmondani, barátom, merre van Dulcinea hercegnő palotája?

- Uram - válaszolt a földműves -, én nem vagyok idevalósi, csak néhány napja vagyok a faluban. Egy gazdag földművesnél szolgállok. De itt van néhány lépésnyire a paplak és a sekrestyés háza, bizonyára mindketten ismerik a hercegnőt, mert megvan náluk Toboso lakosainak jegyzéke. Különben nemigen hinném, hogy valami hercegnő laknék errefelé, de előkelő hölgy van elég, és saját házában akár hercegnő is lehet bármelyik.

Sancho látta a lovag arcán, hogy nem nagyon elégtette ki ez a válasz.

- Uram - mondta -, azt hiszem, nem lesz jó, ha ilyenkor itt az utcán látnak bennünket. Helyesebb lenne, ha kimennénk és meghúzódnánk a közeli erdőben, aztán nappal majd én visszajövök ide, tüvé teszem a falut, és vissza se megyek addig, amíg rá nem akadtam asszonyunk palotájára. Ha pedig rátaláltam, elmondom Dulcinea úrnőnek, hogy uraságod itt várakozik rá a közelben, és kérni fogom, adjon módot nagyságodnak arra, hogy találkozassék olyképpen, hogy az ő jó hírére csorba ne essék.

- Igazad van, Sancho - mondta Don Quijote -, kevés szóval sok bölcsét mondtál. Megfogadom tanácsodat: gyерünk, keressünk egy helyet, ahol megpihenhetek, te pedig majd elmegy megkeresni szívem hölgyét, akinek okosságára és szépségére már oly régóta vágyom.

Azzal gyors léptekkel mentek az erdő felé, ahol Don Quijote lepihent, fegyverhordozója pedig útnak indult, hogy megkeresse ura szerelmét.

Tizennyolcadik fejezet,

AMELYBEN SANCCHO IS BECSAPJA
A HISZÉKENY LOVAGOT, AKI LÁTTA
ÉS MÉGSE LÁTTA IMÁDOTT DULCINEÁJÁT

Don Quijote azzal a paranccsal küldte a faluba Sanchót, hogy vissza se térjen addig, amíg nem találkozott Dulcineával, és nem kapott engedélyt tőle, hogy lovagja megjelenjék előtte, hogy átvehesse parancsait, és áldását kérhesse. Kell a lovagnak ez az áldás, hogy megvédje, hogy szerencséje legyen veszedelmes harcai s kalandjai közben. Sancho meg is ígérte, hogy mindent elintéz majd.

- Menj hát, fiam - mondta Don Quijote -, és meg ne zavarodj, ha majd a szépséges hölgy színe elé kerülsz. Ó, boldog fegyverhordozó! A legboldogabb a világ minden fegyverhordozói között, akinek megadatik, hogy láthatja azt a hölgyet! Kérlek, figyeld meg jól, nem pirul-e el, mikor szólsz hozzá, mondj el majd mindent pontosan, nem veszíti-e el a nyugalját, nem jön-e zavarba nevem hallatára. És ha majd válaszol, arra is jól figyelj, nem áll-e egyik lábáról a másikra izgalmaiban, nem mondja-e el kétszer is ugyanazt. Figyeld meg a szemét, a hangja színét, minden cselekedetét, minden mozdulatát, és írd le pontosan nekem, mert ezekből a külső megnyilvánulásokból következtetek majd arra, hogy mi rejtezik szíve mélyén. Mert tudd meg, Sancho, hogy a szerelemben ezekből a külső jelekből tudják meg a szerelmesek, hogy mi történik az imádott hölgy szívében. Most pedig menj, barátom, legyen a sors kegyesebb hozzád, mint énhozzám volt eddig, és legyen nagyobb sikere vállalkozásodnak, mint amilyent én itt az erdő magányában remélni merek!

- Megyek, és sietve visszatérek, csak szűnjék meg aggódni nagyságod. Jusson eszébe, hogy amint mondani szokás: aki mer, az nyer, ki lehet ugratni néha a nyulat a bokorból, minden zsák megtalálja a maga foltját, minden disznó megtalálja a maga dörgölődzőfáját! Ha éjjel nem is találtam meg a palotát, nappal más a helyzet, könnyebben rátalálhatok, ha pedig egyszer ráakadtam, majd elintézek én mindent Dulcinea úrhölgynél, csak bízsa rám nyugodtan!

Ezzel Sancho már oldalba is bökte szamarát, és útnak indult. De alighogy kiért az erdőből, és megállapította, hogy Don Quijote már nem láthatja, leszállt a samárról, leült egy fa tövébe, fejét tenyerébe hajtotta, és így tűnődött magában:

- Lássuk csak, Sancho barátom, hová is megy most kelméd? Talán valami elvesztett számár keresésére indul? Szó sincs róla! Éppen ellenkezőleg, egy hercegnőt keres, mégpedig olyan hercegnőt, aki szebb a napnál és a holdnál, és szebb az égbolt valamennyi csillagánál is! És mit gondolsz, kedves jó Sancho barátom, hol találod meg ezt a csodálatos szépségű hercegnőt? Hol? Toboso falujában. No jó. És kinek az üzenetét viszed neki? A híres és vitézlő Don Quijote de la Mancha lovagét, aki megtorolja az igazságtalanságokat, megbünteti a gonoszokat, és megvédi és gyámolítja a szerencsétleneket. Hát ez mind rendben lenne. De tudod-e,

Sancho, hol ez a ház? Fogalmam sincs róla. Na látod. A lovag azt mondja, hogy valami királyi palotaféle. És láttad valaha ezt a hölgyet? Sem a lovag, sem én nem láttuk sohasem. És nem gondolsz a tobosóiakra? Mit szólnak majd, ha meghallják, hogy miért jöttél ide? Hogy elcsald tőlük a hercegnőiket? Nem eshetik-e meg, hogy barátságtalanul fogadnak, és nem marad egyetlen ép porcikád sem? Mi tagadás, bizony igazuk is lenne, ha nem néznék, hogy én csak küldönc vagyok. Ebben ne bízzál, Sancho, mert a manchai lakosság nem ismeri a tréfát! Hát akkor mi a fenét akarok én itt? Verést? Bizonyos, hogy az ördög kevert bele ebbe az egész dologba, senki más!

Így beszélgetett magában Sancho, majd kiegészítette mondókáját:

- Minden bajra van orvosság, csak a halálra nincs. Nem szabad hát kétségbeesnem. Hiszen az én gazdám már ezerszer bebizonyította, hogy kötnivaló bolond, miért lenne hát józan éppen ebben az esetben? Igaz, hogy én sem vagyok sokkal kisebb bolond nála, ha már felcsaptam hozzá fegyverhordozónak! De annyi bizonyos, hogy az olyan sült bolonddal, aki a szélmalmot óriásnak nézi, a borbélyt ördögnek, a fehérét feketének, a feketét fehérnek, azzal nem lesz olyan nehéz elhitetni, hogy az első jöttment parasztasszony Dulcinea hercegnő. Ha nem akarja elhinni, hát majd megesküszöm rá. Ha ő megesküszik, hogy nem, akkor én megesküszöm majd, hogy igen! Ha megmakacsolja magát, én még konokabb leszek, és ennek legalább meglesz az az eredménye, hogy nem gyötör majd többé ilyen feladatokkal. És talán a végén még azt hiszi majd, hogy valami varázsló az ő bosszantására parasztasszonnyá változtatta Dulcineát. Így is jó.

Így aztán lassacskán megnyugodott Sancho, és biztosra vette, hogy minden a legnagyobb rendben lesz majd. Ott maradt tehát egészen estig a fa tövében, hogy elhitethesse a lovaggal a tobosói utat, és olyan szerencséje volt, hogy éppen akkor, mikor már indulni akart, három parasztasszonyt pillantott meg. Szamárháton ültek, és feléje kocogtak. Sancho, mihelyt meglátta őket, felpattant szamarára, és urához ügetett, aki még ugyanúgy sóhajtozott, mint amikor elhagyta.

- Nos, mi újság, barátom? - kérdezte Don Quijote. - Széna vagy szalma?

- Jó hírt hozok - nyugtatta meg Sancho -, olyan jót, hogy most már nagyságodnak nincs is egyéb teendője, mint sarkantyúba kapni Rocinantét, és Dulcinea asszony elé nyargalni, aki két udvarhölgy kíséretében közeledik az országúton.

- Atyaúrsten! Mit mondasz? Nem csapsz be, egyetlen barátom? Nagyon kérlek, ne tedd, ne akard hamis örömmel elkergetni búbánatomat!

- Ugyan mi hasznom lenne abból, ha megcsalnám nagyságodat most, amikor ilyen közel van az alkalom, hogy meggyőződjék az igazságról? Rajta, uram, siessen, mindjárt ideér a hercegnő teljes díszben, amint illik! Ő és a hölgyei talpig bársonyban és selyemben vannak, csak úgy ragyog rajtuk a sok arany és gyémánt. Nem is tudom, hogy az ördögbe bírják el ezt a sok terhet. Hajfűrtjük kibontva repdes, mint a vidám szellővel játszadozó napsugár; de hiszen meglátja őket nagyságod is mindjárt, pettyezett paripákon jönnek, soha szebb lovakat nem láttam én!

- Gyerünk hát, Sancho - mondta Don Quijote -, és e nem is remélt jó hír jutalmául ezennel odaigérem neked első kalandunk zsákmányát, ha pedig ez nem elégítene ki, akkor megkapod még három kancámnak csikait is, ezek - mint otthonról tudod - éppen születőben vannak!

Eközben kiértek az országútra, és megpillantották a három parasztasszonyt. Don Quijote, miután az asszonyokon kívül senkit sem látott, zavarba jött, és megkérdezte Sanchótól, vajon a hercegnő a falun túljutott-e már.

- Hogyan, a falun túl? - kérdezte pattogva Sancho. - Hát hályog van nagyságod szemén? Hát nem látja, hogy ezek azok, itt jönnek, és ragyogóbbak a nyári napnál?

- Nem látok senkit - mondta Don Quijote -, csak három parasztasszonyt, számárháton jönnek.

- Uram, szabadíts meg a gonosztól! - kiáltott fel Sancho. - Hogy is lehetséges az, hogy számárnak nézi ezt a három paripát? Istenemre, azt hinné az ember, hogy megvakult!

- Márpedig, Sancho, te se láthatsz mást - szólt a lovag. - Olyan biztos, hogy ezek szamarak, mint hogy én Don Quijote vagyok, te meg Sancho Panza.

- Uram - felelte Sancho -, ne tréfáljon, hanem jöjjön, üdvözljük a hercegnőt, hiszen már itt, mellettünk lovagol!

Ezzel leugorva szamaráról, megfogta az egyik parasztasszony szamarának kötőfékjét, majd letérdelt előtte, és így szólt:

- Ó, hercegnő, szépség királynője, legyen fenséged oly kegyes, és fogadja szívesen e lovagnak, fenséged foglyának hódolatát, aki úgy áll itt, mint egy márványszobor, és azt sem tudja fiú-e vagy lány, annyira megzavarta fenséged jelenléte. Én Sancho Panza vagyok, az ő fegyverhordozója, ő pedig Don Quijote de la Mancha, a Búsképű lovag.

Közben a szerelmes lovag is térdre ereszkedett Sancho mellett, és kimeresztett szemmel, szörnyű zavarban folyvást bámulta azt, akit Sancho hercegnőnek nevezett. A parasztasszonyok is nagyon elcsodálkoztak, amikor ezt a két különös alakot térdelni látták maguk előtt. A csendet először az törte meg, akit megszólítottak. Haragosan, indulattól remegő hangon rájuk rivallt:

- Menjenek a pokolba, és hagyjanak bennünket békén, mert sietős az utunk.

Mire Sancho így válaszolt:

- Fenséges hercegasszony, hát nem lágyul meg szíved annak láttára, hogy a lovagság gyöngye itt térdel fenséged színe előtt?

- Lám, milyen csúfot üznek ezek az urak a magunkfajta szegény parasztokból - mondta az egyik asszony -, mintha nem az arcunk közepén volna nekünk is az orrunk, mint akárki másnak! Kotródjanak hát el utunkból az urak, hadd mehessen ki-ki a maga dolgára!

- Kelj fel, Sancho - szólt most Don Quijote -, mert látom immár, hogy a sors még mindig nem tartja elégnak szenvedéseimet, és még mindig nem remélhetek boldogságot e világban. És te, az emberi szépség éltető napja, minden tökéletesség összessége, századok csodája, egyetlen orvossága beteg szívemnek, nézz reám! Az álnok varázsló, régi üldözöm, köddel borította szemem, és egyedül nekem szegény parasztleány képében mutat! Esdve kérlek, vess reám egy nyájas, szerelemről tanúskodó pillantást, hacsak engem is át nem változtatott a gonosz varázsló a te szemedben valami rút szörnyeteggé. Látod, hercegnő, milyen nagy az én szerelmem! Átváltoztatott alakodnak is teljes odaadással hódolok.

- Nem érünk rá - szakította félbe türelmetlenül az egyik asszony -, hogy ennyi ostoba tereferét meghallgassunk. Nincs ennyi időnk, vár a munka, folytatni akarjuk utunkat!

Sancho közben felkelt, s szabadon hagyta az utat, boldogan, hogy ilyen jól sikerült az elképzelése.

Don Quijote sokáig követte szemével a továbbkocogó asszonyokat, és mikor már eltűntek a távolban, így szólt a fegyverhordozójához:

- Sancho, mi a véleményed a varázslók gonoszágáról? Látod, így üldöznek, és ilyen ravasz fogással fosztanak meg attól az örömtől, hogy láthassam a csodálatos Dulcineát! Láttál-e valaha nálam boldogtalanabb embert? Csakugyan arra születtem, hogy a búbánat példaképe legyek!

- Alávaló gonoszok! - kiáltotta Sancho. - Cudar, ármányos varázslók! Ó, csak láthatnálak mindnyájukat zsinegre fűzve, mint a füstölt heringeket! Meg kell azonban vallanom, uram, hogy én bizony nem láttam csúfnak Dulcinea úrhölgyet, sőt! Soha ennél szebb asszonyt nem láttam eddig; a ruhája csodálatos volt, és lovának nyerge is megért egy fél országot.

- És miért nem láhattam én is ezt! - kiáltott fel a lovag. Még egyszer kijelentem neked, Sancho, hogy én vagyok a legszerencsétlenebb ember a földön!

A ravasz Sanchónak nagy megerőltetésébe került, hogy ne nevéssen hangosan, úgy felvidította ura hiszékenysége. Végül, miután még sokáig elbeszélgettek Dulcinea szépségéről és a varázslók gonoszágáról, lepihentek egy nagy fa alatt, megették vacsorájukat, majd nyugovóra tértek.

Tizenkilencedik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE LEGYŐZI A TÜKRÖK
LOVAGJÁT, ÉS ISMÉTELTEN MEGGYŐZŐDIK
A VARÁZSLÓK HATALMAS EREJÉRŐL. UGYANEKBEN
A FEJEZETBEN CSŐDÖT MOND A LELKÉSZ
ÉS A BORBÉLY ÚJABB MENTÉSI KÍSÉRLETE

Barátaink alig alhattak valamit, mikor Don Quijote valami zajra riadt fel, és a sötétben két, lóháton ülő férfit pillantott meg. Az egyik épp leszállt a nyeregből, és így szólt társához:

- Gyere, barátom, úgy látom, hogy lovaink megfelelő legelőt találnak itt, s a táj csendje alkalmas az én szerelmes elmélázásomra is.

Ezzel már le is heveredett a fűben.

Fegyverei csörrenéséből Don Quijote arra következtetett, hogy kóbor lovag a jövevény. Azonnal felkeltette Sanchót, és halk hangon a fülébe súgta:

- Sancho barátom, kalandunk lesz.

- Adja isten - válaszolta Sancho álmos hangon -, hogy jó vége legyen. De hol a kaland, uram?

- Hol? Nézd csak, itt fekszik néhány lépésnyire egy lovag. Ha nem csalódom, valami nagy bánata lehet, mert úgy szállt le a lováról, hogy szinte lezuhant, és fegyverestül dőlt végig a gyepen.

- És miből következteti nagyságod azt - kérdezte Sancho -, hogy kalandunk lesz vele?

- Nem azt mondom - suttogta a lovag -, hogy kaland ez máris, de mindenesetre a kezdete valami ilyesminek, mert a kalandok ilyesféleképpen szoktak kezdődni. De hallgasd csak, úgy látszik, valami lantfélét vesz elő, s a köhintéséből úgy hallom, hogy énekelni készül. Dala majd elárulja a szíve titkát.

Don Quijote nem tévedett. A lovag valóban dalolni kezdett, és dalából bárki megérthette, hogy szerelmes, mégpedig boldogtalan szerelmes. A dalt hatalmas sóhajjal fejezte be, majd panaszos és fájdalmas hangon így szólt:

- Ó, minden nők közül a leghálátlanabb, Casildea de Vandalia! Hát tűröd, hogy lovagod, szépséged rabja szakadatlan vándorlások és keserves, kínos fáradozások közt élje le életét? Nem elég neked, hogy víttam érted, s hogy kardommal elértem azt, hogy Navarra, Leon, Andalúzia, Castilia és végül la Mancha minden lovagja téged vall a föld legszebbik asszonyának?

- Ez talán túlzás - súgta oda Don Quijote Sanchónak -, mert bár én is la manchai vagyok, sohasem vallottam ilyent, de nem is vallhattam volna, mert soha sem vallok olyat, ami Dulcinea úrhölgy szépségének és hírének árthatna. Hallhatod, Sancho, hogy ez a szegény lovag félrebeszél. De hallgassuk csak, hátha mond még valami érdekeset.

De a lovag alighanem meghallotta, hogy beszélgetnek a közelében, mert felugrott, és így kiáltott:

- Ki van ott? Boldog-e vagy talán boldogtalan?

- Boldogtalan - válaszolt Don Quijote.

- Ha így van - szólt az idegen lovag -, akkor kerüljön közelebb, mert itt a nyomorúság és a bánat megtestesülését láthatja.

Don Quijote Sancho kíséretében odament a lovaghoz. Az idegen kezét nyújtott neki, és így szólt:

- Üljön le, lovag úr, mert látom, hogy lovag kegyelmed is. A hely és az idő pedig arra enged következtetni, hogy a kóbor lovagok közül való.

Mire Don Quijote így válaszolt:

- Valóban kóbor lovag vagyok, s habár szívemben gyász és bánat tanyázik, a részvét nem tűnt el onnan. Együttérzek a mások bajával, és az ön fájdalmát annál is inkább átérzem, mert úgy vettem észre, hogy mélységes bánatának egy hálátlan szép hölgy iránt érzett szerelem a forrása.

- Valóban, uram, sorsom és választásom úgy hozták magukkal, hogy a páratlan szépségű Casildea de Vandaliát szeretem halálosan. Páratlannak mondom, mert nincs nő a földön, aki szépségben és észben versenyezhetne vele, de azt is meg kell mondanom, hogy nincsen nő, akinek hálátlansága olyan nagy volna, mint az övé. Bármit is tettem Casildeaért, szolgálataimat sohasem jutalmazta mással, csak azzal, hogy egyre újabb feladatokkal bízott meg, és én valóban hatalmas kalandokat éltem át szavára. Nemrég azt a parancsot adta, hogy járjam végig Hispánia valamennyi tartományát, és minden kóbor lovagból kényszerítsem ki azt a beismerést, hogy egyedül ő méltó a szépség királynőjének koronájára, s hogy én vagyok a legvittezebb és legszerelmesebb lovag a világon. Azóta már bejártam Spanyolország nagy részét, legyőztem minden lovagot, aki elég vakmerő volt, s ellentmondott nekem. De a legbüszkébb arra vagyok, hogy legyőztem a híres Don Quijote de la Mancha lovagot, és annak beismerésére kényszerítettem, hogy Casildea de Vandalia hasonlíthatatlanul szebb, mint Dulcinea del Toboso. Annál büszkébb vagyok e győzelemre, mert ily módon azzal dicsekedhetem, hogy a világ minden lovagját legyőztem, mert a nagy Don Quijote, akiről beszélek, legyőzte valamennyit.

Don Quijote mélységes megdöbbenéssel hallgatta az Erdő lovagjának szavait. Az Erdő lovagjának nevezte el magában az ismeretlent. Százszor is közbe akart kiáltani, hogy szemébe vágja: hazudik! - de türtőztette magát, és végül nyugodt hangon így szólt hozzá:

- Hogy nagyságod, tisztelt lovag úr, Spanyolország, sőt az egész földkerekség legtöbb lovagját legyőzte, azt készséggel elhiszem, de hogy Don Quijotét is legyőzte volna, azt erősen kétlem; valószínűleg tévedett, és talán valaki más volt az, akit annak tartott, bár igaz, hogy nem sok akad hozzá hasonló.

- Hogyan - tüzeskedett a lovag -, én tévednék? Higgye el, uram, hogy én Don Quijotével küzdöttem meg, őt győztem le, őt kényszerítettem megadásra. Ez a lovag magas termetű volt, csontos, szikár és hosszú arcú ember, haja már őszes, nagy fekete bajusza van, kóborlásai közben a Búsképű lovag nevet vette fel, és fegyverhordozója egy Sancho Panza nevű parasztember. Paripája a híres Rocinante, szíve hölgyéül pedig egy bizonyos Dulcinea del Toboso nevezetű nőt választott, akinek tulajdonképpen neve Aldonza Lorenzo, mint ahogy az én hölgyemet is Casildea de Vandaliának hívom, mert a neve Casilda, származására nézve pedig andalúziai. Ha még ezek a bizonyítékok sem elegendők nagyságodnak, itt ez a kard, ez majd hitelt szerez szavamnak!

- Csillapodjék, lovag úr - intette Don Quijote -, és hallgassa meg, amit mondok. Tudnia kell, hogy nekem Don Quijote a legjobb barátom, olyannyira, hogy az ő híre éppen olyan becses nekem, mint a magamé. A róla adott pontos személyleírás csakugyan azt mutatná, hogy ő volt az, akit legyőzött uraságod, másrészt azonban bizonyosan tudom, hogy ez teljesen lehetetlen, és az látszik a legvalószínűbbnek, hogy valami gonosz varázsló, aki üldözi, az ő képét vette fel, és legyőzte magát, hogy így ártsen hírnevének. Annál inkább hihetem ezt, mert két napja sincs, hogy valami varázsló a szépséges Dulcineát változtatta át közönséges pórleánnyá. S ha még ez sem elég, hogy meggyőzzem nagyságodat szavaim igazságáról, íme, itt áll kegyelmed előtt maga Don Quijote személyesen, és készen arra, hogy az igazságot fegyverrel is megvédje.

E szavakkal Don Quijote hirtelen felállt, teljes hosszában kiegyenesedett, és kardja markolatára tette kezét.

Az Erdők lovagja is felállt, és ugyanilyen nyugodt hangon válaszolt:

- Lovag úr, az, aki önt elvarázsolta alakjában legyőzte, joggal kecsegtetheti magát azzal a reménnyel, hogy másodszor is legyőzi önt majd. De mivel nem illő dolog, hogy lovagok éjnek idején verekedjenek, mint a közönséges tolvajok, várjuk meg a hajnalt, hogy a nap is tanúja legyen küzdelmünknek; feltételként csak azt szeretném kikötni, hogy a legyőzött köteles legyen a győző minden kívánságát teljesíteni, amennyiben az a lovagság törvényeivel nem ellenkezik.

- Elfogadom a feltételt - mondotta Don Quijote.

Odamentek fegyverhordozóikhoz, akik nagyban hortyogtak már, felkeltették őket, és megparancsolták nekik, hogy tartsák készen lovaikat, mert mihelyt megvirrad, gyilkos párbajt vívnak. Sanchót nagyon meglepte a hír, és féltette urát azok után, amiket az Erdő lovagjának nagy orrú csatlósától hallott ura vitézségéről.

Amikor megvirradt, Don Quijote szemügyre vette ellenfelét. Az Erdő lovagja már felvette sisakját, lehúzta a sisakrostélyt, és így Don Quijote nem láthatta arcát, de azt látta, hogy erős, izmos ember, habár nem nagyon magas termetű. Páncélja felett arannyal átszőtt, apró ezüstholdakkal és tündöklő tükördarabkákkal telehintett zubbonyt viselt. Sisakján fehér, sárga és zöld tollak lengedeztek, dárdája egy fához támaszkodva fénylett a harmat csöppjeitől. Az

erős és vastag dárda vashegye hosszabb volt egy arasznál is. Don Quijote mindebből arra következtetett, hogy a lovag nagy erejű férfiú lehet. De azért korántsem ijedt meg, sőt ellenkezőleg, nyugodt hangon szólt a lovaghoz:

- Lovag úr, ha nagy harci kedve nem gátolja udvariasságát, kérem, emelje fel sisakrostélyát, hogy megláthassam, vajon arcának bátor kifejezése megfelel-e termete délcegségének.

- Lovag úr - válaszolt a Tükrök lovagja (mert ez volt a lovag tulajdonképpeni neve) -, akár veszít, akár nyer nagyságod e viadalban, a végén elég ideje marad majd ahhoz, hogy meglássa arcomat. Ha most nem emelem fel sisakrostélyomat, annak az az oka, hogy minden idővesztevéget sérelmesnek érzek Casildea de Vandalia úrhölgyre nézve, ami késleltetné az öntől követelt vallomás elhangzását.

- Legalább azt mondja meg - kérte Don Quijote -, valóban én vagyok-e az a Don Quijote, akiről azt állította, hogy legyőzte már.

- Erre csak azt mondhatom - válaszolt a lovag -, hogy az a legyőzött lovag úgy hasonlított nagyságodhoz, mint egyik tojás a másikhoz, de azok után, amiket tegnap éjjel a varázslók üldözéséről mondott, már nem merem határozottan állítani, hogy nagyságod volt-e az valóban avagy sem.

- Nos, nagyságod megbizonyosodik majd arról, hogy tévedett, mégpedig rövidebb idő alatt, mint amennyi a sisakrostély felemeléséhez kellett volna. Ide azokkal a lovakkal! Ha isten, kardom és kardom segítenek, akkor megmutatom majd önnek, hogy én vagyok-e az a Don Quijote, akit olyan könnyű legyőzni.

Mindketten lóra pattantak, és megfordították lovaikat, hogy a támadáshoz szükséges távolság meglegyen. De még húszlépésnyire sem lehetett Don Quijote, mikor a Tükrök lovagja visszahívta, és így szólt:

- Lovag úr, ne feledje, hogy e párviadal feltétele az, hogy a legyőzött teljesíteni tartozik a győztes kívánságát.

- Nem feledkeztem meg erről - válaszolta Don Quijote -, de arról sem, hogy a győztes csak olyant kívánhat, ami nem ütközik a lovagrend törvényeibe.

- Rendben van - szólt a Tükrök lovagja.

Szétváltak, majd mikor a Tükrök lovagja úgy gondolta, hogy a nekifutáshoz már elegendő távolságra vonult vissza, megfordította sovány gebéjét, és az állattól elvárható legnagyobb sebességgel - tehát kocogva - megindult Don Quijote felé, de a ló néhány lépés után megállt. Amikor Don Quijote látta, hogy a lovag közelít, belenyomta sarkantyúját Rocinante horpadt oldalába, mire az egészen váratlanul valóban nekiiramodott, és száguldvá ért oda, ahol a Tükrök lovagjának paripája megfeneklett. Az idegen lovag hiába nógatta, sarkantyúzta lovát, az meg se moccant. De Don Quijote észre sem vette ellenfele szorult helyzetét, és olyan erővel rontott neki, hogy az lezuhant lováról, és úgy elterült a földön, mintha örökre ott akarna maradni immár.

Amikor Sancho látta ezt, nyomban ott termett gazdája mellett, aki már le is szállt Rocinante-ról, és odalépett ellenfeléhez, felemelte sisakrostélyát, hogy lássa, él-e vagy meghalt. Ki írhatná le Don Quijote meglepetését, mikor megpillantotta a lovag arcát.

- Ide nézz, Sancho - kiáltott -, milyen hihetetlen látomás! Ismét láthatod, fiam, hogy mit művelhetnek a varázslók, s hogy milyen nagy az ő gonosz erejük!

Ekkor már Sancho is felismerte a legyőzött lovagban a falujukbeli diákot, a lelkész és a borbély közös barátját, Carrasco Sámson. A jámbor csatlós keresztet vetett, és nagyokat hápogott csodálkozásában. Közben a leterített lovag semmiféle életjelt nem adott, és Sancho nem tudva, él-e vagy sem, így szólt urához:

- A legjobb az lesz, ha nagyságod beledöf néhányszor a torkába, ki tudja, nem egy ellenséges varázslót pusztít-e majd el?

- Úgy vélem, igazad van - válaszolta Don Quijote -, az csak jó lehet, ha eggyel kevesebb ellenségem van.

Felemelte lándzsáját, épp döfni akart, mikor megpillantotta a Tükrök lovagjának fegyverhordozóját. Feléjük rohant, és torkaszakadtából ordított:

- Álljon meg, vigyázzon, uram! Az, aki lába előtt hever, jó barátja nagyságodnak, Carrasco Sámson az! Én meg az ő lovásza vagyok!

- Nézzék csak - mondta Sancho -, hiszen ez Cecial Tamás, az én szomszédom és komám! Hát hová tette azt a tegnapi nagy orrát?

- Én vagyok, én vagyok, Sancho - lihegte a lovász -, majd mindent elmondok sorjában, csak kérje meg az urát, hogy ne bántsa a Tükrök lovagját, mert az a boldogtalan nem más, mint szeretett földink, Carrasco Sámson, a diák!

Közben a szerencsétlen lovag is magához tért, és Don Quijote, mihelyt ezt észrevette, a legyőzött mellének szögezte mezíten kardja hegyét, és így szólt:

- Halál fia vagy, lovag, ha el nem ismered, hogy a páratlan Dulcinea del Toboso szépség dolgában messze felülmúlja a te hölgyedet, Casildea de Vandaliát. Azonkívül meg kell ígéred azt is, hogy felgyógyulásod után - ha ugyan egyáltalán életben maradsz - felkeresed Dulcineát Tobosóban, elmondod neki, mi történt köztünk, és teljesen aláveted magad az ő akaratának, azt cselekedheti majd veled, amit óhajt. Ha pedig visszaadja szabadságodat, azonnal eljössz hozzám, és híven beszámolsz arról, mi történt köztetek. Mindezek olyan feltételek, amelyeket párbajunk előtt megszabtunk, és teljesen megfelelnek a lovagság törvényeinek is.

- Beismerem - szólt nyögve a szerencsétlen lovag -, hogy Dulcinea del Toboso kitaposott cipője többet ér, mint Casildea személye minden ékszerével egyetemben. Megígérem, hogy elmegyek Tobosóba, és visszatérek, hogy beszámoljak nagyságodnak mindenről, ami történt.

- Még azt is be kell ismerned - mondta Don Quijote -, hogy az a lovag, akit te legyőztél, nem volt és nem is lehetett Don Quijote de la Mancha, hanem másvalaki, aki hasonlít hozzá, mint ahogy én elismerem, hogy te nem Carrasco vagy, a falumbeli diák, hanem valaki más, aki hasonlít hozzá, és akit ellenségeim az ő képében állítottak elém, nyilván azzal a céllal, hogy hatalmas dühöm kitörését megfékezzem, és fényes győzelmemből származó előnyös helyzetemet ne használhassam ki.

- Beismerem mindent, amit nagyságod óhajt - lihegte csapzottan a lovag -, csak segítsenek már felkelni, ha lábra tudok állni e szörnyű zuhanás után.

Don Quijote és az idegen fegyverhordozó, Cecial Tamás felemelték a lovagot. Közben Sancho ezer kérdéssel ostromolta a fegyverhordozót, hogy meggyőződjék róla, csakugyan ő-e az igazi Cecial Tamás, mert nem tudott hinni szemének, annyira meglepte ez a találkozás, és annyira rémítette az, amit Don Quijote a varázslókról mondott. De végül a gazda is, csatlósa is a varázslatot hitték el, a Tükrök lovagja és Cecial Tamás pedig elváltak tőlük, hogy hazamenjenek, és elmondják a lelkésznek meg a borbélynak, milyen szégyenteljesen ütött ki az a próbálkozásuk, hogy Don Quijotét ravasz fortélyal ismét arra kényszerítsék, hogy szülőfalujába hazatérjen.

Husadik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE CSODÁLATOS
LAKODALOMBAN VESZ RÉSZT, ÉS MEGVÉDELMEZI
A CSODASZÉP MENYASSZONY SZEGÉNY KÉRŐJÉT.
SANCHO ENNEK KÖVETKEZTÉBEN NEM EHETI VÉGIG
AZ ÍNYCSIKLANDOZÓ LAKODALMAS EBÉDET

Don Quijote a Tükrök lovagjával vívott dicsőséges párviadal után Zaragoza felé indult. Nem tettek meg nagy utat még, amikor négy férfival találkoztak, akik közül kettő diáknak, kettő pedig földművesnek látszott. Az egyik diák kevéske fehéreneműt vitt magával valami tarisznyafélében, a másiknál pedig nem volt más, mint két vívótőr és egy pár cipő. A parasztok viszont alaposan megrakodva baktattak, mindenféle holmi volt náluk, s ebből az tűnt ki, hogy valami nagyobb városban jártak bevásárolni, és most hazafelé tartanak. Persze mindannyiukat meglepte Don Quijote külseje - ahogy általában mindenkit meglepett, aki először látta -, és nagyon kíváncsiak lettek arra, hogy ki is ez a különös ember. A lovag barátságosan rájuk köszönt, s mikor megtudta, hogy egy irányba tartanak, megkérte őket, menjenek lassabban, mert lova bizony nem tud lépést tartani az ő számaraikkal. Elmondta mindjárt azt is nekik, hogy foglalkozására nézve kóbor lovag, és a világ minden táján kalandokat keres, neve Don Quijote de la Mancha, vagy másképpen: a Búsképű lovag.

A két paraszt mindebből egy kukkot sem értett, de annál többet értettek belőle a diákok, akik mindjárt látták, hogy a loagnak többje van egy kerékkal a kelletténél. Mindamelletts tisztelettel tekintettek rá - valószínűleg azért, mert jóval idősebb volt náluk.

- Lovag úr - mondta az egyik diák -, ha nincs határozott útiterve, tartson velünk, és olyan fényes, hetedhétországra szóló lakodalmat lát, amilyent eddig La Manchában, de egész Hispániában sem tartottak még sohasem!

- Talán valami herceg tartja a lakodalmát? - kérdezte Don Quijote.

- Szó sincs róla - nevetett a diák -, egy gazdag parasztember vesz el egy parasztleányt. A vőlegénynél nincs gazdagabb parasztfiú az egész országban, a lánynál szebbet pedig senki sem látott még. A menyasszony neve Quitéria, a vőlegényt pedig mindenki a „gazdag” Camachónak hívja. A legény körülbelül huszonkét éves, a leány nincs több tizennyolcnál, egyszóval kitűnően összeillenek, noha van, aki azt mondja, hogy a szép Quitéria családja előkelőbb, mint Camachóé, de végeredményben a gazdagság helyrebillenti a mérleg serpenyőjét. És Camacho igazán bőkezű fiú, olyan lakodalmat akar csapni, hogy híre járjon az egész országban. Lesz ott tánc, zene, és főleg meg lesz minden, ami szem-szájnak ingere. De én azt hiszem, hogy a legérdekesebb mégis az lesz, amit a kétségbeesett Basilio csinál majd. Ez a Basilio a leány falujába való legény, és már kora gyermekkoruk óta szeretik egymást Quitériával. De mikor kezdtek felcseperedni, Quitéria apja nem tartotta megfelelő férjnek leánya számára a szegény pásztort, eltiltotta a háztól a fiút, s hogy minden reményétől megfosssa, a gazdag Camachóhoz kényszeríti feleségül a lányát. Meg kell azonban vallanunk, igaz ugyan, hogy Camacho fenemód gazdag, de Basiliónál ügyesebb legény nincs sem dorongvetésben, sem birkózásban! Azonkívül úgy fut, mint a nyúl, úgy ugrik, mint a kecske, és a tekejátékhoz úgy ért, mintha boszorkányokkal cimborálna. Remekül énekel és táncol, vívásban pedig senki sem veheti fel vele a versenyt messze földön.

- Ha más erénye nem is lenne - vágott közbe Don Quijote -, már azért is megérdemelné ez az ifjú, hogy nemcsak a szép Quitériát, de ha élne, még magát Ginevra királynőt is megkapja feleségül - bármennyire is ellenezné ezt Lancelot és Artúr király többi lovagja.

De a diák folytatta elbeszélését:

- Mihelyt Basilio megtudta, hogy Quitériát Camachóhoz adják férjhez, búskomor lett, de annyira, hogy sokan azt hitték, a bánat elvette az eszét. Senki azóta nevetni nem látta, senkihez nem szól egy szót sem, napokig nem eszik és nem iszik. Egyszóval olyan állapotban van a szegény fiú, hogy barátai biztosra veszik: ha Quitéria valóban Camacho felesége lesz, Basilio azt egy perccel sem éli túl.

- Majd csak lesz valahogy - szólt közbe meghatottan Sancho -, még sok minden történhetik addig, az esküvőig még sok víz lefolyik az Ebrón, és nem kell több, mint egy pillanat ahhoz, hogy összedőljön az olyan ház is, amelynek építése hosszú ideig tartott. Előfordul, hogy valaki makkegészségesen fekszik le, és másnap szomorú holt, s ki tudná megkötni a sors kerekét? Vajon ki? Az ilyen ember ritka, mint a fehér holló.

Itt abbamaradt a kitűnő fegyverhordozó elmélkedése, mert megérkeztek a faluba. Már nagyon későre járt, de a falu úgy ki volt világítva, hogy észre sem vették az éjszaka sötétségét. A fákra gyertyákat tűzdeltek, s azok szép fényesen világítottak, mert teljes szélcsend volt, egy leheletnyi szellő sem lebbentette a lángokat. A zenészek már játszottak, és az egész faluban nagy volt a sürgés-forgás. Az emberek a másnapi lagzira készülődtek, mikor is a gazdag Camachónak esküvője, a szomorú Basiliónak pedig alighanem temetése lesz.

Don Quijote sehogy sem akart bemenni a faluba, bármennyire is kérlelték a diákok és a parasztok. Kijelentette, hogy nem tér el a kóbor lovagok régi szokásától, akik szabad ég alatt - lehetőleg erdőben - töltik az éjszakát, és ezúttal is ilyen pihenőhelyet keres magának. Szegény fegyverhordozója igen szomorú lett, mert ő szintén sajnálta, hogy le kell mondania a bőkezű Camacho vendégszeretetről.

Alighogy a tündöklő nap megjelent az égbolton, a páratlan Don Quijote, minden tunyaság esküdt ellensége, felkelt, és fel akarta ébreszteni Sancho Panzát is. De mikor látta, hogy ez még az igazak álmát alussza, így szólt magában:

- Ó, te, a legboldogabb ember mindazok közül, akiket ez az öreg föld a hátán hordott! Nyugodtan alszol, nem bánt az irigység, s a gonosz varázslók sem üldöznek. Nem tart ébren a féltékenység, nem kell szakadatlanul szíved hölgyére gondolnod, nem nyugtalanítanak adósságok. A dicsőség vágya sem zavarja álmod, nem bántanak a világ hiúságai, mert a legfőbb vágyad az, hogy szamaradnak jól gondját viselhesd, míg a magad személyének gondja az én vállamon súlyosodik. A szolga alszik, míg gazdája virraszt, és azon töri fejét, hogy miképp lássa el őt mindennel, hogy javítson a sorsán, és hogyan jutalmazza. Ha az ég megtagadja a földtől az éltető esőt, ez nem a szolgát búsítja, csak az urat, akinek ínségben is el kell tartania azt, aki a bőség idején szolgálta őt!

Sancho persze minderre a füle botját sem mozdította, tovább aludt, és talán még most is hortyogna, ha Don Quijote kétszer-háromszor oldalba nem böki dárdája hegyével. Sancho végre felnyitotta szemét, és álmosan körültekintve így szólt:

- Orromat minden virág illatánál kellemesebb illat facsargatja! Ha nem csalódom, igen finom pecsenye sül itt valahol a közelben.

- Siess, te nagybélű - szólt rá Don Quijote -, menjünk el az esküvőre, nézzük meg, mi történik a boldogtalan Basilióval!

- Bánom is én, akármilyen történik vele - válaszolt Sancho -, ha nem volna szegény, övé lehetne Quitéria, de akinek alig van betevő falatja, az ne nagyon ugráljon. Addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér. Ha egy kis esze van Quitériának, akkor fűtül Basilióra minden ügyességével együtt, mert az olyan ügyességeket és tehetségeket, amelyek semmit sem hoznak a konyhára, megette a fene!

Miközben Sancho szónokolt, beértek a faluba, és az első látvány, amit megpillantottak, egy nyárson forgó hatalmas ökör volt. Akkora tűzön sütötték, hogy tüzelőfának is elfogyott egy kisebbfajta erdő. A máglya körül hat óriás fazékban ürühús, tyúk és liba főtt. A lenyúzott nyulakat, megkopasztott csirkéket rudakról lógatták a tűz fölé. Sancho úgy melleleg megszámolt vagy hatvan boroshordót is, mind tele volt - mint utóbb kiderült - a legnemesebb borral. Hatalmas halmokban hófehér kenyér hevert, a téglalakú, egymás tetejére rakott sajtokból pedig egész falat építettek; két nagy hordóban olaj volt, finom süteményeket sütöttek vele. Szakács meg szakácsné vagy ötven is sürgött-forgott a tűz körül, mind tiszták és serények, s valamennyi csupa elevenesség. Az ökör belsejébe tizenkét kismalacot dugtak, hogy benne süljenek, s az ökröt ízesebbé tegyék. A különféle fűszerek mázsaszámra álltak nyitott ládákban a tűz közelében.

Sancho méla csodálattal nézte ezt a bőséget. Időnként elmosolyodott, és megnyalta szája szélét. Különösen a fazékok vonzották szívét, és szívesen megkaparintott volna magának egy jó nagy tálra valót. Nem is tudott soká ellenállni a kísértésnek, odasompolygott az egyik szakácshoz, és alázatos szavakkal megkérte, engedje meg, hadd mártson be egy kis falat kenyeret valamelyik fazékba.

- Hála a gazdag Camachónak - nevetett rá a szakács -, a mai nap nem a böjt napja. Vegyen csak egy kanalat, mérítsen ki egy-két tyúkot akármelyik fazékból, és válják egészségére!

- Nem látok sehol kanalat - vigyorgott Sancho.

- Nagyobb baja ne legyen soha kendnek - legyintett a szakács -, de szemérmes ember kend, hogy nem találja fel magát.

És ezzel megfogott egy kannát, belenyomta a fazékba, kimerített belőle három tyúkot meg két libát, és átnyújtotta Sanchónak:

- No, fogja, atyafi, és érje be ízelítőül ezzel a kis falattal, amíg az ebéd ideje elérkezik.

- Hálásan köszönöm - mondta Sancho -, de nincs mibe tennem.

- Vigye hát edényestül, maga nehézfejű ember - szólt most már mérgesen a szakács -, a gazdag Camacho nem lesz szegényebb ezzel.

Ezalatt Don Quijote, akinek érdeklődése egészen más irányú volt, mint csatlósáé, észrevette, hogy tizenkét parasztlegény rúgtat elő, ünnepi ruhában, gyönyörű paripákon. Körülnyargalták a rétet, és közben egyszerre kiáltották:

- Éljen Camacho, éljen Quitéria. A vőlegény olyan gazdag, amilyen szép a menyasszony, ennél pedig nincs szebb leány az egész világon.

- Tudatlanok - morogta magában Don Quijote. - Persze, nem látták még az én Dulcineámat, különben nem beszélnének így.

Ezután huszonnégy jóképű, patyolatba öltözött parasztleány lépett elő, fejükön tarka selyemkendő díszlett. Rögtön táncra perdültek, és olyan ügyesen lejtették, hogy Don Quijote, bár nemegyszer látott már ilyesmit, elbűvölve szemlélte őket.

Végül megérkezett a jegyespár is, a lelkész, a szülők és a falu előkelői kíséretében. Mikor Sancho meglátta a menyasszonyt, csodálkozva kiáltott fel:

- Szavamra mondom, ez aztán nem parasztosan öltözött, inkább olyan, mint valami hercegnő. Úgy látom, a nyakán valódi korall van, a rokolyája valódi selyembársony, az ujján meg valódi, hárompróbás, tejfehér gyöngyökkel kirakott aranygyűrűket hord! És micsoda haja van! Soha ilyen hosszú, soha ilyen szőkét még nem láttam életemben. Csak az a baj, hogy olyan halavány.

Don Quijote bevallotta magában, hogy az ő Dulcineáján kívül bizony sohasem látott még ennél szebb leányt.

Alighogy a jegyespár megérkezett, hátuk mögött hangos kiáltás hallatszott:

- Várjatok csak egy kicsit, miért olyan sietős a dolgotok? E szavakra mindnyájan hátrafordultak, és egy furcsa öltözetű fiatal férfit pillantottak meg, fekete ruháján láng alakú vörös csíkok égtek. Fején cipruskoszorú volt, kezében nagy, görcsös botot szorongatott. Mikor közelebb ért, mindenki ráismert Basilióra. A násznép összetorlódott, attól féltek, hogy valami bajt okoz majd. Lihegve érkezett a mátkapár elé, botját a földbe szúrta, és sápadtan, remegő ajakkal, szemeit Quitériára függesztve, tompa hangon szólt:

- Megfeledeztél-e ígéretedről, hálátlan Quitéria? Hisz megfogadtad nekem, hogy nem mégysz férjhez addig, amíg én életben vagyok! Tudod azt is, hogy soha semmi olyat nem követtem el, amiért szemrehányást tehetnél nekem. Miért nem tartod meg hát a szavad, miért akarod másnak adni azt, ami az enyém, holott Camacho semmivel sem különb nálam, csak gazdagabb. De én tulajdon kezemmel hárítom el az utolsó akadályt, hogy semmi ne álljon boldogságod útjába! Éljen a gazdag Camacho a hálátlan Quitériával boldogan és sokáig, s haljon meg a szegény Basilio, akinek szegénysége szárnyát szegte boldogságának, és fiatalon sírba vitte őt!

E szavakkal megragadta botját, kihúzott belőle egy hosszú tört, majd a fegyver markolatát beleverte a földbe, megmerevítette testét, és vakmerően, megfontoltan a hegyébe dőlt. A tör hegye véresen bukkant ki a hátán, és a szerencsétlen férfi vérében ázva fekve maradt a földön. Barátai rögtön hozzárohantak; Don Quijote is leugrott lováról, hogy segítségére siessen, felemelte, és látta, hogy még él. Ki akarta húzni a tört a testéből, de a lelkész azt ajánlotta, hogy ne húzzák ki addig, amíg meg nem gyónt, mert ha kihúzzák, azonnal meghal. Mikor Basilio magához tért, elhaló hangon így szólt:

- Kegyetlen Quitéria, szánj meg legalább most, és tedd meg utolsó vigaszul nekem halálom előtt, hogy feleségül jössz hozzám, s így mégis elérjem azt a boldogságot, hogy a tiéd lehettem.

A lelkész ennek hallatára figyelmeztette Basiliót, hogy gondoljon inkább lelke üdvösségére, és kérje Istent, bocsássa meg bűneit. Basilio viszont azt válaszolta, hogy addig semmiképpen sem tud meggyónni, amíg Quitéria nem lesz a felesége. Don Quijote a haldokló kérését hallván, kijelentette, hogy Basilio kérése jogos, méltányos, és könnyen teljesíthető is, mert Camacho úr becsületét nem sértheti, ha Quitéria kisasszony a derék Basilio özvegyeként megy hozzá nőül. Hiszen végeredményben úgy tekintheti, mintha egyenesen atyja házából vezetné oltárhoz. Itt mindössze csak egy „igen”-ről van szó, aminek semmiféle következménye nincs. Camacho nagy zavarában nem tudta, mit tegyen, de Basilio barátai addig kérlelték, míg végül Camacho kijelentette, hogy semmi kifogása nincsen a házasság ellen, ha Quitéria is beleegyezik, hiszen mindössze egy-két pillanattal hátráltatja csak az ő szíve vágyának beteljesülését.

Erre aztán mindnyájan Quitériának estek, az egyik rimánkodással, a másik érvekkel igyekezett rávenni arra, hogy teljesítse a szegény Basilio kérését. De Quitéria keményebben állott, mint a márvány, mozdulatlanabban és némábban, mint egy szobor, nem tudott és nem is akart szólni egy szót sem, és talán nem is szól, ha a lelkész nem figyelmezteti, hogy határozza el magát gyorsan arra, amit tenni szándékozik, mert Basilio a végét járja, és tétovázásra nincs idő. Ekkor a szép Quitéria szomorú, könnybe lábadt szemmel odalépett Basiliohoz, akiben már alig volt élet, letérdelt melléje, és kérte, nyújtsa feléje kezét. Basilio ránézett, és így szólt:

- Ó, Quitéria, miért csak akkor lettél irgalmas, mikor irgalmasságod már csak arra jó, hogy megfosszon az életemtől, mert hiszen csak egy pillanatig élvezhetem azt a boldogságot, hogy a férjed vagyok, és semmi sem tartóztathatja fel a halált! Látod, nemsokára szememre borítja borzalmas árnyékát örökre! Csak arra kérlek, hogy mikor a kezembe teszed kezed, ne csupán szájalomból tedd ezt, hanem jelentsd ki, hogy szabad akaratodból leszel törvényes hitvesem, mert iszonyú volna, ha egy pillanattal halálom előtt megcsálnál, ha álnokul bánnál velem, aki úgy szeretlek!

Ezek után ismét elájult, s a jelenlevők már azt hitték, hogy most száll el belőle a lélek. De néhány perc múlva ismét magához tért, és ekkor Quitéria lesütött szemmel így suttogott felé:

- Semmi sem befolyásolhatja az én akaratomat, Basilio, teljesen szabad akarattal nyújtom kezem neked, és fogadom el a tiédet, ha ugyan te is szabad akaratból nyújtod nekem, és nem homályosítja el agyadat ez a szerencsétlenség, ez az elhamarkodott, rettentő cselekedet.

- Igen, így nyújtom - nyögte Basilio -, nem elhomályosult elmével, hanem ép értelemmel mondom és vallom férjednek magam.

- Úgy vélem - jegyezte meg Sancho -, hogy ez az ember ugyancsak sokat beszél ily súlyos sebesült léteire, jobb lesz, ha már felhagy az udvarlással, és az üdvösségével törődik inkább.

Amikor Basilio és Quitéria kezét fogtak egymással, a lelkész megáldotta őket. De amint elhangzottak a pap szavai, Basilio talpra ugrott, és kihúzta testéből a tör. A jelenlevők alig tudtak hova lenni meglepetésükben, és volt köztük néhány együgyű is, aki kiabálni kezdett: „Ó, csoda, csodák csodája!” De Camacho hangja mindenkit túlharsogott:

- Nem csodák csodája ez, hanem furfangok furfangossága!

A lelkész ijedten futott oda Basiliohoz, megtapogatta sebeit, és megállapította, hogy a tör hegye nem Basilio testén fúródott keresztül, hanem a ruhája alá rejtett és vérrel töltött bádoggcsővön. A cső tartályát olyan ravaszul készítették el, hogy a vér folyton szivárgott belőle, és nem alvadt meg. A lelkész, Camacho és a jelenlevők egy része kiabálni kezdett, hogy kijátszották és elbolondították őket. Az új menyecske azonban a bánatnak semmi jelét nem adta, sőt, amikor kijelentették, hogy a házasság érvénytelen, mert csalással kötötték, kijelentette, hogy ő ismét megerősíti szavait. Ebből mindenki arra következtetett, hogy összejátszott Basilioval. Camachót és barátait ez annyira felbőszítette, hogy azon nyomban bosszút akartak állni. Többen kardot rántva megrohanták Basiliót, de ennek barátai ugyancsak kirántották kardjukat.

Don Quijote a nagy zűrzavar láttára lóra pattant, és előrszegezett dárdával, pajzsával védve testét, a viaskodók közé vetette magát. Közben Sancho, aki sohasem volt az ilyen erőszakoskodások barátja, odamenekült a fazekak tájára, mert szentül hitte, hogy ezt a helyet mindkét fél éppen olyan tiszteletben fogja tartani, akárcsak jómagá.

Don Quijote harsány hangon kiáltotta:

- Álljanak meg, uraim, álljanak meg! Gondolják meg, milyen balgaság, ha valaki a szerelem által elkövetett sérelemért akar bosszút állni! Mert szerelem és a háború hasonlatosak egymáshoz abban, hogy mindkettőben megengedett és megszokott dolog, hogy az ellenség legyőzésére furfangosságokhoz és cselfogásokhoz folyamodjunk, persze csak abban az esetben, ha ezek szerelmünk tárgyának becsületén csorbát nem ejtenek! Quitéria Basilióé, Basilio Quitériaé volt, így rendeltetett el az égből. Camacho gazdag, könnyen talál majd más asszonyt magának. Basilio földhözragadt szegény ember, de ez nem ok arra, hogy elvegyék tőle azt az asszonyt, akit neki rendelt az ég. Aki pedig mégis megkísérelné, hogy elvegye, annak az én dárdám hegyével gyűlik meg a baja!

És ezzel táncoltatni kezdte Rocinantét, és olyan erővel forgatta dárdáját, hogy mindannyian megrémültek. Camacho dühe pedig hirtelen közönnyé változott át. Elhatározta, hogy kitörli lelkéből Quitériának még az emlékét is, majd a józan, okos gondolkodású lelkész rábeszélésére mindannyian visszacsúsztták kardjaikat az oldalukon csörömpölő hüvelyekbe, és inkább Quitéria könnyelműségét rosszalták, mint Basilio furfangját. Camachónak az is eszébe jutott, hogy ha Quitéria leánykorában annyira szerette Basiliót, talán asszonykorában is hű maradt volna szerelméhez, és így csak hálát adhat az égnek, hogy meghiúsult ez a házasság.

Basilio, Quitéria és barátai átvonultak Basilio házába, és magukkal vitték Don Quijotét is, akit vitéz és tiszteletre méltó embernek tartottak, olyannak, aki nem ijed meg egykönnyen a saját árnyékától. Sancho bizony fájó szívvel követte gazdáját, mert le kellett mondania Camacho pompás ebédjéről. Szomorúan kocogott szamarán, s ha nem is volt éppen nagyon éhes, hisz alaposan falatozott már délelőtt, mégis állandóan lelki szemei előtt lebegtek az otthagyt húsos fazekak, pompás sütemények és italok. Ezért hát időnként fel-felsőhajtott fájdalmában.

Huszonegyedik fejezet,

AMELYBEN HŐSEINK A HERCEGI PÁRRAL TALÁLKOZNAK,
S BÁR A BEMUTATKOZÁSNÁL MINDKETTEN
A FÖLDRE POTTYANNAK, MÉGSEM TÖRTÉNIK SEMMI BAJ.
KIDERÜL AZ IS, HOGY A HERCEGI PÁR OLVASTA
E TÖRTÉNET KORÁBBI FEJEZETEIT, S SZERETI HŐSEINKET

Don Quijote és Sancho három napot töltöttek Basiliónál, de a lovag már égett a vágytól, hogy újabb hőstettekkel növelje dicsőségét. Elhatározta hát, hogy búcsút mond új barátainak.

Szótlanul lovagoltak egymás mellett az országúton. Don Quijote egészen elmerült szerelmes ábrándjaiban, Sancho pedig arra gondolt, hogy milyen jó is lehet hatalmasnak és gazdagnak lenni, s hogy ettől ő bizony nagyon távol van még. De hisz, ami késik... vigasztalta magát. Másnap estefelé történt, hogy egy szép zöld rétre értek. A rét túlsó szélén Don Quijote egy embercsoportot pillantott meg. Közelebb nyargalva látták, hogy solymászok azok, s mikor egészen közelükbe értek, a lovag a vadászok között egy igen szép hölgyet pillantott meg. A hölgy ezüsttel hímzett nyergű, hófehér paripán ült. Ruhája zöld színű volt, de olyan szép s olyan fényes, hogy a lovag még sohasem látott ilyent. Bal kezén sólyom ült, s ebből Don Quijote rögtön látta, hogy igen előkelő hölgy, s bizonyára a körülötte levő vadászok úrnője. Így szólt hát csatlósához:

- Szaladj, fiam, Sancho, köszöntsd nevemben a paripán ülő hölgyet, mondd meg neki, hogy én, a Búsképű lovag kézcsofomat és hódolatomat küldöm, s ha megengedi, odamegyek, és személyesen is hódolok neki, és szolgálatára állok mindenben, rendelkezék velem. De jól megrágd, Sancho, amit mondani fogsz, s az üzenetbe ne keverd bele szokásod szerint a közmondások tömegét.

- Nyugodt lehet nagyságod - válaszolta sértődötten Sancho -, rám bízhatja ezt a feladatot, hiszen életemben nem először járok követségben előkelő hölgyeknél.

- Ha csak arra nem gondolsz, amikor Dulcinea úrhölgnél jártál - intette le Don Quijote -, mert másféle követségről én bizony nem tudok.

- Az igaz, de azért még sincs semmi szükség arra, hogy mindent a számba rágjanak, magam is konyítok egyhez-máshoz, s ott, ahol kell, ember vagyok a gáton.

- Elhiszem, Sancho - csillapította sértődött szolgáját Don Quijote -, eredj hát isten hírével.

Sancho elnyargalt szamarán. Amint a szép vadásznő elé érkezett, térdre borult előtte, és így szólt:

- Szépséges úrhölgy, az a lovag, akit ott lát, s akit Búsképű lovagnak neveznek, az a gazdám, én pedig a fegyverhordozója vagyok, s nevem Sancho Panza. A Búsképű lovag azzal az izenettel küld méltóságodhoz engem, kegyeskedjék neki megengedni, hogy felajánlja szolgálatait, és teljesítse forró vágyát, ami pedig nem egyéb, mint - amint említettem - szolgálni ösolyomságodat és szépségedet. Ha pedig méltóságod ezt megengedi neki, ez méltóságodnak nagy hasznára lesz, ő maga pedig nagy kegynek tekinti majd.

- Mondhatom, derék fegyverhordozó kend - szólt a hölgy -, kitűnően és teljesen az alkalomhoz illő körülményességgel adta át az izenetet. Keljen fel, mert egyáltalán nem volna rendjén, hogy olyan jeles lovagnak, mint a Búsképű, akiről már oly sokat hallottam, fegyverhordozója tovább is térdeljen itt előttünk. Keljen fel hát, barátom, s mondja meg urának, hogy mind én, mind pedig férjem, a herceg nagyon fogunk örülni, ha meglátogat minket.

Sancho felkelt, s nem tudta hirtelenjében, hogy mit bámuljon inkább, a hölgy szépségét-e vagy nyájasságát inkább, vagy pedig azt, hogy hírből ismeri már urát, a Búsképű lovagot.

- Mondja csak, barátom - szólt ekkor a hercegnő -, ugye, az ön gazdája az, akinek a története már nyomtatásban is megjelent, és akinek egy bizonyos Dulcinea del Toboso a szíve választottja?

- Valóban, a vitéz Don Quijote de la Mancha az én uram - válaszolta Sancho -, az a fegyverhordozó pedig, akiről a könyvben szó van, s akit Sancho Panzának hívnak, az én magam vagyok, ha ugyan a bölcsőben, akarom mondani, a nyomdában el nem cseréltek valakivel.

- Végtelenül örülök ennek a találkozásnak - intett kegyesen a hercegnő. - Menjen, Panza barátom, mondja meg urának, hogy üdvözlöm a birtokomon, és semminek sem örültem volna jobban, mint épp e látogatásnak.

Ezzel a kedvező válasszal Sancho rózsás kedvben nyargalt vissza urához, és részletesen elmondott neki mindent, amit az úrhölgytől hallott, egekig magasztalva szépségét és nyájasságát.

Don Quijote lábát keményen megvetette a kengyelben, sisakja rostélyát felütötte, sarkantyúba kapta Rocinantét, és odavágtatott a hercegné elé, aki közben már magához kérte a herceget, hogy elmondja neki a lovag üzenetét, s minthogy mindketten olvasták már e kalandos történet első részét, és ismerték Don Quijote különös bogarait, nagyon örültek annak, hogy szemé-

lyesen is megismerhetik, és előre megegyeztek abban, hogy minden szeszélyének engednek, és belemennek a játékba, amíg a vendégük lesz, szóval egészen úgy bánnak vele, ahogy a kóbor lovagokkal szokás, és amint ez az általuk ismert lovagregényekben írva vagyon.

Közben Don Quijote odaért, és jelt adott Sanchónak, hogy tartsa a kengyelszíjat, azonban Sancho lába, épp mikor le akart szállni a számról, valahogy beleakadt a kengyelül szolgáló kötélbe, és nem tudta kiszabadítani belőle. Lába bennszorult a hurokban, a feje meg a válla pedig a földön volt. Don Quijote azt hitte, hogy Sancho tartja a kengyelt, leugrott hát a lóról, de magával rántotta Rocinante nyergét is oly szerencsétlenül, hogy nyergestül a földre pottyant. Persze majd meghalt szégyenében, és szörnyű átkokat szórt boldogtalan fegyverhordozója fejére, aki maga is pironkodott. A herceg megparancsolta vadászainak, hogy siessenek a lovag és csatlósa segítségére. Don Quijote, miután a vadászok segítségével feltápászkodott, bicegve járult a hercegi pár elé, hogy térdre boruljon. Ezt azonban a herceg semmiképp sem akarta megengedni. Leugrott lováról, megölelte lovagunkat, és így szólt hozzá:

- Rendkívüli módon fájlalom, Búsképű lovag uram, hogy országunkban tett első látogatása ilyen balesettel kezdődik. De a lovászok gondatlansága gyakran a legnagyobb kellemetlenségek okozója.

- A boldogság, hogy láthatom fenségedet, oly nagy, hogy szívesen megfizetem érte ezt az árat is; sőt, ha egy mélység fenekére zuhantam volna, fenséged látása onnan is felemelne engem. Átkozott lovászmom ahhoz ért ugyan, hogy mindenbe belekotnyeleskedjék, de a mesterségéhez nem konyít. De hagyjuk ezt, bárhogy is kerültem fenségted elé, szolgálatára állok, hercegem! Én nagyon alázatos rabszolgája vagyok a fenséges asszonynak, aki a szépség királynője, és akinek a szeretetreméltóságban nincs és nem is volt soha párja.

- Kedves lovagom, ne feledkezzünk meg arról, hogy amíg Dulcinea del Toboso úrhölgy él, addig nem lehet rajta kívül más szépséget magasztalni.

Sancho Panza, meg sem várva ura válaszát, sietett közbekotyogni:

- Igaz, ami igaz, Dulcinea úrhölgy igazán takaros teremtés, de végeredményben: kinek a pap, kinek a papné. Sokszor hallottam, hogy azt mondják: a természet olyan, mint a fazekas, aki agyagedényeket készít: aki egy szép edényt meg tud formálni, az tud aztán kétszázat, háromszázat is. Egy szó, mint száz, én bizony amondó vagyok, hogy a fenséges asszony bátran versenyezhet Dulcinea úrhölgygel.

Don Quijote a hercegnéhez fordult, és így szólt:

- Higgye el fenséged, hogy soha e világon nem kóborolt még lovag, akinek fecsegőbb, de egyszersmind elmésebb fegyverhordozója lett volna, mint az enyém. De ezt egyébként be fogja bizonyítani ő maga is, ha kegyeskedik megengedni, hogy néhány napig szolgálatára lehessen.

- Elmés embert sohasem tartok szószátyárnak - mosolygott a herceg -, de ne vesztegessük itt az időt, induljunk, a Búsképű lovagot pedig felkérem, tiszteljen meg bennünket azzal, hogy elkísér közeli vadászkastélyunkba, ahol a hercegnével a tőlünk telhető legnagyobb vendégszeretettel fogadjuk majd, mint egyébként minden kóbor lovagot, aki betér hozzánk.

Lóra ültek, és elindultak, a herceg és Don Quijote a hercegné mellett lovagoltak, aki maga mellé szólította Sanchót is, azt óhajtván, hogy közelében tartózkodjék, mert nagyon szórakozott a fegyverhordozó esetlen és okoskodó megjegyzéseiben. Sancho nem nagyon kérte magát, közbük furakodott, és részt vett a társalgásban a hercegi pár nagy mulatságára, akik ugyancsak örültek, hogy a világ két legfurcsább alakját sodorta útjukba a véletlen szerencse.

Huszonkettedik fejezet,

AMELY A BÚSKÉPŰ LOVAG ÉS SANCHO PANZA
VENDÉGESKEDÉSÉT ÍRJA LE A HERCEGI PÁR
VADÁSZKASTÉLYÁBAN. SANCHO ÖSSZEAKASZTJA
A SZEKÉRRUDAT EGY UDVARHÖLGGYEL, DE VÉGÜL
IS A HERCEGTŐL ELNYERI RÉG VÁGYOTT SZIGETÉT

Sancho nagyon boldog volt, hogy a hercegné kegyeibe fogadta, és egy percig sem kételkedett abban, hogy éppen olyan jó napokat fog látni házában, mint Camachónál láthatott volna, ha a lovag nem áll Basilio mellé. Hisz tudjuk, hogy kedvenc fegyverhordozónk mindennél jobban szerette gyomrát, s most is állandóan az evésen járt az esze.

Amikor a kastélyhoz közeledtek, a herceg előrelovagolt, és a cselédségnek kiadta az utasítást, hogyan viselkedjék Don Quijotével szemben. Amikor a lovag megérkezett a kastély elé, nyomban ott termett mellette két egyenruhás inas, segítettek neki leszállni lováról, s közben fülébe súgták, hogy emelje le a nyergéből a hercegnét. Don Quijote oda is ment a hercegnéhez, de ez ragaszkodott ahhoz, hogy férje segítse le őt a lóról, mert - ahogy megjegyezte - ilyen jeles lovagot nem fáraszthat efféle haszontalan teherrel.

Mikor beléptek a kastély udvarába, két szép leányka jelent meg, és gazdagon hímzett vörös skarlátköpenyt terítettek Don Quijote vállára, közben az udvar s a tornácok mind megteltek házbeli férfiakkal és nőkkel, akik teli torokból kiáltották Don Quijote felé:

- Isten hozta a Búsképű lovagot, a kóbor lovagok virágát!

Közben illatos vizet hintettek a hercegre, a hercegnére és Don Quijotéra, aki úgy érezte, hogy élete legszebb napját éli. Csak most kezdett hinni igazán abban, hogy ő valódi kóbor lovag, hiszen most végre-valahára úgy bántak vele, amint illik, s amint ő régmúlt századok lovagjairól olvasta könyveiben.

Sancho nem tágitott a hercegné mellől, és vele együtt lépett be a kastélyba. Csak ott jutott eszébe az udvaron felejtett szamara. Odalépett egy tiszteletre méltó idősebb hölgyhöz, aki a többi udvarhölgyel együtt a hercegné fogadására jött ki eléjük, és így szólt hozzá:

- Señora Gonzales, vagy hogy is hívják kegyedet...

- Dona Rodriguez de Grijalbának - válaszolta kedvesen a hölgy. - Mi baj van, jó ember?

- Arra kérném kegyedet - biccentett udvarias leereszkedéssel Sancho -, menjen csak le a kastély kapujához, ott van az én szürke szamaram, legyen olyan szíves, vezettesse be, vagy vezesse be saját maga az istállóba, mert szegény állat kissé félénk, és nem nagyon szeret egyedül maradni.

- Ha az úrnak sincs több esze, mint szolgájának, akkor szépen vagyunk! - villantott egyet a szemével Dona Rodriguez. - Menjen csak, barátocskám, keressen magának másutt olyan hölgyeket, akik gondját viselik a szamarának, mert ennek a kastélynak a hölgyei nemigen szoktak ilyesmivel foglalkozni.

- Ejnye, de kényes kegyed - mondta Sancho -, pedig én az uramtól, Don Quijotétól hallottam, aki minden történetet ismer, hogy amikor Lancelot visszatért Britanniából, hercegisasszonyok viselték gondját, a paripájának pedig szép és fiatal kisasszonyok. Márpedig azt csak elhiheti a tisztelt hölgy, hogy bizony nem adnám oda az én szamaramat Lancelot paripájáért!

- Nézze, atyafi - elégelte meg a társalgást az udvarhölgy -, ha kend komédiás, tartsa meg a tréfáit, és adja elő ott, ahol megfizetnek érte, mert én egy fityinget sem adok értük!

Az udvarhölgy ezt már olyan hangosan kiáltotta, hogy a hercegné is odatekintett, s látva, hogy az egészen vörös a dühtől, s a szeme szikrázik, megkérdezte tőle, kire oly haragos.

- Erre a neveletlen fickóra - fenyegette meg Sanchót ujjával a hölgy -, akinek nincs más óhaja, mint az, hogy én személyesen vezessem szamarát az istállóba, és olyan történetekkel traktál, hogy valami Lancelot paripájának nálamnál sokkal előkelőbb hölgyek viselték a gondját. Aztán olyasmire is célzott, hogy én öreg vagyok.

- Jegyezze meg magának, Sancho - mondta a hercegné -, hogy Dona Rodriguez még igen fiatal hölgy, és azt a fejkötőt is inkább tekintélye növelésére viseli, mint évei miatt.

- Becsületszavamra mondom - fogadkozott Sancho -, hogy nem akartam megsérteni a hölgyet. De annyira kedvelem az én szegény szamaramat, hogy úgy véltem, nem bízhatom tiszteletre méltóbb, bizalomgerjesztőbb személy gondjaira, mint Dona Rodriguez.

- Sanchónak igaza van - szólt közbe most a herceg -, és kár erre több szót vesztegetni. A szamar majd megkap mindent, Sancho pedig legyen nyugodt, mert olyan jól gondját fogják viselni szamarának, mint akár tulajdon személyének.

Ilyesféle beszélgetések közepette jutottak fel a kastélyba. Don Quijotét egy brokáttal és arannyal díszített hatalmas terembe vezették, ahol hat kisasszony szedte le róla fegyverzetét, és végezte körülötte az apródszolgálatot.

A hercegi pár pontos utasításokat adott nekik, hogy miképpen kell viselkedniük a lovaggal, hogy semmi hiba ne essék, és azt képzelhesse magáról, hogy úgy fogadják, ahogy a kőbor lovagot szokás.

Amikor fegyverzetét leszedték róla, Don Quijote ott állt a terem közepén, szűk nadrágjában, zergebőr ujjasában, soványan, beesett, sápadt arccal, és oly furcsa volt, hogy a lányok alig tudták visszafojtani ki-kibuggyanó kacagásukat. A lovag arra kérte őket, hagyják magára csatlósával. Amikor Sanchóval egyedül maradt, felöltözködött, felcsatolta a kardját, magára terítette skarlátszín köpenyét, fejére tette a lányok által otthagytott zöld atlaszföveget, és belépett a terembe, ahol már hat udvarhölgy és tizenkét apród várta őt, hogy a hercegi pár elé vezethesse. Nagy ünnepélyességgel vonultak át Sanchóval az ebédlőbe. Gazdagon megterített asztal fogadta őket. A hercegi pár a terem ajtajáig jött előre a lovag fogadtatására, és velük együtt egy szerény és komoly külsejű egyházi férfiú is üdvözölte a lovagot. Miután mindkét részről elhangzott néhány udvarias bók, asztalhoz ültek. A herceg a főhellyel kínálta meg Don Quijotét, mire ez természetesen nagyon szabadkozott. De a herceg addig erősködött, míg végül kénytelen-kelletlen ugyan, de mégis elfoglalta a helyet. A pap szemközt ült vele, a herceg és a hercegné pedig jobbról és balról mellette foglalt helyet.

Amikor felszolgálták a húst, a hercegné megkérdezte Don Quijotét, van-e valami híre Dulcinea úrhölgyről, és küldött-e hozzá legutóbb is néhány legyőzött óriást vagy banditát.

- Fenséges asszonyom - válaszolta Don Quijote -, az én balszerencsémnek kezdete volt, de vége sohasem lesz. Óriásokat győztem le, rablókat és gonosztevőket küldtem el hozzá, de kezem közé akad-e valaha az a gonosz varázsló, aki elrútította és közönséges paraszt-asszonnyá változtatta szívem hölgyét?

- Én a magam részéről nyugodtan elmondhatom - szólt közbe Sancho -, hogy az én szememben gyönyörű volt. Legalábbis, ami a kecses bájt illeti, hát az bizonyos, hogy a legügyesebb kötél táncos sem vetekedhetik vele. Szavamra mondom, fenséges hercegasszony, úgy ugrik fel a lóra, akár egy macska.

- És látta őt elvarázsolva, Sancho? - kérdezte a herceg.

- Hogy láttam-e? - felelte Sancho. - Hát ki az ördög jött rá az egész dolog nyitjára, ha nem én? Láttam én, bizony, és higgyék el nekem, ha az nincs elvarázsolva, akkor nem is volt soha senki. De végeredményben, összegezve az eddigi eredményeket, gazdámnak nincs sok oka panaszra. Voltak ugyan kellemetlen kalandjai, de voltak kellemesek is, és nem kétséges, hogy a végén akad majd ország, amit Don Quijote fog kormányozni, és sziget, amivel hű szolgája fáradozásait megjutalmazza.

- Igazad van, Sancho - mondta a herceg -, és gazdád érdemeire való tekintettel neked adományozok egy szigetet.

- Borulj térdre, Sancho - szólt rá csatlósára Don Quijote -, és csókolj kezet öfenségének, köszönd meg néki ezt a nagy kegyet.

Sancho így is cselekedett. Ekkor azonban a pap, aki a beszélgetésből nagy nehezen kihámozta, hogy kik is a kiváló vendégek, dühösen felpattant helyéről, és felháborodott szavakkal támadt a ház urára:

- Herceg, az ég még számon kéri majd fenségedtől azt, amit ezekkel az emberekkel cselekszik. Mert amennyire látom, ez a Don Quijote vagy mi a neve, korántsem olyan bolond, amennyire fenséged óhajtaná, és íme, fenséged alkalmat nyújt neki arra, hogy még jobban belemerüljön álmovilágába. Fenséged úgy cselekszik, ahogy jónak látja, én azonban nem leszek tanúja ennek az örületnek!

E szavakkal kirohant a teremből. A herceg nem is nagyon igyekezett visszatartani papját, s bár kissé bosszankodott, ugyanakkor kacagott is a derék férfiú felháborodásán.

Huszonharmadik izgalmas fejezet,

AMELYNEK TARTALMÁBÓL CSAK ANNYIT ÁRULUNK EL,
HOGY SANCHO HOSSZASAN SZABÓDVA UGYAN,
DE MÉGIS VÁLLALJA DULCINEÁÉRT
A HÁROMEZER-HÁROMSZÁZ KORBÁCSÜTÉST

A hercegi pár nagyon jól szórakozott barátaink társaságában, és elhatározta, hogy egy-két tréfát még végigjátszik velük. Hajtóvadászatot rendeztek, és elvitték magukkal Don Quijotét és Sanchót is. Mindkettőnek finom posztóból készült zöld vadászruhát adtak, de Don Quijote nem akarta felöltöni, mondván, hogy ő rövidesen ismét visszatér a fegyverviselés nehéz mesterségéhez, akkor pedig nem cipelhet magával felesleges ruhákat, túltömött poggyászt. Sancho annál szívesebben elfogadta a ruhát, hisz úgyis az volt a szándéka, hogy az első kínálkozó alkalommal eladja majd.

Amikor a társaság a két hegyoldaltól határolt erdőbe ért, a vadászat hirtelen elkezdődött, mégpedig olyan nagy zajjal, hogy az ember saját szavát sem hallhatta a kutyák ugatásától és a kűrtharsogástól. A hercegnő leszállt lováról, és hegyes vadászdárdájával kezében leült egy olyan helyen, ahol tapasztalata szerint a vaddisznók járni szoktak. A herceg és Don Quijote is leszálltak a lóról, és a hercegné mellé álltak; Sancho óvatosabb volt, ő a hátuk megett tartózkodott, és le sem szállt a számárról. Néhány vadász volt még velük. Alighogy elhelyezkedtek, egy roppant vadkan rohant feléjük, vicsorgó kutyák hajtották fel, s vadászok üzték. Don Quijote rögtön kardjához kapott, hogy szembeszálljon vele. A herceg is előugrott, de a hercegné mindkettőjüket megelőzte volna, ha férje vissza nem tartja. A jámbor Sancho meglátva a szörnyű állatot, levetette magát a számárról, és elkezdett rohanni egy hatalmas tölgy felé, hogy

felkapaszkodják rá. De szerencsétlenségére pórul járt, mert az egyik ág letörött alatta, és ő zuhanás közben beleakadt egy ágba, azon lógott ég és föld között, s ordított rettenetesen, mert félt, hogy a vadkan arra veszi útját, és eléri őt. A vadkant végre a vadászok terítették le. Don Quijote odaszaladt csatlósához, és leszedte az ágról. Sancho pedig a hercegné elé járult, szomorúan mutatta neki ruhája foszlányait, és így bölcselkedett:

- Ha mi csak nyúlra vagy apró madarakra vadászánk, bizonyos vagyok benne, hogy az én új vadászdolmányomnak sem történik semmi baja. Nem is tudom, mi gyönyörűség lehet abban, hogy olyan állattal kezdjen ki az ember, amelyik erősebb nála.

A hercegné éppen válaszolni akart Sanchónak, amikor hirtelen szörnyű üvöltés hallatszott. Trombiták, kürtök harsogtak, dob pergett, sípok süvöltöttek, és az erdőben hirtelen olyan világos lett, mintha kigyulladt volna. A herceg és a hercegné meglepődve néztek össze, Don Quijote is bámult, Sancho pedig reszketett, mint mifelénk a miskolci kocsonya.

A zaj hirtelen megszűnt, és egy ördögnek öltözött gyorsfutár jelent meg előttük.

- Hahó, futár - kiáltott rá a herceg -, szólj, ki vagy! Miféle csapatok akarnak átvonulni az erdőn?

- Az ördög vagyok - hangzott a válasz -, és Don Quijote de la Manchát keresem, az erre tartó tömeg hatszáznyi varázsló, akik egy diadalszekéren hozzák magukkal Dulcinea del Tobosót.

- Ha te volnál az ördög - kiáltott rá a herceg -, akkor megismerted volna a lovagot, ki, íme, itt áll előtted!

- Istenemre s igaz hitemre mondom - felelte a futár -, észre sem vettem. Annyi mindenféle járt az eszemben, hogy elfeledtem a legfontosabbat!

Aztán Don Quijotéhoz fordulva így szólt:

- Búsképű lovag, engem a vitézlő Montesinos lovag küld hozzád, azzal az üzenettel, hogy várj rá itt, ezen a helyen, mert magával hozza Dulcinea del Tobosót, és elárulja neked azt, hogy miképp lehet őt a varázslat alól feloldani. Más mondanivalóm nincs, így hát nincs ok arra sem, hogy tovább itt maradjak.

Elmondván mondókáját, kürtjébe fűjt, hátat fordított a vadászoknak, és elrohant.

A társaság alig tudott magához térni a bámulattól, de főleg Don Quijote és Sancho csodálkozott - az utóbbi persze legjobban azon, hogy Dulcineát valóban elvarázsolták.

- Csakugyan bevárja őket, lovagom?- kérdezte a herceg.

- Természetesen - felelte Don Quijote -, akkor is itt maradok, ha a pokol minden hatalma tör ellenem.

- Ami engem illet - jegyezte meg Sancho -, ha még egy ördög jön, én bizony kereket oldok.

Közben egészen besötétedett, s a fák közt már csak itt-ott villant meg egy-egy fénysugár. Egyszerre iszonyú csikorgás hallatszott, utána szörnyű dörgés, mintha az erdő különböző részein egyszerre szólnának az ágyúk, majd ismét megszólaltak a trombiták, a kürtök, a dobok, és mindez olyan iszonyatos volt, hogy magának Don Quijoténak is szüksége volt minden bátorságára, hogy meg ne rémüljön. Sanchónak viszont úgy inába szállt a bátorsága, hogy elájult, s feje a hercegné ölétébe hanyatlott. Az rögtön vízárt kiáltott, s felloccsolták a hős fegyverhordozót. Mikor újra felnyitotta a szemét, egy szekeret pillantott meg, négy ökör volt eléje fogva. Mind a négy ökrön fekete takaró volt, és mindegyiknek a szarván egy-egy nagy fáklya lángolt. A szekéren egy öregember ült, hosszú, fehér szakállal a derekáig ért. A szekeret két fekete ördög hajtotta, olyan ijesztő arccal, hogy Sancho ismét közel volt az ájuláshoz, és becsukta szemét, hogy ne is lássa őket. Amikor a szekér a herceg elé ért, az aggastyán felállt, és így szólt:

- Én a bölc Lirgandeo vagyok! - S azzal a szekér ismét továbbment.

Nyomában egy másik szekér jött, ezen egy másik öregember. Ez is megállította a szekeret, és éppolyan méltóságteljes hangon, mint az előbbi, így szólt:

- Én a bölc Alquife vagyok, a mindentudó Urganda barátja. - S ezzel ment is tovább.

A harmadik szekéren hatalmas, kellemetlen arcú fickó ült, nyers hangon szólt oda a rémült társaságnak:

- Én Arkalaus varázsló vagyok, Amadis de Gaula és a hozzá hasonló lovagok halálos ellensége! - És követte a többi.

Néhány lépéssel odább a három szekér megállt, a zaj megszűnt, és kellemes zene hangjai hallatszottak, amit Sancho igen jó jelnek vélt.

A kellemes zene mindjobban közeledett, és hirtelen egy diadalszekeret pillantottak meg. Hat, fehér takaróval borított öszvér húzta. A szekéren fehér ruhába öltözött férfiak ültek. Gyertyát tartottak a kezükben. A diadalszekér trónusán egy nimfa heverészett, arcát fehér fátyol fedte, de az áttetsző fátyolon is átlátszott gyönyörű arcocskája. Közvetlenül mellette hosszú fekete ruhába öltözött, mozdulatlan alak ült, fejét fekete gyászfátyol burkolta. Mihelyt a szekér a hercegi pár és Don Quijote elé ért, a zene elhallgatott. A fekete alak felállt, széttárta hosszú ruháját, félrelebbentette fátylát, és íme, egy csontváz jelent meg a borzadó emberek előtt. Az egész társaság megdöbbenve nézte, Sanchónak hangosan kocogtak a fogai, hidegrázást kapott. A halál képmása pedig kissé vontatott hangon megszólalt:

Merlin vagyok, a mondák ősi hőse,
azt mondják rólam: ördög volt atyám.
Hazudnak! mert varázslók régi törzse
nevelt fel engem földünk hajnalán.
S most én vagyok királyuk, jó varázslat
tudósa én, ki érted harcolok;
lovag, neked sok századév sem árthat,
megvédlek én, varázsvesszőm forog!

S habár testvéreim kedélye zordon,
én mégis jó, szelíd szívű vagyok.
Mindenkinek a színgázat mondom;
s szememben mindig részvétkönny ragyog.
Ott lenn, hol bűvölő jegyeket rónak,
az alvilágban, szó zengett felém,
a szép Dulcinea del Tobosónak
búsongó jaj szavát hallottam én!

Tudom, milyen rossz élni elbűvölten,
s hogy fényes hölgy volt, most meg pórleány!
Eljöttem hát, de nem kell félni tőlem,
csontváz vagyok, de nézzetek reám:
a nagy varázs, a bűvös nagy tudás
ezernyi könyvét mind-mind átlapoztam,
e váz rajtam csak látszat, villanás,
ne féljete, sebekre gyógyírt hoztam!

Tehozzád szólok, ó, hős Don Quijote,
La Mancha fénye, bátor, jó vitéz!
Hölgyednél szebb e földön vajon volt-e?
Nos, ugye nem? S karod mentésre kész!
Pedig hiába, meg nem mentheted,
Sanchóra vár ez, fegyverhordozódra.
Csak ő segíthet mindenkinek felett,
elmondom rögtön azt is, hogy mi módra!

Sancho harmincháromszor verjen százat
meztelen és hatalmas alfelére,
saját kezével, nem keresve társat,
de úgy, hogy jól sajogjon, nem kímélve,
és akkor megtörvén a rút varázslat,
szép Dulcinea akkor újra éled!
Csak néhány százat üt, volt s nincs varázslat!
Mi másért jöttem volna, mint e véget!

- Úgy! - kiáltott fel Sancho. - Mindössze csak háromezret és háromszázat csapjak magamra? Hát nem csapok én bizony még hármat sem! Ha pedig az úr nem tud más orvosságot Dulcinea úrhölgy feloldozására, akkor a szép hölgy akár most is mehet felőlem a másvilágra.

- Ha az én kezem közé kerülsz, szemtelen bitang - kiáltott rá Don Quijote -, odakötözlek egy fához anyaszült meztelenül, és nem háromezret ütök rád, hanem ötvenezret, de úgy, hogy attól koldulsz egész életedben!

- Ne oly hevesen - intette Merlin -, ezt nem így kell elintézned, hiszen a lényeg az, hogy a csatlós önként vállalja a rámerendő ütéseket, nem lehet erőszakkal megverni. Az időpont megállapítása is tőle függ, a határidő eddig még nincs megszabva. Sőt azt is megteheti, hogy mással vereti meg magát - s ekkor az ütlegek száma felére csökken.

- Se mással, se magammal! - tiltakozott Sancho. - Hát talán én hoztam a világra Dulcinea kisasszonyt, hogy én vezekeljek helyette? Ott az uram, az ő kötelessége ez, hiszen lépten-nyomon „életem”-nek mondja, gyámolítójának nevezi. Neki valóban mindent el kell követnie, hogy feloldja szíve hölgyét a varázslat alól. De nekem, nekem vajon mi közöm van ehhez?

Alighogy Sancho befejezte mondanivalóját, a trónuson ülő nimfa felállt, föllebbentette az arcát fedő fátylat, és haragos arccal ráförmedt Sanchóra:

- Ó, te szerencsétlen fegyverhordozó, te tökféjű, akinek szíve tölgyfából van, tudd meg, ha azt kívánnák tőled, hogy egy magas torony tetejéről vedd le a mélységbe magad, ha azt kívánnák, hogy egy tucat kígyót nyelj le, hogy fojtsd meg feleséged és a gyermekeidet, akkor nem is csodálkoznék szabódásodon. De ekkora lármát csapni háromezer-háromszáz korbácsütés miatt, ez csodálkozásra, megdöbbenésre és megvetésre készítet mindenkit, aki csak hallja, de még azokat is, akik erről az esetről csak a messzi jövőben olvasnak majd! Tekints, te nyomorult, tekints gyáván pislogó szemeddel ragyogó szemem csillagába, nézd, hogy milyen mély patakokat vájtak szép orcámban a sűrűn patakzó könnyek, és halj meg szégyenletedben annak láttára, hogy egy ilyen ifjú hercegnő csúf parasztlány alakjában hervadoz, mert ilyen vagyok, ha nem is látszom ilyennek most a kedves Merlin jóvoltából, aki azért kölcsönözte nekem rövid időre ezt a kellemes külsőt, hogy megindítson téged. Lágyulj meg hát, kegyetlen szörnyeteg, és ne féltsd annyira azt a durva kérget, mely köszívedet zárja magába, s ha nem lágyulsz meg az én kedvemért, lágyulj meg legalább e szegény lovag miatt, aki izgatottan várja válaszod!

- Igazán, kedves jó Sancho - kérlelte most a herceg is -, túlságosan kéreti magát. De egy szó mint száz, bele kell egyeznie a dologba, vagy különben le kell mondania a sziget kormányzásáról. Csak nem küldhetek alattvalóimnak olyan kormányzót, akinek szíve kőből van, és nem lágyul meg semmiféle könyörgésre!

- Uram - szólt Sancho -, nem kaphatnék két nap gondolkodási időt?

- Semmiképpen - szólt közbe Merlin -, azonnal el kell döntened, és akkor Dulcineát vagy visszavisszük parasztlány alakjában Montesinos barlangjába, vagy mostani alakjában emelkedik fel az elíziumi mezőkre, és ott várja meg, míg az ütések száma betelik.

- Nos, szeretett Sanchóm - biztatta a hercegnő -, fel a fejfel! Legyen hálás gazdája, a vitéz Don Quijote iránt, kinek kenyerét ette, és akinek mi mindnyájan köszönettel tartozunk nemes gondolkodásáért és vitéz tetteiért. Mondjon igent, barátom, a félelem gonosz tanácsadó, aki mer, az nyer, nagy a feje, búsuljon a ló, amint maga is mondani szokta.

Sancho feleletül a következő sületlen kérdést intézte Merlinhez:

- Mondja csak, igen tisztelt varázsló úr: miképpen lehetséges az, hogy az elébb az az ördög Montesinos lovag úrtól azt az üzenetet hozta a gazdámnak, hogy várjon itt rá, majd ő megmondja, hogyan kell feloldozni Dulcineát a varázslat alól, márpedig eddig semmiféle Montesinos lovag nem jelentkezett?

- Sancho barátom - válaszolt Merlin -, tudod jól, hogy az ördög gazfickó, és nem kell minden szavát készpénznek venni. Én küldtem őt uradhoz az üzenettel, nem pedig az a szerencsétlen Montesinos lovag, aki - mint azt olvasmányainkból is tudjuk - maga is a varázslat terhét nyögi. Mindenesetre azt tanácsolom neked, hogy most már ne sokat okoskodj, hanem szánd rá magad erre a kis vezeklésre, jót tesz az majd testednek, lelkednek egyaránt. Lelkednek, mert jó cselekedetet végzel, testednek pedig azért, mert tudom, hogy nagyon vérmes természetű vagy, s egy kis vérveszteség csak hasznodra válik.

- Lám, lám - ingatta fejét Sancho -, úgy látszik, nincs elég orvos a világon, még a varázslók is belekontárkodnak a mesterségükbe. Nos, nem bánom, ráverem magamra azt a háromezer-háromszáz ütest, de csak azzal a kikötéssel, hogy minden ütest akkor mérek magamra, amikor éppen kedvem tartja. Azt megígérem viszont, hogy sietek a dologgal, hadd gyönyörködhessék a világ minél előbb Dulcinea kisasszony szépségében, aki valóban nagyon takaros teremtes. Azonkívül nem leszek köteles véresre korbácsolni magam, és ha egyet-kettőt tán a levegőbe csapok is, az azért beszámít a kialakult mennyiségbe, ha pedig a számolásban hibáznék, Merlin úrnak legyen gondja rá, hogy az ütések számát tartsa, nehogy véletlenül több vagy kevesebb legyen!

- Erre nincs is szükség - válaszolt a varázsló -, mert mihelyt betelik a kerek szám, Dulcinea kisasszony feloldozódik a varázslat alól, és azonnal felkeresi Sanchót, hogy megköszönje neki jószágát.

- Hát akkor áll az alku - szólt Sancho -, itt a kezem, nem disznóláb, kiállom a penitenciát!

Alighogy Sancho szavai elhangzottak, ismét felcsendült a zene, és három ágyúlövés hallatszott. Don Quijote pedig keblére vonta hűséges fegyverhordozóját, és alaposan megölelgette. A herceg, a hercegné és a körülötte állók teljes megelégedésüket fejezték ki, a szekér pedig elindult, s távoztában a szép Dulcinea fejbólintással köszöntötte a hercegi párt, szabadítója előtt pedig mélyen meghajolt.

Közben a hajnal első sugarai már megaranyozták a hegyek ormát, és a hercegi pár elégedetten tért vissza a kastélyba, azzal az elhatározással, hogy a szórakoztató játékot folytatják majd.

Huszonnegyedik fejezet,
AMELYBEN SANCCHO PANZA ELFOGLALJA
KORMÁNYZÓI SZÉKÉT, ÉS BÖLCS BÍRÁSKODÁSÁVAL
MEGNYERI ALATTVALÓI BIZALMÁT

Egy-két nappal a vadászat után a herceg figyelmeztette Sanchót, hogy jó lesz, ha felkészül a kormányzóság átvételére, mert a sziget lakói úgy várják már, mint a föld a májusi esőt.

Amikor Don Quijote meghallotta, hogy Sanchónak rövidesen át kell vennie a kormányzóságot, a herceg engedelmével bezárkózott vele szobájába, hogy jó tanácsokkal lássa el.

- Legelőször is, édes fiam, istenfélőnek kell lenned - magyarázta Don Quijote fegyverhordozójának -, mert az istenfélelem a bölcsesség kezdete. Másodszor, sohase feledd el azt, hogy ki vagy, és igyekezz megismerni önmagadat, aminél nehezebb dolog nincs is. Ha ismered magad, akkor nem eshetik meg veled, hogy felfuvalkodszt, mint az a bizonyos béka, aki nagyobb akart lenni az ökörnél. Jegyezd meg magadnak azt is, Sancho, hogy ha arra fordítod minden igyekezedet, hogy erényes életet élj, akkor nem lesz miért irigyelned a fejedelmeket, mert előkelő családba beleszülethetünk, de az erényt úgy kell megszereznünk magunknak, s az erénynek önmagában is értéke van, míg az előkelő származás erény nélkül semmit sem ér.

Ilyen és ehhez hasonló tanácsokat adott Don Quijote Sanchónak, és aki ezeket hallja, az Don Quijotét bizonyára nemcsak épeszű, hanem rendkívül bölcs és jóindulatú embernek is tartja. De mi már eddig is láthattuk, hogy ő csak a kóbor lovagság dolgaiban volt bolond.

Sancho nagyon fülelt gazdája szavaira, és minden erejével igyekezett emlékezetébe vésni a jó tanácsokat. Még aznap útra kellett kelnie; a hercegi pár nagy kíséretet adott mellé, elkísérte őt többek közt az a ravasz udvarmester is, aki a vadászat alkalmával Merlinnek öltözött, és akinek a hercegi pár pontos utasításokat adott, hogy miképpen bánják Sanchóval.

A szigetet, amelynek kormányzóságával Sanchót megbízták, Baratariónak hívták, talán azért, mert barátságból kapta jöteveitől. Mikor Sancho a sziget főhelyének kapujához érkezett, a falu előljárói tisztelegni járultak eléje. A lakosság ujjongott örömeiben, a harangok zúgtak. Sanchót elvitték a nagytemplomba, ott ünnepélyes istentiszteletet tartottak, majd a szokásos szertartások között átadták neki a kapu kulcsait, és Baratario örökös kormányzójának nyilvánították. Az új kormányzó ruházata, tömzsisége meglepte azokat, akik nem voltak beavatva a tréfába, de a beavatottak sem győzték bámulni Sanchót. Amikor a templomból kijöttek, odavitték a bírói székhez, beleültették, és a herceg udvarmestere így szólt hozzá:

- Ősi szokás ezen a szigeten, kormányzó uram, hogy annak, aki a sziget ura lesz, meg kell felelnie néhány hozzá intézett kérdésre, hogy ezzel is bebizonyítsa rátermettségét. A feleletekből aztán a nép megtudja, örülnie vagy sírnia kell-e az új kormányzó érkezésén.

Amíg az udvarmester beszélt, Sancho figyelmesen vizsgálgatta a falakat. Nagy ákombákom betűkkel irkálták tele, s mert olvasni nem tudott, az udvarmastert kérdezte meg, hogy mit ábrázol az a rajz.

- Uram - válaszolta ez -, feljegyezték a falra, melyik napon méltóztatott átvenni a sziget uralmát. A szöveg szó szerint így hangzik: „Ma, ennek és ennek az évnek ebben és ebben a hónapjában, ezen és ezen a napon Don Sancho Panza birtokába vette a szigetet. Adj a Isten, hogy sokáig és jó egészségben uralkodhassék.”

- És kit hívnak itt Don Sancho Panzának? - kérdezte a fegyverhordozó.

- Méltóságodat - felelte az udvarmester -, soha más Panza itt nem uralkodott.

- Nos, jegyezzék meg az urak - jelentette ki Sancho -, hogy én nem veszem fel a „don” címet, soha senki a családomban nem volt „don”, egyszerűen Sancho Panza vagyok, semmi több. Biztos vagyok abban, hogy ezen a szigeten annyi a don, mint a hangya, de ha csak néhány napig tart is a kormányzóságom, eltörölöm az ilyen címeket, és nem lesznek donok többé, csupán dongák, azok is csak a kádárok műhelyében. Most pedig gyerünk azokkal a kérdésekkel, majd megfelelek én, ahogy tudok.

E pillanatban két ember lépett Sancho elé, az egyik öltözetéről látszott, hogy parasztember, a másik szabó volt, az ollót most is ott lóbálta az ujján. A szabó mélyen meghajolva beszélni kezdett:

- Kormányzó urunk, én meg ez a parasztember azért járulunk méltóságod elé, mert ez az atyafi bejött hozzám tegnap a műhelybe, és egy darab posztót adva a kezembe, így szólt: „Uram, futja ebből a posztóból egy sapkára?” Megnéztem a posztót, és azt mondtam: futja. De, úgy látszik, arra gondolt, hogy el akarom lopni a posztó egy részét, mert sajna, a szabóknak ilyen rossz hírük van általában, és megkért, nézzem meg jól, nem futná-e a posztóból két sapka is. Átláttam a szitán, és azt mondtam: futná. Ő aztán azt kérdezte, hogy ennél többet is tudok-e kiszabni belőle. Én minden kérdésére igenlő választ adtam, és végül abban állapodtunk meg, hogy öt sapkát készítek neki. Most, hogy a munkát elvégeztem, nem akarja megfizetni a munkabért, sőt még azt követeli, hogy én fizessem meg neki a posztót.

- Igaz ez, atyámfia? - kérdezte Sancho.

- Igaz, uram - felelte a paraszt -, de parancsolja csak meg a szabónak méltóságod, hogy mutassa meg azokat a sapkákat.

- Szívesen megmutatom - szólt a szabó. A köpenye alá nyúlt, kihúzott alóla öt aprócska sapkát, és az öt ujjá hegyére húzta. - Íme, a sapkák, és igaz lelkemre mondom, az egész anyagot felhasználtam rájuk. Ezt különben megállapíthatják a szakértők is!

Mindenki nevetni kezdett a sapkák láttán. Sancho elgondolkozott néhány percre, majd így szólt:

- Úgy látom, ebben a perben nincsen szükség hosszabb vizsgálatra, az ítéletet azonnal meghozom. Elrendelem tehát, hogy a szabó veszítse el a munkabért, a paraszt pedig a posztót. A sapkákat oda kell adni játszani a kisgyermekeknek.

Mindenki nevetett az ítéleten, és azon nyomban szétosztották a sapkákat az ott ácsorgó gyermekek közt.

Ezután két aggastyán jelent meg, egyikük nagy botra támaszkodott. A másik kezdte a panaszkodást:

- Kormányzó urunk, nemrégiben tíz aranytallért adtam kölcsön ennek az embernek azzal a feltétellel, hogy visszafizeti, mihelyt kérem. Egy ideig nem is kértem, de mikor láttam, hogy kisebb gondja is nagyobb annál, mint hogy nekem megfizesse tartozását, sürgetni kezdtem. De ő nemcsak hogy nem fizet, hanem még azt is letagadja, hogy egyáltalán tartozik nekem, azt mondja, hogy én sohasem adtam kölcsön tíz tallért neki, ha pedig adtam, akkor ő azt visszaadta már. Nekem nincs tanúm arra, hogy kölcsönadtam, de neki sincs tanúja arra, hogy visszafizette. Kérem, uram, eskesse meg őt arra, hogy az igazat mondja, és én hiszek majd esküjében.

- Mit válaszol erre, jó ember? - kérdezte Sancho.

- Uram - válaszolt a másik öreg -, bevallom, hogy ez az ember kölcsönadott nekem tíz aranytallért, és miután azt kívánta, hogy esküdjem meg, megesküszöm, hogy teljes egészében visszafizettem azt az összeget.

Sancho megparancsolta neki, hogy emelje fel a kezét, mire az öreg a másiknak a kezébe nyomta a botját, mintha eskütétel közben akadályozta volna, majd a keresztre tette a kezét, és megesküdött arra, hogy a tiszta igazat vallotta. A kormányzó kérdést intézett a hitelezőhöz, van-e valami megjegyzése erre, s ez kijelentette, hogy ha megesküszik rá, nyilván igazat mondott, mert mindig jó kereszténynek ismerte adósát; noha ő nem emlékszik arra, hogy visszakapta volna a pénzét, de hát így nem fogja többé követelni. Az adós ekkor fogta botját, és sietve távozott.

Sancho egy darabig gondolkozott, miközben jobb keze mutatóujjával megtámasztotta orra hegyét, majd megparancsolta a szolgáltnak, hogy hívják csak vissza a botos öregembert. Mikor az visszajött, Sancho így szólt hozzá:

- Adja csak ide azt a botot, öregem!

Az öreg odaadta, Sancho pedig átnyújtotta a botot a másik öregnek, mondván:

- Menjen kegyelmed isten hírével, megkapta a pénzét.

- Én, uram? - kérdezte az öreg. - Hát megér ez az ócska bot tíz aranyat?

- Ér bizony - mosolygott Sancho -, akármi legyen, ha nem ér. Most derül ki, van-e elég eszem a kormányzáshoz... Törjék csak ketté azt a botot!

A botot kettétörték, és kiesett belőle a tíz tallér. A jelenlévők most már mind úgy néztek Sanchóra, mint egy bölcs Salamonra, és megkérdezték, honnan vette észre, hogy a tíz tallér a botban rejtőzik.

- Megfigyeltem - magyarázta az újdonsült kormányzó -, hogy az adós az eskütétel alatt áttette a botot a hitelező kezébe, pedig erre az égvilágon semmi szükség nem volt, s az eskütétel után rögtön visszavette tőle.

Huszonötödik fejezet,

AMELYBEN SANCHÓ ÖSSZEZÖRDÜL UDVARI
ORVOSÁVAL, S VÉGÜL MÉGIS MEGTÖMI BENDŐJÉT,
IGAZSÁGOT MOND, ÉS BÖLCSEKET BESZÉL

Ezután Sanchót átvitték a kormányzói palotába, ahol egy hatalmas teremben terített asztal várta. Abban a percben, hogy belépett, trombiták harsantak, majd négy apród jött eléje a kézmosóvízzel. Aztán elhallgatott a zene, és Sancho asztalhoz ült, egyedül, mert csak egy teríték volt. Egy férfiú állt melléje, akiről kiderült, hogy az udvari orvos. Az udvari pap elmondta az asztali áldást, az egyik apród asztalkendőt kötött Sancho nyakába, egy másik pedig egy tányér gyümölcsöt tett elébe. Sancho hozzá akart nyúlni, de még meg sem ízlelhetette, orvosa a kezében tartott pálcával megérintette a tányért, mire azt villámgyorsan elkapták a kormányzó elől. Az asztalnok azonban rögtön más ennivalót tett az asztalra. Sancho hozzá akart nyúlni, de még meg sem ízlelhetette, az orvos ismét megérintette a tányért a pálcájával, s az étel eltűnt. Sanchót nagyon meglepte ez, s megkérdezte a jelenlévőket, vajon ezen a szigeten csak szemükkel esznek-e az emberek.

- Uram - válaszolt az orvos -, itt sincsenek más szokások, mint a többi szigeten. De kormányzó urunknak csak olyképp szabad étkeznie, mint más szigetek kormányzóinak. Én orvos vagyok, és az a feladatom, hogy méltóságod egészségének jobban gondját viseljem, mint a magaménak. Éjjel-nappal figyelem egészségi állapotát, igyekszem kiismerni természetét, hogy meg tudjam gyógyítani, ha megbetegednék. Öröködöm étkezései felett, hogy ne egyék egészségére káros ételeket. Azért vitettem el a gyümölcsöt, mert túlságosan nagy a nedvtartalma; a húst, mert túl forró volt és fűszeres, szomjúságot okozott volna, és aki sokat iszik, felemészti magában az életet fenntartó alapnedveket.

- De ez a tál fogoly itt, ez csak sült van, ez csak nem lesz ártalmamra? - kérdezte megszeppenve Sancho.

- Abból egy falatot sem eszik méltóságod - jelentette ki erélyesen az orvos. - Mert a mi mesterünk, a nagy Hippokratész, az orvostudomány fényes csillaga megmondta aforizmáiban: „Omnis saturatio mala, perdicum autem pessima.” Ami annyit jelent, hogy minden túlterhelés veszedelmes, de a legveszedelmesebb az, ami a fogolytól származik.

- Ha már így van - szólt Sancho -, akkor állapítsa meg a doktor úr, hogy mi az, amit megehetek, mi az, ami egészséges, mi az, ami káros, és aztán hagyjon enni, és ne piszkáljon folyton a botjával az ételembe, mert olyan éhes vagyok, mint egy farkas!

- Méltóságodnak igaza van - felelte az orvos -, de az a véleményem, hogy ehhez a nyúlhoz semmi esetre ne nyúljon hozzá, mert ez túlságosan megtömi. A legjobb lesz, ha a kormányzó úr megeszik vagy száz darab ostyát, s rá vékonyka szelet birsalmasajtot, mert az kitűnően elősegíti az emésztést.

Sancho figyelmesen végighallgatta az orvost, majd szigorúan végigmérte, és hidegen megkérdezte tőle, hogy mi a neve, s hol végezte tanulmányait.

- Uram - mutatkozott be mély meghajlással az orvos -, nevem Pedro Recio de Agüero, és az orvosi okleveletem az osunai egyetemen szereztem. - Sancho erre haragtól lángoló arccal felkiáltott:

- Akkor hát, doktor Pedro Recio de Agüero, aki az osunai egyetemen nyerte orvosi oklevelét, azonnal hordja el magát, mert ha nem, esküszöm, fogok egy kötelet, és önkezemmel fojtom meg nemcsak doktorságodat, hanem valamennyi szigetbeli orvost, legalábbis azokat, akik tudatlanok, mert akik tudósok és értelmesek, azoknak megadom én a nékik kijáró tiszteletet!

Az orvos rémülten igyekezett kifelé az ajtón: de ebben a pillanatban felhallatszott az utcáról a postakürt hangja. Az egyik apród az ablakhoz sietett és jelentette:

- Gyorsfutár érkezett öfenségétől! Bizonyára valami fontos üzenetet hoz.

Ekkor már pihegve jött is a futár, s egy levelet nyújtott át a kormányzónak. Sancho átadta a levelet udvarmesterének, és felszólította, olvassa fel a címzést:

- „Don Sancho Panzának, Baratario kormányzójának, saját kezébe vagy a titkára kezébe.”

- Ki a titkárom? - érdeklődött a kormányzó.

- Én vagyok az - válaszolt egy fiatalember. - Tudok írni-olvasni, és biscayai vagyok.

A titkár elolvasta a levelet, és azt mondta a kormányzónak, hogy bizalmas természetű dologról van szó, amit négy szemközt kell megbeszélni. Sancho jelt adott, hogy mindenki vonuljon vissza, a titkár és az asztalnok kivételével, a titkár pedig azonnal hozzáfogott a levél olvasásához:

- „Arról értesültem, kedves Don Sancho Panza, hogy néhány közös ellenségünk irtózatossá tette a sziget ellen. Elhatározták, hogy az egyik éjjel meglepetésszerűen rajtaütnek méltóságodon. Legyen tehát résen, és őrködjék éber, hogy készületlenül ne érje a támadás. Szavahihező kémeiktől tudom, hogy a városba négy álház egyén lopózott be, akik méltóságod életére törnek, mert félnek éles esztől. Tartsa nyitva a szemét, és jól vigyázzon, ne egyék semmiből, amivel megkínálják. Lesz gondom arra, hogy segítséget küldjek, mihelyt ez szükségesnek mutatkozik. Isten Önnel, bízom óvatosságában.

Augusztus 16-án, délelőtt 11 órákor

Barátja, a herceg”

Sancho, akit nagyon meglepett ez a hír, így szólt az udvarmesterhez:

- Az első és halasztást semmiképpen nem tűrő teendő az, hogy hűvösre tegyük az orvost, mert ha valaki életemre tör itt, akkor ő bizonyosan azt teszi, mégpedig a legocsmányabb módon akar elpusztítani: éhhalállal. Egyelőre ne hozzanak nekem egyebet, csak egy karéj kenyeret, meg egy-két fürt szőlőt, ezt csak nem mérgezték meg! Végül is egészen étlen-szomjan mégsem tudok intézkedni. Ön pedig, titkár úr, írja meg a választ a hercegnek, s közölje vele, hogy mindent megteszünk, amit elrendelt.

Ebben a percben belépett egy apród és jelentette, hogy egy parasztember fontos ügyben óhajt beszélni a kormányzóval.

- Igazán furcsa, hogy ilyenkor zaklatnak - jegyezte meg Sancho. - Rettenetes dolog, ha az alattvalók sohasem gondolnak arra, hogy a kormányzó is csak húsból és vérből való halandó, akinek éppen úgy, mint más embernek, szüksége van arra, hogy egyék, igyék, pihenjen. Látom már, ha soká leszek kormányzó (amit nem nagyon hiszek), még láncra veretek egy-két ilyen alkalmatlankodót! De most csak szóljanak ki neki, hogy jöjjön vissza holnap reggel.

Az orvos, akit nem nagyon siettek lakat alá tenni, megígérte Sanchónak, hogy este nagy vacsorát adat neki, és ez teljesen kibékítette a kormányzót. Vacsorára vagdalt marhasültet szolgáltak fel neki vöröshagymával meg két puhára főtt borjúlábat. Sancho olyan étvággyal esett neki mindennek, mintha már három napja nem látott volna ételt. Evés közben e szavakkal fordult az orvoshoz:

- Látja, igen tisztelt doktor úr, hogy nem érdemes nekem holmi válogatott, különös ételeket adni, mert az csak kizökkentené gyomromat a rendes kerékvágásból. Kecskéhez, marhához meg füstölt húshoz szokott az, no meg fokhagymához és vöröshagymához! És jó előre figyelmeztetek mindenkit arra, hogy velem senki ne tréfáljon, mert megissza a levét. Elkormányozom én ezt a szigetet jól, csak az a fontos, hogy jól el legyek látva mindennel, én is meg a számaram is! Most pedig itt az ideje, hogy a szigetet megtisztítsuk a henye, dologtalan csöcseléktől, mert tudják meg, uraim, hogy a semmittevők olyanok a társadalomban, mint a herék a kaptárban. Kedvezni akarok a földműveseknek, a nemesség előjogait fenntartom, megjutalmazom az erényeseket, és megbüntetem a vétkeket. Mi a véleményetek minderről, barátaim? Igazam van-e, vagy ostobákat mondok?

- Annyira igaza van méltóságodnak - szólt az udvarmester -, hogy alig tudok hova lenni a bámulatomban, hogy ilyen iskolázatlan ember, mint a kormányzó úr, aki tudomásom szerint nem tanult semmit, ennyi okos dolgot tud egy ültében mondani. Bizonyos, hogy azok, akik ideküldték, nem voltak elkészülve erre, bármilyen jó véleménnyel voltak is észbeli képességeiről.

Vacsora után Sancho, az udvarmester, a titkár, az asztalnok és a tettei feljegyzésével megbízott krónikás társaságában körútra indult. Középtűt ment, kezében a kormánypálcával. Alig

haladtak át egy-két utcán, amikor viadal, kardcsörgés zaja ütötte meg fülüket. Odasiettek, és két egymással vívó, viaskodó embert láttak. Amikor a kormányzót megpillantották, abba-hagyták a viaskodást, és az egyik így kiáltott:

- Nem szörnyű dolog-e, hogy az embert ebben a városban nyílt utcán megtámadják és kirabolják?

- Csak lassan a testtel, jó ember - szólt Sancho. - Mondja el nekem szépen sorjában, mi is az oka vitájuknak.

- Kormányzó uram, elmondom én két szóban - jelentkezett a másik ember. - Ez a jómadár itt a szemközti játékbarlangban éppen most nyert több mint ezer reált. Én is kibiceltem neki, és nem egy ízben, sőt kétes esetben is pártját fogtam, és igazat adtam neki jobb meggyőződésem ellenére. Ő aztán a nyereséggel szépen elpárolgott, s nem juttatott semmit nekem a maga jószántából. Kaptam hát magam, utánajöttem, és barátságosan kértem, adjon legalább nyolc reált, hiszen jól tudja ő is, hogy tisztességes ember vagyok, bár semmiféle hivatalom vagy foglalkozásom nincs, szüleim örökséget nem hagytak rám, és semmire sem tanítottak. De ez a csirkefogó négy reállal akarta kiszúrni a szememet! Sértés és gyalázat! De istenemre, ha méltóságod meg nem érkezik, ideadja nekem a mai nyereséget, különben megtanítottam volna kesztyűbe dudálni!

- Mit szól mindehhez? - kérdezte Sancho a másik felet.

A másik kijelentette, hogy az, amit ellenfele elmondott, igaz, de azért nem akart neki négy reálnál többet adni, mert nagyon gyakran ad neki ilyen összegeket. „Aki borra válót kér, az elégedjék meg azzal, amit kap, és ne számolja a nyereséget, hacsak nem tudja pontosan, hogy hamisjátékoskal van dolga. Hogy pedig én nem vagyok az, az abból is kitűnik, hogy nem akartam neki semmit sem adni. Márpedig a hamisjátékosok mindig juttatnak valamit a nyereségből a kibicnek is!”

- Ez valóban így van - szólt az udvarmester -, de mit csináljunk most ezzel a két emberrel, kormányzó úr?

- Azt - válaszolta Sancho -, hogy a játékos, akár hamisan játszott, akár nem, azonnal száz reált ad ellenfelének, harmincat pedig odaad a szegény raboknak; te pedig, akinek semmiféle foglalkozásod nincs, elteszed a száz reált, és holnap reggeli nyolc óráig elhagyod a szigetet, ahová tíz évig nem térhetsz vissza, ha nem akarod az életed kockára tenni, mert esküszöm, ha utamba akadsz, felkötlek egy akasztófára, vagy ha nem saját kezűleg, a hóhérral köttetlek fel! Most pedig senki ellenvetést ne tegyen, mert a fejére ütök.

Az ítéletet gyorsan végrehajtották, és a kormányzó kijelentette, hogy gondoskodni fog a játékbarlangok eltüntetéséről, mert ezek az intézmények nagyon is sok bajt okoznak.

Nem ez volt az egyetlen áldásos intézkedés, amelyik Sancho rövid kormányzóságának emlékét örökíti meg a szigeten. Elrendelte, hogy senki élelmiszereket nagy mennyiségben össze ne vásároljon, bort ellenben szabad behozni, de pontosan feltüntetendő, hogy honnan származik, és árát eszerint kell megszabni. Aki pedig a borhoz vizet kever, vagy más néven nevezi, mint amilyen, az életével lakol csalásáért. Lejjebb szállította a ruházati cikkeknek, különösen a cipőnek az árát, mert azt túlzottan magasnak vélte. Megállapította az inasok legmagasabb bérét is. Súlyos büntetést szabott ki azokra, akik durva dalokat énekeltek. Kinevezett egy koldusbíró, nem azért, hogy üldözzék a szegényeket, hanem hogy megállapítsa, valóban szegények-e, mert a koldusok közt sok volt az iszákos és a tolvaj. Egyszóval hasznos és igazságos rendeleteket adott ki, s ezek a mai napig is érvényben vannak a szigeten. A törvénykönyvben ezen a címen ismeretese: „Sancho Panza, a nagy kormányzó által kiadott rendeletek.”

Huszonhatodik fejezet,
AMELYBEN SANCCHO TEKNŐSBÉKA MÓDJÁRA
VISELKEDIK, MAJD ÖNKÉNT LEKÖSZÖN
KORMÁNYZÓSÁGÁRÓL

Semmi sem állandó ezen a világon - mondja Cid Hamet, a nagy mohamedán filozófus -, a napot követi az éj, a tavaszra nyár, nyárra ősz következik, az életben semmi sem állandó, csak maga a változás.

Nem tartott örökké Sancho szépen kezdődő kormányzósága sem, elpattant, mint a buborék, tűnő árnyékká lett, és füstté foszlott, elillant a légből. Kormányzóságának hetedik éjszakája volt, és fáradtan épp az álom karjaiba dőlt, mikor hirtelen éktelen lármá riasztotta fel. Felült ágyában, és figyelt, de nem tudta kitalálni, mi lehet a szörnyű zaj. Kiugrott párnái közül, és ingben rohant ki szobája ajtaján. A folyosón egy izgatott, húszfőnyi csoporttal találkozott, égő fáklyákkal és kivont karddal rohantak, és úgy kiáltották feléje:

- Fegyverre, kormányzó úr, fegyverre! Az ellenség betört a szigetre, és elvesztünk, ha méltóságod bölcsessége és vitézsége nem segít rajtunk!

- Mi az ördögöt fegyverkezzem én? - kérdezte Sancho. - Nem értek én a fegyverforgatáshoz! Az ilyesmit gazdámra, a hírneves Don Quijotére kellene bízni, az aztán egy-két szempillantás alatt elintézné őket, de én az ilyesmihez még csak nem is konyítok.

- Hogyan, kormányzó úr - kiáltott rá az egyik ember -, csak nem hagy cserben minket? Álljon csapatunk élére, legyen a vezérünk, hiszen ez a hely illeti meg a mi kormányzónkat!

- Akkor hát, isten neki, adjanak fegyvert a kezembe - dűnnyögte Sancho. Erre nyomban fogtak két hatalmas pajzsot, ruhát sem adtak neki, a pajzsokat rákötötték az ingére, az egyiket előlről, a másikat hátulról, úgy, hogy a szerencsétlen alig tudott megmozdulni. Kezébe dárdát nyomtak, erre támaszkodott, hogy el ne essék. Akkor megkérték, álljon az élükre, s törjenek rá az ellenségre.

- Hogy az ördögbe törjek hát rájuk - kérdezte Sancho -, mikor a térdemet sem tudom behajlítani, úgy beleszorítottak e két átkozott pajzs közé! Ha ugyan ölben nem visztek, és oda nem állítotok valami ajtó elé, én tovább nem jutok innen. De azt majd megvédem én a dárdámmal meg a testemmel.

- Inkább a félelem akadályozza meg a járásban, nem a pajzsok - szólt az egyik katona -, de most már nem késlekedhetünk, sürget a veszedelem.

Szegény Sancho elindult, de már az első lépés után elbotlott, elesett. Úgy feküdt ott, mint valami teknősbéka, de az ármányos népség még akkor sem szánta meg, sőt ellenkezőleg; fáklyájukat eloltva éktelen lármát csaptak, szakadatlanul ordították hogy: fegyverbe! - és átgázoltak rajta. Az egyik csibész még ráadásul a Sancho hátára kötött pajzsra állva vezényelte a csapatot:

- Ide, bajtársak, itt szorongat a legjobban az ellenség! Álljátok el a kaput, el azokkal a létrákkal, ide a szurkot, ide a forró olajat!

Az összelapított Sancho pedig, aki majd meghalt félelmében, jámboran így szólt magában:

- Ó, bárcsak az isten végtelen irgalma elsüllyesztené ezt a szigetet, vagy foglalná el az ellenség, akkor legalább én is vagy halott lennék, vagy megmenekülnék ebből a szorult helyzetből!

Az ég valóban megszánta, és mikor már a legkevésbé sem remélte, felhangzott a kiáltás:

- Győzelem! Győzelem! Megfutamítottuk a gyáva ellenséget! Fel, kormányzó úr, keljen fel, és ossza el a zsákmányt, hiszen hatalmas kardja segítségével vettük el az ellenségtől!

Amikor Sanchót talpra állították, szomorúan legyintett:

- Azt az ellenséget, akit az én hős kardom legyőzött, akár mindjárt ideszeggezhetitek a homlokomra! Osszátok el a zsákmányt magatok közt, én nem tartok igényt semmire. Csak egy korty bort adjatok nekem, mert elepedek a szomjúságtól, és valaki törölje le a verítéket homlokomról, mert csuromvíz vagyok.

Letörölték, adtak neki egy kis bort, leoldották róla a pajzsokat, és amikor ismét mozogni tudott, le akart ülni az ágyára, de elájult az ijedtségtől és fáradtságtól. Azok, akik megtréfálták, már meg is bánták, érezték, hogy túllőttek a célon. De Sancho nemsokára magához tért, s ez megnyugtatta a kedélyeket.

Sancho megkérdezte, hány óra, és mikor azt felelték, hogy hajnalodik, szó nélkül és sietve öltözködni kezdett. Amikor elkészült az öltözködéssel, lassú léptekkel - mert úgy össze volt törve minden csontja, hogy nem tudott gyorsan járni - az istállóhoz ment, megölelte szamarát, és könnyes szemmel így szólt hozzá:

- Gyere, kedves pajtásom, hűséges társam, te megosztod velem minden bajomat. Amíg beértem a te társaságoddal, s nem volt gondom semmi másra, csak rád meg a szerszámodra, nyugodtan és békességben éltem. De mióta téged elhagytalak, és felhágtam a dicsvágy és a büszkeség lajtorjájára, ezer gondom és bajom van a világban.

Míg ezeket a szavakat mondta, felnyergelte a szamarat, felkapaszkodott a hátára, és szavait most az udvarmesterhez, a titkárhoz, Pedro Recióhoz és a többi körülállóhoz intézte:

- Isten önökkel, kedves uraim, íme, a kulcsok, nyissák ki a kaput, és adják vissza régi szabadságomat, hadd találjam meg régi életemet újra, és hadd támadjak fel mostani halálomból. Nem születtem én kormányzónak, sem arra, hogy szigeteket védelmezzek meg ellenséges támadások ellen. Jobban értek én a szántás-vetéshez, a szőlőtőkékhez, mint a törvényhozáshoz és a hadászathoz. Azt mondom: varga, maradj a kaptafádnál. Jobban illik az én kezembe a kapanyél, mint a kormányzói pálca, jobban ízlik nekem a hagymaleves, mint az a koszt, amit az udvari orvos előír. Jobban alszom én a tölgyfa árnyékában nyáron és birkabőr suba alatt télen, mint selyempaplanos ágyban. Isten önökkel, uraim, mondják meg fenséges uramnak, a hercegnek, hogy üres zsebbel jöttem ide kormányzónak, üres zsebbel is megyek el innen, tehát nem úgy, ahogy más szigetek kormányzói szoktak. Most pedig megyek, jól megdörzsöltem magam, mert úgy érzem, hogy minden oldalbordám összetört, hála annak az ellenségnek, amelyik az éjszaka átgázolt rajtam.

- Hát csak nem teszi meg ezt a kormányzó úr velünk! - mondta az orvos. - Majd adok méltóságodnak olyan orvosságot, hogy csillapodnak fájdalmai, ami pedig az evést illeti, nem szólok többé bele, ehét a kormányzó úr mindent, amit csak megkíván.

- Most már késő, doktor úr - legyintett Sancho -, köszönöm az orvosságot, de nem kérek sem abból, sem a kormányzóságból többé. Nem ismeri a Panzákat, uram, keményfejúek azok mind, és ha egyszer azt mondják, hogy nem, akkor nem, még ha összedől is a világ! Higgye el, uram, nemhiába mondják, hogy addig nyújtózzék az ember, ameddig a takarója ér... No de megyek, mert múlik az idő.

- Bármennyire fájlaljuk is a kormányzó úr távozását szólalt meg most az udvarmester -, bele kell nyugodnunk elhatározásába, és biztos vagyok abban, hogy őfensége, a herceg nagyon örül majd, hogy viszontláthatja.

Mindenki belátta, hogy az udvarmesternek igaza van, és nem is marasztalták tovább Sanchót, sőt felajánlották, hogy elkísérik, és ellátják mindennel, amire szüksége van az úton. Ő azt felelte erre, hogy nem kér mást, csak egy-két marék abrakot a szamarának, magának pedig egy fél cipőt meg egy kis sajtot, mert hiszen rövid az út. Mindnyájan megölelték, ő is megölelgette könnyes szemmel udvari személyzetét, és útnak indult. A hátramaradottak nem is tudták, min csodálkozzanak jobban: józan eszén vagy gyors és szilárd elhatározásán.

Huszonhetedik fejezet,

AMELYBEN DON QUIJOTE DE LA MANCHÁT LEGYŐZI
A FEHÉR HOLD LOVAGJA. DULCINEA HÍRNEVÉN
NEM ESIK FOLT, DE A BÚSKÉPŰ LOVAG
EGY ESZTENDEIG NEM NYÚLHAT FEGYVERHEZ

Baratario kitűnő kormányzója szomorúan lovagolt szamarán, és éppen az emberi nagyság mulandó természetén tűnődött, mikor hirtelen úgy érezte, hogy megmozdul lába alatt a föld. Bizony, megmozdult az. Szamarastul egy sötét és mély verembe esett. Miután feltápáskodott, megállapította, hogy csak megütötte magát, de nem sebesült meg. Torkaszakadtából kiáltozott segítségért, de hiába. Órák múltak el, és senki sem hallotta meg, senki sem jött a segítségére.

- Hát lehet a sors akarata az is, hogy ez a farkasverem legyen Don Quijote fegyverhordozójának, Baratario volt kormányzójának sírgödre? - kérdezte magában.

Amint ezeket a szavakat kimondta, egy hang kiáltott le hozzá:

- Ki az? Ki jajgat odalenn?

- Az ég legyen áldott, hát nagyságod az, Don Quijote? Ó, uram, szánjon meg, húzzon ki e veremből, segítsen hűséges csatlósán és annak hűséges szamarán!

- Ha valóban te vagy Sancho Panza lelke - szólta a lovag -, akkor imádkozni fogok érted, hogy megszabadulj a tisztítóüztől.

Hiába igyekezett Sancho meggyőzni urát, hogy nemcsak a lelke, a teste is lent van a gödörben, Don Quijote nem hitt neki. Csak amikor a derék szamar is ordított egyet, akkor kiáltott fel a lovag:

- Dicső tanú! Úgy ismerem ezt az ordítást, mintha én szültem volna, s most felismerem a te hangodat is, Sancho, öreg barátom. Várj egy kicsit, mindjárt hozok egy kötelet, és kihúzlak a gödörből.

Alighogy Sancho felkerült a föld mélyéről, Don Quijote megsarkantyúzta paripáját, és útnak indult, de nem a kastély irányában.

- Mit csinál, uram? - kiáltott utána Sancho. - Csak nem unt már rá a bőségre? Hát nem akarja, hogy kissé összeszedjem magam, és kipihenjem a kormányzóság fáradalmait? Szánjon meg engem, ha már saját magát nem szánja!

De könyörgése süket fülekre talált, mert a nyugtalan lovag új kalandokra vágyott, és Barcelona felé vette útját. Sancho fájó szívvel és fájó bordákkal követte urát.

Ó, vitéz Don Quijote de la Mancha! Ki hitte volna, hogy Barcelona falai alatt a végzet leselkedik rád? Hogy miután győzelmet arattál varázslókon, óriásokon, megvédted a szerencsétleneket, kiszabadítottad a gályarabokat, most téged győznek le, és a sors szeszélye kiüti kezedből a kardot? Nagy fájdalom ez a történetírónak, aki végigkövette fényes pályafutásodat, s aki most arra kényszerül, hogy elmondja e szomorú történetet, mellyel bámulatos kalandjaid sora befejeződik itt.

Két vagy három napja lehettek Barcelonában, mikor egy reggel Don Quijote kilovagolt a tengerpartra, mégpedig szokása szerint teljes fegyverzetében. S íme, egy lovag jött vele szemben, szintén fegyverben tetőtől talpig; pajzsán címerként tündöklő hold ragyogott. Amikor olyan közel jutott Don Quijotéhoz, hogy ez meghallhatta szavát, így kiáltott felé:

- Jeles lovag, vitéz Don Quijote de la Mancha! Én a Fehér Hold lovagja vagyok, akinek vitéz tettei bizonyára már eljutottak hozzád is! Azért jöttem ide, hogy megküzdjek veled, hogy kardunkat összemérjük! Hogy beismerd: szívem hölgye, bárki légyen is az, hasonlíthatatlanul szebb, mint Dulcinea del Toboso! Ha ezt önként bevallod, akkor megmenekülsz a biztos haláltól, de ha megvívsz velem, akkor meghalsz. S ha mégis túlélnéd a viadalt, csak egy dolgot kívánok tőled győzelmem esetére: egy álló esztendeig ne nyúlj fegyverhez, és hagyj fel a kalandkereséssel, vonulj vissza faludba, hogy ott életedet a nyugalomnak és vagyonod gyarapításának szenteld. Ha viszont te győznél, akkor szabadon rendelkezél életemmel, fegyverzetemmel és paripámmal, azonkívül hősi tetteim dicsősége is a tiéd! Gondold meg tehát, mit választasz, és mondd meg rögtön, mert ezt a napot tűztem ki ügyünk tisztázására!

Don Quijotét nagyon meglepte a Fehér Hold lovagjának vakmerősége és a furcsa kíváncsi, de nyugodtan és komolyan e szavakkal válaszolt neki:

- Fehér Hold lovagja! Hőstetteidről a mai napig semmit sem hallottam, s meg mernék esküdni, hogy sohasem láttad a szépséges Dulcineát, mert ha láttad volna, akkor beismernéd, hogy az ő szépsége páratlan és felülmúlhatatlan. Ami a kihívást illeti, azt elfogadom, csak azt a feltételt nem fogadom el, hogy győzelmem esetén híred reám szálljon, mert ezt a hírt nem ismerem, és mindenképpen megelégszem a saját hírnevemmel. Válaszd ki tehát a viadal helyét magadnak, majd a siker dönti el, melyikünk használja jobban a dárdát!

Közben a városban híre terjedt, hogy megérkezett a Fehér Hold lovagja, és annak is, hogy párbajt vív Don Quijote de la Manchával. Miután ez utóbbi lovag vitézségéről már sokat hallottak Barcelonában, a királyi helytartó és több előkelő úr kiment a partra, hogy tanúja legyen a két lovag küzdelmének.

Amikor a királyi helytartó látta, hogy a lovagok már az összecsapásra készülődnek, megállította őket, és kísérletet tett a békítésre. De amikor látta, hogy békítő szavai nem vezetnek eredményre, így szólt:

- Hát ha semmiképpen nem lehet segíteni a dolgon, s ha Don Quijote de la Mancha éppoly makacsul ragaszkodik állításához, mint a Fehér Hold lovagja, ám legyen, csapjanak össze.

A Fehér Hold lovagja igen udvarias szavakkal megköszönte a helytartónak az engedélyt és a békítést. Don Quijote nemkülönben. A Búsképű lovag ekkor, mint minden viadal előtt, az ég és drága Dulcineája kegyeibe ajánlotta magát, majd kissé hátrább vonult a téren, látván, hogy ellenfele is ezt teszi. Majd anélkül, hogy kürtjelet vagy más jeladást bevártak volna, mindketten szinte ugyanabban a pillanatban fordították meg lovukat, s indultak egymás felé. A Fehér Hold lovagjának paripája azonban sokkal gyorsabb volt, mint Rocinante, úgyhogy már átvágatott a mező kétharmadán, mikor Don Quijotéhoz ért, és az idegen lovag olyan vad erővel ütközött bele a la mancsai lovagba, hogy dőfésre emelt dárdáját nem is használta,

csupán lendületével földre terítette lovagunkat lovastul együtt. Mindjárt leugrott, és ott termett Don Quijote mellett. Dárdája hegyét Don Quijote sisakrostélyának szegezte, s így szólt:

- Legyőztelek, lovag, és azonnal meghalsz, ha nem teljesíted a kikötött feltételeket.

Don Quijote egészen elkábult az ütéstől, és annyi ereje sem volt, hogy sisakrostélyát felemelje. Bágyadt, síri hangon válaszolt:

- Dulcinea del Toboso a legszebb hölgy a világon, én pedig a földkerekség legszerencsétlenebb lovagja vagyok, s nem volna rendjén, ha szerencsétlenségem megcáfolna egy általánosan elismert igazságot. Döfj át dárdáddal, lovag, fossz meg az életemtől, ha már elvetted becsületedet!

- Azt nem tettem, s nem teszem - szólt a Fehér Hold lovagja -, mást mondok! Maradjon fenn csorbítatlanul a szép Dulcinea del Toboso dicsősége, én beérem azzal is, ha a nagy Don Quijote lovag visszavonul falujába egy esztendőre, ahogy azt kikötöttük.

Mindezt hallotta a királyi helytartó, s hallották a többiek is, akik körülöttük állottak. És hallották Don Quijote halk válaszát is, aki kijelentette, hogy ha a Fehér Hold lovagja nem kér tőle olyat, ami Dulcineát sértené, ő hajlandó mindent pontosan és híven teljesíteni. A Fehér Hold lovagja megelégedett ezzel az ígérettel, felpattant lovára, és elvágatott. A királyi helytartó utánaküldte egyik emberét, hogy megtudja róla, kicsoda.

Közben felemelték Don Quijotét, az arca halálsápadt volt, s csurgott róla a veríték. Rocinante moccani sem tudott. Sanchót annyira elszomorította a dolog, hogy véresre harapdálta az ajkát keserűségében, és arra gondolt, hogy az egész valami gonosz varázsló műve lehet csak. Láta urát legyőzötten és egy évi tétlenségre kötelezve. Attól félt, hogy Rocinante már sohasem tud lábra állni, s hogy ura sem lesz a régi többé. Végre a királyi helytartó egy gyaloghintót rendelt oda, abban vitték be a városba Don Quijotét. A helytartó maga is hazatért, és égett a vágytól, hogy megtudja, ki a Fehér Hold lovagja. Hagyjuk őt most magára a győztesrel, aki nem más, mint Carrasco Sámson, a diák, a borbély barátja, akivel már találkoztunk egyszer, hiszen ő volt a Tükrök lovagja, s aki végre mégis elérte, hogy lovagunk visszatérjen falujába. Mi pedig kövessük útján a Búsképű lovagot.

Huszonnyolcadik fejezet,

AMELYBEN A BÚSKÉPŰ LOVAG ELHATÁROZZA,
HOGY PÁSZTORNAK CSAP FEL.
SZÓ ESIK SANCHE KÖZMONDÁSÁIRÓL IS

Mihelyt magához tért kissé, Don Quijote búcsút mondott Barcelonának, elhagyta legyőzetése szomorú színhelyét.

- Itt volt Trója! Itt fosztott meg szerencsétlenségem és gyávaságom a dicsőségtől, itt mutatta meg rajtam forgandóságát a szerencse; itt homályosultak el hőstetteim, egyszóval itt áldozott le napom, hogy fel ne támadjon soha többé!

E szavak hallatára Sancho közbeszólt:

- Az erős lélek, kedves jó gazdám, éppolyan nyugalommal tűri a balszerencsét, mint amilyen örömmel fogadja a jót. Nézzen meg engem: én a kormányzóságom idején vidám voltam, de most mint egyszerű fegyverhordozó sem vagyok szomorú. A szerencse forgandó, hol felemeli, hol meg leejti az embert.

- Nagyon bölcs vagy, Sancho - válaszolta búsan Don Quijote -, és egészen értelmesen beszélsz, nem tudom, ki tanított rá. De én csak azt mondom neked: nincs véletlen, mindenki a maga szerencséjének kovácsa. Én is magam voltam balsorsom oka, és megérdemlem, amit kaptam, mert elbizakodottságomban nem vettem figyelembe, hogy a Fehér Hold lovagjának pompás paripájával a sovány Rocinante nem szállhat szembe. Szóval túlságosan vakmerő voltam, rajtavesztettem, de ha már becsületem elveszett, az adott szó megtartásának erényét nem veszítem el. Gyerünk hát, Sancho, hűséges barátom, töltsük otthon ezt az évet, gyűjtsünk új erőt szebb és dicsőbb kalandokra!

Ilyen beszélgetések közben eltelt egy nap, kettő, sőt még három is, de semmi nevezetes esemény nem történt velük. Az ötödik napon egy fa alatt pihentek éppen. Don Quijote nagyokat sóhajtozott, és ebből Sancho arra következtetett, hogy a Fehér Hold lovagja jár eszében. Ezért aztán nagyon kellemetlenül lepte meg, mikor gazdája így szólt hozzá:

- Most, hogy balsorsunk tehetetlenségre kárhoztat bennünket, nem gondolod-e, Sancho barátom, hogy elérkezett az ideje annak, hogy feloldjuk végre Dulcineát a varázslat alól?

- Bevallom, uram - vakarta meg a füle tövét Sancho -, leginkább az tart vissza, hogy nem tudom elképzelni, hogy bárkinek is haszna lenne ezekből az ütésekből. Olyan ez, mintha azt mondaná valakinek: ha viszket az orrod, vakard meg a lábad. De hogy megnyugtassam, az első megfelelő alkalommal elintézem már ezt a dolgot.

Közben arra a helyre érkeztek, ahová Don Quijote egy ízben a hercegi párral együtt lovagolt ki, s ahol a herceg és hercegnő egész kíséretükkel pásztoroknak és pásztorlányoknak öltöztek. Ez az emlék ihlethette meg Don Quijotét, mert így szólt:

- Úgy vélem, Sancho, hogy ezt az évet, ha már úgyis kénytelen vagyok a fálumban tölteni, úgy használok fel a leghelyesebben, ha pásztornak állok be. Majd veszek néhány birkát s néhány olyan dolgot, amire a pásztorkodásnál szükség van, felveszem a Quijotis nevet, míg téged Penzinónak keresztellek el. Utánozni fogjuk a régi görög pásztorok életét. Barangolunk majd hegyen, völgyön, erdőn, mezőn, hol vidám, hol szomorú dalokat zengve, s szomjunkat a tiszta források hűs vizével oltjuk. Gyümölcsöt hullatnak eléink a fák, árnyékot adnak a fűzfák, illatot árasztanak a rózsák, fényt a hold és a csillagok, gondolatokat meg a szerelem sugall. Életmódunk olyan irigylésre méltó lesz, hogy nemcsak ebben a században, hanem az elkövetkező századokban is emlékezni fognak reánk.

- Hitemre, az ilyen élet már ínyemre van! - kiáltott fel Sancho. - És fogadni mernék, hogy szívesen csatlakozik hozzánk Miklós, a borbély is, sőt talán még a papunknak is kedve szottyán arra, hogy beálljon közénk.

- Igazad van - szólt a lovag -, és a borbélynak a Niculoso nevet adjuk majd, míg papunkat Curiambro pásztornak nevezzük el. Ami a pásztorlányokat illeti, azoknak sem lesz nehéz nevet találni, annál is inkább, mivel a Dulcinea név pásztorleányhoz éppen úgy illik, mint hercegnőhöz, te pedig tetszés szerinti nevet választhatsz a feleségednek.

- Csak a Teresona név illik rá - legyintett Sancho. - Ami pedig a tisztelendő urat illeti, neki nem kell pásztorlány, már csak a jó példa kedvéért sem!

- Istenem! - kiáltott fel Don Quijote. - Micsoda életet élünk majd, Sancho barátom! Hogy szól majd körülöttünk a sok pásztorsíp, furulya, duda!

- Attól félek, jó uram - szólt Sancho -, hogy amilyen szerencsétlen flótás vagyok, meg sem élem azt a napot, amikor megkezdjük a pásztoréletet! Pedig milyen szép kanalakat tudnék faragni, ha pásztorrá lennék! Leánykám, a kis Sancha, mindennap kihozná nekem az ebédet.

Csinos kislány, esze is van, hiszen nemhiába mondják, hogy az alma nem esik messze a fájától. Nézd meg az anyját, vedd el a lányát. Ki mint vet, úgy arat.

- Jól van, jól, Sancho, mondtam már, hogy ne szaporítsd annyira a közmondásokat. De hiába figyelmeztet téged az ember ilyesmire, pusztában elhangzó szó az intelem. Falra hányt borsó!

- Nagyságod szakasztott úgy tesz - felelte Sancho -, ahogy a példabeszéd tartja: bagoly mondja a verébnek, hogy nagy fejű! Engem azért pirongat, hogy közmondásokkal élek, nagyságod meg párosával használja ezeket!

- Igazad van, Sancho - mosolygott a lovag -, csak hogy én mindig a megfelelő helyen alkalmazom a mondásokat, míg te hajuknál fogva ráncigálsz elő lépten-nyomon. De hagyjuk ezt, a nap már lenyugovóban van, gyere, térjünk le az országútról, és keressünk olyan helyet, ahol eltölthetjük az éjszakát.

Letértek hát az országútról, meglehetősen szerényen megvacsoráztak, ami Sanchónak bizony nem volt ínyére, és fájó szívvel gondolt a hercegi kastélyban elfogyasztott pompás vacsorákra.

Huszonkilencedik fejezet,

AMELYBEN HOSSZAS ALKUDOZÁS UTÁN
SANCHO MÉGIS ELKEZDI A VEZÉRLÉST
DULCINEÁÉRT - A MAGA MÓDJÁN

Másnap a lovag már hajnaltájban felkeltette álomszuszék fegyverhordozóját, és így szólt hozzá:

- Te Sancho, egész éjjel alig hunytam le a szememet. Csodálkozom rajtad, mert olyan vagy, mint a köszikla, alszol, mikor én álmatlanul kínlódom, énekelsz, mikor én sírok; én gyöngé és levertem vagyok, nem táplálkozom eléggé, te pedig állandóan csak eszel, gömbölyödsz, s már járni is alig tudsz a sok hájtól. Csodálatosan szép ez az éjszaka, nézd! Élvezzük a levegő lágyágát és a néma csendet itt körülöttünk. Kelj fel, légy szánnal Dulcinea és szeretett gazdád iránt, adj magadnak egyelőre négyszáz vagy ötszáz korbácsütést! Tedd meg ezt önként, kérlek, hiszen nem akarok tettelegességre vetemedni. Ha leróttad a korbácsütéseket, akkor az éjszaka hátralevő részét énekléssel töltjük, én a szeretett hölgy távolléte feletti bánatomat foglalom dalba majd, te meg becsületességedet énekelheted meg.

- Uram - válaszolta álmosan Sancho -, nem vagyok én szerzetes, hogy éjnek idején felkeljek, és ostorozzam magam. Könnyű azt mondani, hogy majd énekelünk aztán, de csak nem képzeled, hogy egy ember, aki megkorbácsolta magát, olyan nagy kedvet érez majd a dalolásra! Hagyjon aludni, és ne sűrgessen folyton, mert menten megfogadom, hogy soha nem oldozom fel Dulcineát.

- Ó, te kéréses szívű! Te hálátlan fegyverhordozó! Ez hát a jutalmam, amiért kormányzónak neveztettelek ki?

- Nem mondhatok mást, nagyságos uram, csak azt, hogy az alvás csodálatos dolog, és valóban nem tudnék róla semmi rosszat mondani, legfeljebb annyit, hogy állítólag a halálhoz hasonlít, s ha jól megnézzük, igazán nincs nagy különbség egy alvó ember meg egy halott között, hacsak az nem, hogy az előbbi néha hortyog - bölcsekedett Sancho, hogy másról beszéljen.

- Talán nem említettem még neked, hűséges barátom - mondta most nyugodtabb hangon a lovag -, hogy szívesen megjutalmazlak abban az esetben, ha Dulcinea érdekében megkorbácsolod magad. Igaz ugyan, hogy csupán ígéretedet teljesíted, ha megteszed, de én mégis hajlandó vagyok bizonyos áldozatokra, mert azt hiszem, hogy ezzel megkönnyítem neked a fájdalom elviselését. Mondd meg, mit kívánsz magadnak fájdalomdíjul!

E szavakra Sancho végleg felébredt, és azonnal elhatározta, hogy mégis megkorbácsolja magát. Így szólt gazdájához:

- Nos, uram, látom hogy teljesítenem kell a kívánságát. Családos ember vagyok, feleségem és gyermekeim érdekét is szem előtt kell tartanom. Mondja meg hát, mit fizet egy korbácsütésért!

- Ha a cselekedeted érdeme szerint akarnálak megfizetni, Velence minden gazdagsága sem volna elegendő. Szabd ki hát te egy-egy ütés árát, és számítsd ki, mennyi lesz a fizetendő végösszeg.

- Háromezer-háromszáz és egynéhány ütest kell adnom magamnak, amiből ötöt már megadtam. Számítsunk tehát kereken háromezer-háromszázat. Ha nagyságod darabjáért egynegyed reált fizet, akkor az kereken nyolcszázhuszonöt reál lesz összesen. Ennyit elveszek majd nagyságod nálam levő pénzéből, és akkor boldogan és gazdagon térek haza, ha sajnó csontokkal is!

- Ó, drága Sancho! Kedves jó barátom! - kiáltott fel boldogan Don Quijote. - Mennyire hálásak leszünk neked, Dulcinea meg én, egész életünkben! Ha pedig e nemes hölgy ismét visszanyeri régi szépségét, akkor szerencsétlensége szerencse volt, az én legyőzetésem pedig diadal. De mondd, Sancho: mikor akarod megkezdeni a vezeklést? Mert megtoldom a fájdalomdíjat még száz reállal, ha nem halasztgatod nagyon sokáig!

- Mikor? Természetesen még ma éjjel, sőt akár most mindjárt!

Azzal vette is a számár kötőfékét, s eléggé erős korbácsot font belőle, majd elvonult urától vagy húszlépésnyire, a bükkfák közé.

- Fiam - szólt rá gazdája -, vigyázz magadra, kérlek, nehogy kárt tégy magadban. Ne siess túlságosan, mert akkor kifogysz a szuszból, túlságosan erős ütések se mérj magadra, nehogy esetleg megszakadj bele, mielőtt még az ütések száma betelik. Én itt állok a közelben, és olvasómon számolom az ütések, nehogy eltévedsz a számot! Bátorság, barátom! Az ég majd erőt ad neked ahhoz, hogy megvalósíthasd nemes szándékodat!

- A jó fizetőt nem bántja a zálog - mondta Sancho -, úgy ütöm magam majd, hogy fájjon ugyan, de ne öljön meg, mert azt hiszem, ez a lényeg ennél a csodatételnél.

Azzal derékig levetkőzött, megsuhogtatta a korbácsot, és elkezdte a csapkodást, a lovag pedig számlálta az ütések.

Öt-hat ütest mért magára Sancho, mikor észrevette, hogy ennek bizony fele sem tréfa, kicsit felhagyott a csapkodással, és odakiáltott urának, hogy úgy látja, bizony nagyon is alacsonyan szabta meg az árat.

- Csak folytasd, barátom - kiáltott vissza Don Quijote -, ne lankadj. Szívesen megkétszerezem a kialakult összeget!

- Akkor hát, isten neki! - mondta Sancho, és ütött is jó nagyokat, de most már nem a maga hátára, hanem a bükkfára. Közben időnként olyanokat sóhajtott, hogy Don Quijote, aki igen lágy szívű ember volt, kérlelni kezdte, hagyja abba.

- Nem, nem, uram, most már végzek vele, ha benne vagyok; jobb ezt egyszerre elintézni! - És csapkodta a fa törzsét kegyetlenül. De a kétezredik ütés után Don Quijote nem bírta már tovább hallgatni hűséges Sanchója jajgatását, odarohant hozzá, kitépte kezéből a korbácsot, és így könyörgött:

- Elég, elég! Nem venném a lelkemre, ha belehálnál. Majd Dulcinea úrhölgy még vár egy kicsit, amíg te új erőt gyűjtesz! Remélhetőleg nemsokára folytatni tudod!

- Ha uraságod így parancsolja, ám legyen - lihegte Sancho -, csuromvíz vagyok, s még meghűlhetek, ami nemcsak nekem, de Dulcinea úrhölgynek is kellemetlen volna.

Don Quijote odaadta Sanchónak a köpenyét, a derék fegyverhordozó pedig lefeküdt, folytatta az alvást, és csak akkor ébredt fel, amikor a nap már magasan járt az égen. Ekkor útnak indultak, és vagy háromórányit járhattak, mikor egy csárda elé érkeztek. Ez alkalommal Don Quijote is csárdának nézte a csárdát, mert amióta legyőzték, hajlott arra, hogy a dolgokat a maguk valóságában lássa.

Harmincadik fejezet,

AMELYBEN A BÚSKÉPŰ LOVAG HAZATÉR FALUJÁBA

A csárdában töltötték az egész napot, este pedig Sancho folytatta a vezeklést. Amikor végleg befejezte, Don Quijote jókedvű és boldog lett, mert egy pillanatra sem kételkedett Merlin szavaiban. Másnap reggel már La Mancha földjén folytatták útjukat, és rövid idő múlva egy dombhátra értek, ahonnan már látszott a falujuk. Mikor Sancho megpillantotta a jól ismert házakat, térdre borult, és így szólt:

- Nyisd ki a szemed, én szeretett hazám! Sancho Panza, a te fiad, ha nem is gazdagon, de mindenesetre jól eldöngölve most visszatér hozzád! Tárd ki ölelő karod másik fiadnak, Don Quijoténak is, aki legyőzve bár, de mégis úgy tér haza, mint aki ennenmagát is legyőzte, és ez, amint ő mondta egyszer, a legnagyobb diadal az egész világon! Pénzt is hozok, mert jól elvertem ugyan magam, de legalább úri módon megfizették.

- Hagyd már ezeket a bolondságokat - nevetett Don Quijote -, gyere, menjünk egyenesen haza, ott majd megbeszéljük pontosan a pásztorélet részletkérdéseit!

Amikor a falu elé értek, Don Quijote látja, hogy két gyerek veszekszik egymással. Mikor a közelükbe léptettek, a Búsképű lovag hallja, ahogy az egyik gyerek azt mondja a másiknak:

- Mondj le róla, Periquillo öcsém, nem látod te azt többé soha életedben.

Don Quijote elsápadt, és így szólt Sanchóhoz:

- Hallottad, mit mondott ez a gyerek, Sancho? „Nem látod te azt többé soha életedben!”

- Nos és miért bántaná az nagyságodat, hogy ezt mondta a gyerek?

- Hogy miért bánt? Hát nem érted? Azt jelenti, hogy soha életemben nem látom Dulcineát!

Sancho éppen felelni akart, mikor egy nyulat pillantott meg, néhány agár és vadász hajtotta feléjük a mező felől; a nyúl ijedtében Sancho szamarának lába közé menekült. Sancho pusztával elkapta, és átnyújtotta Don Quijoténak. Az sápadtan ingatta a fejét:

- Rossz jel, rossz jel! A kis nyúl szalad, agarak üzik, és Dulcinea nincs sehol...

- Nagyságod igazán furcsa ember - jegyezte meg Sancho -, mert mondjuk, hogy ez a kis nyúl Dulcinea del Toboso, az üldöző agarak a gonosz varázslók; ő menekül, én meg elfogom, és odaadom nagyságodnak, aki simogatja; mért lenne ez rossz jel?

Most a két civakodó gyerek is odajött, hogy megnézzék a nyulat, és Sancho megkérdezte tőlük, hogy min veszekedtek az imént. Az a gyerek, aki azt mondta a másiknak, hogy „nem látod te azt többé soha életedben”, azt válaszolta, hogy elvett a másiktól egy kalitkát, és azt nem is adja vissza már sohasem. Erre Sancho kivett a zsebéből egy reált, megvette a gyerektől a kalitkát, és odaadta Don Quijoténak e szavak kíséretében:

- Íme, uram, a rossz jelek mind elvesztették hatásukat, és lehet ugyan, hogy én ostoba vagyok, de mégis azt gondolom, hogy annyi közülük van a mi kalandjainkhoz, mint a tavalyi hónap. Ha jól emlékszem, többször mondta a mi tisztelendő urunk, hogy a bölcs ember és jó keresztény nem ad az ilyen jelekre semmit. Ne törődjünk hát az ilyesmivel, és folytassuk utunkat, mindjárt bent leszünk a faluban!

A lelkész és Carrasco Sámson, a diák éppen a falu előtti réten sétálgattak, mikor észrevették Don Quijotét. Ölelésre tárt karokkal futottak elébe. Sancho egy skarlátszínű takarót terített a szamarára, még a hercegi kastélyban kapta valami álarcosbál alkalmával, fejébe meg papírsüveget nyomott, úgyhogy a falusi gyerekek, mihelyt megpillantották őket, köréjük sereglettek, és elkezdtek kiáltozni egymásnak:

- Gyertek, gyertek csak ide mind! Nézzétek a Sancho Panza szamarát, olyan cifra, hogy mindjárt elrepül! Don Quijote lova még soványabb, mint valaha!

Don Quijote a lelkész és a diák társaságában ért a háza elé. Az ajtóban várta gazdasszonya meg unokahúga, akiket már értesítettek érkezésükről. Nemkülönben híret vette ennek Sancho Panza felesége is, aki úgy, ahogy volt, borzasan, mezítláb szaladt ki férje elé. Amint azonban meglátta urát, aki éppenséggel nem úgy nézett ki, amilyennek ő egy kormányzót elképzelt magában, így szólt hozzá:

- Hajjaj, édes jó uram, milyen állapotban vagy?! A ruhád rongyos, a lábad sebes! Inkább nézne az ember mindennek, mint kormányzónak!

- Hallgass, asszony - mosolygott rá Sancho -, sok dolognak nagyobb a füstje, mint a lángja! Gyerünk haza, majd mesélek én neked csodálatos történeteket. Van pénzem bőven, és az a fő! Tisztességes munkával kerestem, nem károsítottam meg senkit.

- Ez már beszéd - nevetett rá az asszony -, bánom is én, akárhogy szerezted, bizonyára nem találtál ki valami új kereseti ágot!

A kis Sancha atyja nyakába vetette magát, és megkérdezte tőle, hozott-e valami ajándékot; aztán anya és leánya belekaroltak Sanchóba, úgy mentek haza.

Don Quijote jóformán be se ment a házába, s máris félrevonta a lelkészt és a diákot, elmondta nekik röviden, hogyan győzték le, s miért kénytelen egy esztendő otthon tölteni, megjegyezve, hogy ígéretét természetesen kóbor lovagokhoz illőn hajszálpontossággal be is tartja. Elmondta azt is, hogy pásztoréletet szándékozik élni, hogy az erdők magányában átadhassa magát szerelmes gondolatainak, és kérte őket, ha nincs jobb dolguk, csatlakozzanak hozzá. A lelkész és barátja nagyon meglepődtek Don Quijote újabb hóbortján, de színleg beleegyeztek mindenbe, abban a reményben, hogy egy esztendő alatt majd kigyógyítják valahogy bolondságából.

- Sőt - lelkesítette még Carrasco Sámson -, miután én kitűnő költő vagyok, majd költők néhány szerelmi dalt vagy pásztoridillt, hogy ilyesmivel szórakozzunk a magányban. A legfontosabb pedig az, hogy mindenki válassza ki magának a pásztorleányt, akinek nevét verseiben dicsőíteni szándékozik, és azután minden fába bevessük majd nevüket, ahogy a szerelmes pásztorok szokták!

- Ez dicső - kiáltott fel Don Quijote -, de nekem nem is kell valami költött nevet kitalálnom, hiszen itt van a páratlan szépségű Dulcinea del Toboso, minden báj megtestesülése, hazánk virága, akiről semmi magasztalás sem vehető túlzásszámba!

- Ez igaz - mosolygott a lelkész -, mi pedig majd keresünk magunknak egy-két pásztorleányt, akik ha nem is vetekedhetnek majd Dulcineával, azért egészen kedvesek lehetnek...

- Ami pedig a neveket illeti - mondta a diák -, ez ne okozzon gondot. Találunk eleget az irodalomban, csak úgy hemzseg ott a sok Phillis, Galatea meg Diana! Választhatunk közülük kedvünkre valót!

A pap még egyszer biztosította Don Quijotét arról, hogy szívesen csatlakozik hozzá, ha beáll pásztornak, majd a diákkal együtt elbúcsúztak a lovagtól. Elmenőben még intették, hogy gondoljon egészségére, és ne vonjon meg semmi jót magától.

A gazdasszony meg Dorottya, akik végighallgatták az egész beszélgetést, alighogy egyedül maradtak, könnyörögni kezdtek Don Quijoténak, mondjon le tervéről, nem neki való a pásztorélet. Erős, izmos embernek való foglalkozás az, olyannak, aki kora gyermekségétől hozzászokott az ilyen élethez.

- Kedves jó uram - kérlelte őt a gazdasszonya -, hallgasson rám, ötven év tapasztalata beszél belőlem! Maradjon szépen idehaza, folytassa a gazdálkodást, járjon szorgalmasan a templomba, gyámolítsa a szegényeket - lelkemre veszem, ha ez kárára válik.

- Jól van, jól van, gyermekeim - hárította el magától asszonynépe tanácsait a lovag -, én tudom a legjobban, mi válik javamra. Most csak vessétek meg az ágyat, mert nem érzem magam valami jól, és higgyétek el, hogy akár kóbor lovag, akár barangoló pásztor leszek, a ti sorsotokat mindig a szívemen viselem.

Harmincegyedik és egyben utolsó fejezet,

**AMELY A BÚSKÉPŰ LOVAG KIJÓZANODÁSÁRÓL,
BETEGSÉGÉRŐL, VÉGRENDELETÉRŐL, HALÁLÁRÓL
ÉS HALHATATLANSÁGÁRÓL SZÁMOL BE**

Don Quijote valóban megbetegedett. Hogy a betegségének legyőzése felett érzett keserősége volt-e az oka, vagy a lovagi élet fáradalmi döntötték ágyba - annak csak a jó ég a megmondhatója. Sancho nem mozdult el az ágya mellől, a pap, a borbély meg a diák mindennap meglátogatták. Azt gondolták, hogy Dulcinea iránti szerelme bántja őt, igyekeztek hát felvidítani és megvigasztalni barátjukat. A borbély biztatta, vegyen erőt magán, keljen fel, kezdjék meg a pásztoréletet. A diák kijelentette, hogy már írt is egy idillt, olyant, hogy elbújhat mellette Theokritosz minden költeménye. De Don Quijote szomorú maradt erre a hírre is.

Barátai orvost hívtak, aki sehogy sem volt megelégedve a lovag állapotával, és azt ajánlotta, hogy legyen gondja lelke üdvösségére, mert a teste veszedelemben forog.

Don Quijote nyugodtan fogadta az orvos közlését, de a gazdasszony és Dorottya sírva fakadtak.

Sancho pedig ezekkel a szavakkal fordult urához:

- Kedves jó uram, ne haljon meg, nagyon kérem, inkább fogadja meg tanácsomat, és éljen még számos évig, mert higgye el, nem tehet az ember nagyobb bolondságot, mintha így egyszerűen fogja magát és meghal, hiszen még csak meg sem ölte senki, és a búbánaton kívül nincsen komoly betegsége sem. Keljen fel, öltözzék pásztornak, menjünk ki a mezőre, ahogy terveztük. Ki tudja, hátha utunkba akad ott a szép Dulcinea kisasszony. Ha pedig afeletti keserűségébe akar belehalni, hogy legyőzték, higgye el, hogy az én hibám az egész, mert én szorítottam meg rosszul Rocinante hevederét, de különben is olvashatta akárhányszor a lovagregényekben, hogy az egyik lovag lelökheti a másikat, de akit ma legyőztek, az holnap győztes lehet megint!

Hiába beszélt, Don Quijote nem lett jobban. Állapota romlott, és egy hét múltán az orvos kijelentette, hogy nincs már remény a felépülésére. Don Quijote érezte, hogy súlyosan beteg, mindenkit kiküldött a szobából, mert aludni akart. Hét óra hosszat aludt, gazdasszonya és unokahúga már úgy siratták, mintha meghalt volna. Amikor felébredt, magához hívta őket, és halkán így szólt hozzájuk:

- Kedves gyermekeim, adjatok hálát az Úrnak, mert nagy jót cselekedett értem! Az ő irgalmának nincs határa!

- Kedves bácsikám, mit mond? - kérdezte unokahúga.

- Kedves kis húgom - mondta Don Quijote -, felfedeztem végre a legértékesebb kincset, az egyetlen, ami egy kis nyugalmat szerezhet nekem ebben a nyomorúságos földi életben, és ami lehetővé teszi számomra, hogy az erények birtokába jussak. Ez a kincs: az értelem. Kár, hogy sokáig észre se vettem ezt a kincset, mert túlságosan sok időt fecséreltem el túlságosan ostoba olvasmányokra. Most tehát szeretném felhasználni a még hátralevő kevés időt az életemből arra, hogy amennyire tudom, jóvátegyem bűneimet. Hívjátok ide a tisztelendő urat, Miklós mestert, a diákok meg Sanchót.

Amikor barátai megérkeztek, a haldokló így szólt:

- Barátaim, azért hívattalak ide benneteket, hogy tudtul adjam nektek, hogy már nem vagyok többé Don Quijote de la Mancha, hanem Alonso Quijano, akit azelőtt a „jó” melléknévvel illettek. Ellensége vagyok már Amadis de Gaulának és egész fajtájának, gyűlöletesek már előttem azok a kóbor lovagokról szóló együgyű történetek. Elismerem balgaságomat, és beismerem, hogy ilyenfajta rossz könyvek csak bajt okoznak. De a jó könyvek persze mások... azok...

Barátai meglepetten néztek rá, azt hitték, hogy valami újabb, bolondos ötlete támadt. Ezért Sámson így szólt hozzá:

- Most mondja ezt nekünk, Don Quijote, mikor éppen most kaptunk hírt arról, hogy Dulcinea kisasszony fel van oldozva a varázslat alól? S most, amikor mindnyájan fel akarunk csapni pásztornak, most akar nagyságod remetévé lenni? Kérem, ne tépelődjék, térjen magához, és hagyjon fel az ilyen mesékkal.

- Az eddigiek voltak a mesék - legyintett búsan Don Quijote -, s valóban sokat ártottak nekem. De érzem, hogy már kevés időm van, ezért hát hagyjuk a tréfát, barátaim. Kérem, hogy valaki menjen el a jegyzőért.

A jelenlevők némán és szomorúan néztek egymásra. Sancho, aki eddig nem tudta elhinni, hogy ura komoly veszélyben van, térdre borult az ágya mellett, és könnyekre fakadt.

Amikor a jegyző megérkezett, Don Quijote azt kérte, hogy kezdje el a végrendelet írását a szokásos módon, mikor pedig a hagyományozáshoz értek, kevés erejét összegyűjtve így szólt:

- Sancho Panza barátomra, akit bolondságomban fegyverhordozómnak neveztem, kétszáz aranytallért hagyok, azonkívül ráhagyom azt a pénzt is, amit rábíztam, mikor együtt indultunk neki a világnak, és elrendelem: örököseim sohase követeljék tőle, hogy elszámoljon erről a pénzről. S ha valaha egy sziget kormányzásával akartam megbízni, most, hogy kijózanodtam, nyugodtan rábíznék egy egész királyságot is, mert szíve, őszintesége, hűsége és józansága valóban méltóvá teszik erre!

Majd Sanchóhoz fordulva, így szólt:

- Bocsásd meg, barátom, amiért alkalmat adtam arra, hogy téged ugyanolyan bolondnak tartsanak, mint amilyen én voltam, s hogy téged is megbolondítottalak kicsit.

Sancho zokogva kérlelte urát:

- Nem! Nem! Ne haljon meg, kedves gazdám, mindent megteszek, amit csak kíván, leszek fegyverhordozó, leszek pásztor, ha akarja még egyszer előlről kezdem Dulcinea feloldozását, de maradjon életben nekünk!

- Szegény Sanchóm - mondta szelíden a beteg -, oly soká ismertél bolondnak, most már el sem tudod hinni, hogy kijózanodtam. Felejtjük el régi tévedéseinket, de ne felejtjük el soha a régi barátságot. Továbbra is a barátod vagyok, de nem vagyok már Don Quijote többé. Kérem a jegyző urat, hogy folytassa az írást.

Általános örököseként unokahúgát jelölte meg, azzal a kikötéssel, hogy gazdasszonyának kifizeti a hátralékos bérét és azonkívül húsz aranyat. Barátainak, a lelkésznek, a borbélynak és a diáknak is hagyott egy-egy emléktárgyat.

A végrendelet végrehajtásával a lelkészt és a borbélyt bízta meg. Ezeket megkérte még arra is, hogy ha valami véletlen folytán megismerkednének azzal az íróval, aki egy Don Quijote de la Mancháról szóló könyvet írt, kérjenek tőle bocsánatot az ő nevében azért, hogy alkalmat szolgáltatott neki oly rengeteg ostobaság megírására.

Amikor a jegyző befejezte a szomorú írást, Don Quijote csöndesen pihent ágyában. Estére nagy gyengeség vett erőt rajta, s kilehelte lelkét.

Így halt meg Don Quijote de la Mancha, a híres Búsképű lovag, akinek szülőfaluját leghitelesebb életrajzírója nem akarja elárulni, hogy La Mancha minden városa és faluja versengessen azért a dicsőségért, hogy a lovag az ő szülötte volt, amint Görögország hét városa is versengett annak idején Homéroszért.

Nem beszél az életrajzíró arról sem, hogyan jajveszékelt Dorottya meg a gazdasszony Don Quijote halálán. Sok sírfeliratot készítettek neki, de mi csak ezt az egyet jegyezzük fel, amit jó barátja és legyőzője, a Fehér Hold lovagja, Carrasco Sámson írt.

Így hangzik:

Itt nyugszik Don Quijote de la Mancha,
vitéz, kóbor lovag volt ő, míg élt.
Mellette nyugszik jó dárdája, pajzsa,
kegyelmet soha, senkitől se kért.

Az elmúlás se győzött e vitézen,
mert híre messzi századokra száll...
Igaz, hóbortos volt ő életében,
de végül bölccsé tette a halál.

Hóbortos volt, akár mindannyian,
kik többre s jobbra vágyunk itt e földön,
s halálunkig nem hagyjuk annyiban.

Legyen testének könnyű lent e börtön,
e sír! a szép erdők, mezők helyett.
Gondoljunk rá e néma hant felett!

.oOo.